

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

VYUŽITÍ SKAUTSKÉ VÝCHOVNÉ METODY V PRAXI

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Zdeňka Franzová

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Vedoucí práce: Mgr. Milan Podpera, Ph.D.

Plzeň, 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne .....

vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu práce panu Mgr. Milanovi Podperovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce a svému kamarádovi Ing. Davidovi Mašatovi za cenné rady. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, hlavně mé nejmilejší mamince, svým přátelům a svému příteli, kteří mě ve studiu vždy podporovali a za jejichž pomoc jsem vděčná.

OBSAH

1	HISTORICKÉ KOŘENY SKAUTINGU	6
1.1	HISTORIE SVĚTOVÉHO SKAUTINGU	6
1.2	HISTORIE ČESKÉHO SKAUTINGU	8
	Významné osobnosti českého skautingu	13
2	MYŠLENKOVÉ ZÁKLADY SKAUTINGU.....	15
2.1.	POSLÁNÍ SKAUTINGU	15
2.2.	TŘI ZÁKLADNÍ PRINCIPY SKAUTINGU	16
3	SKAUTSKÁ VÝCHOVNÁ METODA	17
3.1	HISTORICKÉ PODOBY SKAUTSKÉ VÝCHOVNÉ METODY	22
	World Organisation of Scout Movement, 1977, Montreal	22
	Aids to Scoutmastership, R. B. Powell, 1920.....	24
	Základy junáctví, Svojsík, 1912	27
	Stanovy JUNÁKA – SVAZU skautů a skautek ČR, 2001	30
3.2	PRVKY SKAUTSKÉ VÝCHOVNÉ METODY	31
	Skautský slib a zákon	32
	Družinový systém	37
	Pobyt v přírodě	41
	Symbolický rámec	42
	Učení se zkušeností	44
	Program osobního růstu.....	46
	Dospělí průvodci	48
	Zapojení do společnosti.....	49
4	METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	52
4.1.	CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÁ OTÁZKA	52
4.2.	KVALITATIVNÍ VÝZKUM	52
4.3.	METODA SBĚRU DAT.....	54
4.4.	RESPONDENTI VÝZKUMU	55
4.5.	ANALÝZA DAT	57
5	ODPOVĚDI NA VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	59
5.1.	JAK SKAUTSKÉ PEDAGOGY SKAUTING OVLIVNIL V JEJICH PROFESI?	59

5.2. JAK VYUŽÍVAJÍ JEDNOTLIVÉ PRVKY SVM BĚHEM SVÉHO VYUČOVÁNÍ?.....	62
Slib a zákon	62
Družinový systém	63
Pobyt v přírodě	65
Symbolický rámec	65
Učení se zkušeností	66
Program osobního růstu.....	67
Dospělí průvodci	69
Zapojení do společnosti	70
5.3. KDE SE POPRVÉ SETKALI S POJMEM SKAUTSKÁ VÝCHOVNÁ METODA?.....	71
5.4. JAKÉ PRVKY SVM ZVLÁDNOU VYJMENOVAT A JAKÝ PRVEK JE PRO NĚ DŮLEŽITÝ? ..	72
Vyjmenování prvků SVM	72
Nejdůležitější prvek SVM	72

SEZNAM ZKRATEK

SVM – skautská výchovná metoda

z.s. – zapsaný spolek

B. P. – (bí – pí) Baden-Powell

R. B. P. – Robert Baden-Powell

E. T. Seton – Ernest Thomas Seton

ISGF – International Scout and Guide Fellowship

ČLK – Čekatelský lesní kurz

TOM – Turistické oddíly mládeže

WAGGGS – World Association of Girl Guides and Girl Scouts

WOSM – World Organisation of the Scout Movement

RČS – Republika Československá

ZVAS – Závod vlčat a světlušek

ČZ – Čekatelská zkouška

VZ – Vůdcovská zkouška

SM – Střediskové minimum

IK – Instruktorská kvalifikace

RLK – rádcovský lesní kurz

RK – rádcovský kurz

OČK – Odborné činovnícké kvalifikace

A. B. Svojsík – Antonín Benjamin Svojsík

Úvod

Skauting je největší celosvětové výchovné hnutí pro děti a mládež. V roce 2024 je registrováno v Česku skoro 77 tisíc skautů a skautek. Každým rokem se toto číslo zvětšuje a přibývá čím dál tím víc členů, kteří jsou zapáleni pro skauting. Všichni z nás jsou dobrovolníci a já sama jsem nadšená, že moje úsilí má smysl a díky tomu skauti a skautky různé věkové kategorie získávají nezapomenutelné zážitky a cenné šance na individuální rozvoj.

Téma mé diplomové práce je Využití skautské výchovné metody v praxi. Toto téma diplomové práce jsem si zvolila z důvodu, že již od svých 10 let jsem členkou skautského střediska ve Vodňanech. Jako skautská vedoucí působím od roku 2013, kdy jsem během několika let vedla spoustu družin různé věkové kategorie. Vedla jsem jak dívky, tak i chlapce. Mezi některé patří například družina Apačů. Chlapci, kteří byli ve věku 12 let a poslední dva roky vedou své družiny v chlapeckém oddíle.

Již druhým rokem vedu 1. chlapecký oddíl ve Vodňanech. Letošním rokem předávám pozici vůdkyně v kurzu Jihočeská Žirafa a působím jako instruktorka v kurzu ČLK Na Větvi. Toto téma mi je tudíž velmi blízké. Také si myslím, že skautská výchovná metoda má něco společného s učitelstvím na základních školách. Spousta skautů právě směřuje i k učitelství a plánují to jako své budoucí zaměstnání.

Cílem teoretické části bylo didakticky analyzovat skautskou výchovnou metodu a také to jakým způsobem jednotlivé prvky skautské výchovné metody užívají pedagogové – skauti na 1. stupni ve svých základních školách.

Cílem v praktické části bylo zjistit, jak skautští pedagogové využívají skautskou výchovnou metodu ve svých třídách na 1. stupni ZŠ.

V teoretické části se nejprve zabývám historickými kořeny skautingu, kde se věnuji období od samotného vzniku skautingu až po jeho adaptaci a rozšíření skautingu i do dalších zemí. Také tam zmiňuji nejznámější hlavní aktéry skautingu. Další kapitolou jsou myšlenkové základy skautingu, která nám přibližuje postoj k výchově a směřování skautingu. Také se tu zabývám principy a posláním skautingu. Nejdůležitější kapitolou je samotná skautská výchovná metoda, její historické podoby a jednotlivé prvky skautské výchovné metody.

V praktické části jsem zkoumala, jak skautští pedagogové využívají skautskou výchovnou metodu ve svém vyučování a zda se objevuje skautství i na jiných místech nejen ve vyučování, ale například i ve výzdobě třídy. Tázala jsem se, jaké vyučovací metody pedagogové využívají a zda se některé jejich způsoby, metody a formy nepodobají skautské výchovné metodě.

1 HISTORICKÉ KOŘENY SKAUTINGU

1.1 HISTORIE SVĚTOVÉHO SKAUTINGU

Můžeme konstatovat, že výchova mládeže má hluboké kořeny v lidské historii. První myšlenky, které ovlivnily skauting, lze vysledovat až do starého Řecka a Říma v pojmu *kalokagathia*¹ – o harmonii tělesných a duchovních hodnot. (Nosek, 2018, s. 8)

V 16. století autor Francois Rabelais odmítal knihu jako jediný zdroj poznání a raději směřoval mládež k přírodě, ruční práci a fyzickým cvičením. V 17. století mohl být český národ hrdý na Jana Amose Komenského, který své žáky učil v přírodě a vzdělával je od konkrétního k abstraktnímu. Další významnou osobností byl pedagog J. B. Basedow, který dva měsíce s chlapci tábořil pod stany ve volné přírodě v Dessau. Přezdívalo se mu „*Otec táboření*“. Neměli bychom zapomenout zmínit i amerického filozofa Davida Henryho Thoreaua, který byl svým způsobem prvním skautem. Dva roky žil ve srubu u jezírka Walden a splynul tak s místní přírodou. Po návratu napsal knihu „*Walden, aneb život v lesích*“, která hluboce ovlivnila nejen americký skauting ale i ten náš skauting. (Nosek, 2018, s. 3)

Až na začátku 20. století se na scéně objevuje skauting. Mezi dva základní směry skautingu považujeme cestu Ernesta Thompsona Setona a cestu Roberta Badena-Powella. (Šantora, 2012, s. 14)

Existovala totiž spousta organizací britské mládeže. Mezi nejvýznamnější patřila „*The Boys Brigade*“ (Chlapecká brigáda) založena W. A. Smithem v roce 1883. R. Baden-Powell chtěl pouze tuto organizaci obohatit svým skautingem. Díky příručce „*Aids to Scouting for NCO's and Men*“ pro vojenské průzkumníky, kterou B.-P. vydal, mohl potkávat chlapce hrající na skauty dle jeho příručky. B.-P. byl velmi překvapen, že jeho příručka psaná pro vojáky, a ne pro mládež, zaujala chlapce. (Nosek, 2018, s. 6) Po vyhraném boji v pevnosti Mafeking se B.-P. rozhodnul věnovat se v budoucnu práci s mládeží, a to díky osvědčené jednotce 18letých chlapců, kteří ve válce pomáhali (Šantora, 2012, s. 15.). A proto se do této doby datuje vznik skautingu jako výchovného hnutí. (Nosek, 2018, s. 6.)

---

¹ Řecké přesvědčení o tom, že krásné je i dobré, krása a ctnost patří k sobě a mají mnoho společného. Představuje to ideál lidské osobnosti, harmonii mezi tělem a myslí. (Pár minut historie, 2024)

Bylo potřeba začít s praxí, proto od 1. do 9. srpna roku 1907 se konal skautský tábor na ostrově Brownsea. R. B. Powell si k tomu vybral dvacet chlapců a postavili si stany, každá hlídka (družina) byla rozdělena po pěti a měla svůj stan. Nejstarší z každé hlídky byl velitelem (rádcem), který měl odpovědnost za svoji družinu. Všichni účastníci tábora složili skautský slib a vraceli se domů plni zážitků a zkušeností. (Vosátka, 1990, s. 23)

Po úspěchu začal B.-P. psát jednotlivé části knihy „*Scouting for Boys*“ (Skauting pro chlapce). V dobrodružném vyprávění popisoval výchovné záměry a dodal návody ke hrám. Kniha vyšla v šesti sešitech. Později byla vydána knižně. A 24. ledna roku 1908 veřejně prohlásil R. B. P. založení chlapeckého hnutí. Ač B.-P. nechtěl zakládat organizaci, ale jen přispívat k výchově mladé generace, vstoupila v lednu 1908 první organizace „*Boy Scout*“ na samostatnou stezku. Odešel z armády, aby se plně mohl věnovat skautingu. V roce 1909 se uskutečnil třetí tábor, kde se vyskytla i cvičná loď Mercury. Od této akce se datuje i „*Sea scouting*“ (vodní skauting). (Nosek, 2018, s. 7)

Zápal pro skauting rychle pohlcoval další a další státy. Šířil se po celém světě a rozvíjel se v britské organizaci, kde se jeho patronem stal sám král. (Šantora, 2012, s. 16) V roce 1910 se objevil i *Girl Guides* (dívčí skauting), který zaštitila Agnes – sestra R. B. Powella. Během roku se jich zapsalo kolem osmi tisíc. Do dívčího skautingu se zapojila i Olave – jeho manželka. Anglické skautky si v roce 1918 vybrali Olave za svoji náčelní. (Nosek, 2018, s. 7)

1.2 HISTORIE ČESKÉHO SKAUTINGU

Už na počátku druhé dekády 20. století bylo zřejmé, že v českém údolí začínají vyrůstat různé odnože junáctví. Nicméně teprve když Antonín Benjamin Svojsík navštívil Anglii a byl svědkem noblesního chování chlapců, jejich disciplíny a vzorného pořádku, začal věřit v sílu skautské výchovy mládeže. S nadšením se pustil do práce, která položila důležité základy pro vznik a rozvoj pravého skautingu i v naší zemi. (Šantora, 2012, s. 19)

Skautský vývoj lze rozčlenit do devíti etap, které byly ovlivněny několika klíčovými historickými událostmi. První etapu můžeme nazvat úplné počátky českého skautingu. Tato etapa se datuje v období mezi roky 1911–1918. Nacházeli jsme se v období Rakouska – Uherska, kdy si Češi prožívali národnostní sebeuvědomování. (Zajíc, 2001, s. 15)

V létě roku 1912 uspořádal A. B. Svojsík první skautský tábor v okolí orlovské hájovny, kde to dobře znal. (Nosek, 2018, s. 9) Rok 1912 byl opravdu rozkvět skautingu a díky Josefovi Rösslerovi – Ořovskému, se vybudoval i vodní skauting, který se rozšířil mezi další nadšence vodního skautingu. (Šantora, 2012, s. 36)

Naši první skauti v září 1912 získali právní ochranu, zázemí – byl založen junácký (skautský) odbor při Svazu spolků. O dva roky později Antonín Benjamin Svojsík založil vlastní spolek a pro podporu napsal společně s dalšími českými odborníky knihu *Základy junáctví*. (Zajíc, 2001, s. 15)

Založený spolek se nazýval Junák – český skaut a byl oficiálně založen 15. června 1914. Junácký obor se osamostatnil a stal se oficiální organizací s vlastními stanovami. Prvním starostou byl zvolen MUDr. Čeněk Klika a vrchním vůdcem byl A. B. Svojsík. Tento nadějný rozjezd se bohužel po založení spolku zpomalil kvůli začátku první světové války, především pak kvůli mobilizaci mnohých členů skauta. (Nosek, 2018, s. 10)

Po táborech, které proběhly ještě před válkou, se skauti zapojovali do různých organizací v humanitární oblasti, kde mohli pomáhat. Jedna z humanitních oblastí byla organizace Červený kříž. Skauti podporovali Červený kříž i po válce například výtěžkem z prodeje pohlednic, které vydala družina Kamzíků. Odměnou i symbolem skautské dobročinnosti byl malý odznáček – granátové srdce. (Šantora, 2012, s. 54, 56)

Na ustavující schůzi 11. ledna v roce 1915 byl po debatě schválen Svojsíkův návrh a byl zřízen samostatný obor i pro dívčí skauting. První předsedkyní byla Dr. Anna Berkovcová. (Lom, Šebek, 1990, s. 10) Hybnou silou dívčího skautingu byla známá žena

Vlasta Štěpánová (později provdaná Koseová). O prázdninách 28.6. až 14.7. 1915 se na břehu Vltavy u Živohoště utábořily první skautky. Po táboře byl oficiálně založen 1. dívčí oddíl a V. Štěpánová se stala jeho první vůdkyní. (Šantora, 2012, s. 55)

Také začal 15. ledna v roce 1915 vycházet časopis s názvem Junák. Časopis byl určen jak pro mládež, tak i pro dospělé, dozvěděli se tam například o akcích různých oddílů. Tato tradice časopisu pokračuje do dnešních dnů. (Nosek, 2018, s. 10)

Během války nebylo skautování jednoduché, projevoval se úbytek vedoucích i nedostatek kluboven, kde by se skauti mohli scházet. Vlaky jezdily se zpožděním anebo byly úplně zrušeny, což mělo velký vliv na skautské výlety a výpravy. I přes tyto překážky se skauti nevzdali a zakládali další oddíly, roku 1916 jich už bylo pět. V únoru 1918 se osamostatnil skautský dívčí odbor, který dosud působil ve spolku společně s chlapci. (Šantora, 2012, s. 56)

Do tohoto revolučního období se asi nejvýrazněji zapsala skautská pošta, během které se doručovaly důležité zásilky. Patřily mezi ně zprávy, dopisy a telegramy. Doručovaly se mezi členy Národního výboru a novými úřady. Pošta a dřívější úřady totiž buď přestaly fungovat anebo byly nedůvěryhodné. O skautskou poštu se staraly skupiny osmnácti letých a starších kluků, říkali si „*oldboys*“, kteří tímto položili základy oldskautingu². Jako označení používali speciální známky, které se tak staly prvními známkami „*skautskými*“ na světě. (Šantora, 2012, s. 59, 64)

V listopadu 1918 už spolehlivě pracovala československá armáda, tudíž se po dohodě skautská pošta zastavila. Pouze na jeden den ožila, a to, když přijížděl z exilu do vlasti první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk. (Nosek, 2018, s. 11)

Druhá etapa skautingu se datuje mezi léta 1918–1922, lze ji nazvat začátky v novém státě. Dne 28. 10. 1918 vznikla samostatná Československá republika, která díky demokratizaci společnosti a školství významně pomohla k lepšímu pohledu na skauting. (Zajíc, 2001, s. 15, 16)

---

² V roce 1921 se vytvořil samostatný odbor oldscouts. Na počátku 90. let se český oldskauti stali členy ISGF.

O rok později, 7. června roku 1919, vznikl Svaz junáků-skautů Československé republiky. Prvním starostou byl Josef Rossler-Ořovský, náčelníkem A. B. Svojsík a náčelní Emílie Milčicová. (Nosek, 2018, s. 12)

Třetí etapa se řadí mezi roky 1922–1938, zde se A. Benjamin Svojsík stal členem Mezinárodního světového výboru a Svaz junáků-skautů byl přijat jako zakládající člen světového ústředí. Začaly se pořádat mezinárodní akce a Svaz byl nadále podporován řadou významných osobností. Na konci tohoto období měl Svaz kolem 60 tisíc členů. (Zajíc, 2001, s. 16)

V další etapě 1938–1945 začala okupace nacistickým Německem. Bohužel v tomto období zemřel 17. 9. 1938 Antonín Benjamin Svojsík (Lom, Šebek, 1990, s. 5).

Černý den junáka nastal 11.7. 1940, kdy gestapo rozešlo spoustu táborů. Na den výročí republiky 28.10. 1940 podepsal K. H. Frank nařízení o rozpuštění Junáka. Ovšem hnutí skautingu pokračovalo, a to v ilegalitě pod hlavičkou Klubu českých turistů (KČT – tzv. Káčat) nebo ve Foglarových čtenářských klubech. (Nosek, 2018, s. 16)

Pátá etapa se datuje od roku 1945 až do roku 1948. V květnu 1945 byl u nás Junák obnoven a prožíval ohromný rozmach. V roce 1946 bylo registrováno skoro 250 tisíc skautů a do svého dalšího zákazu (r. 1951) oslovil až 400 000 mladých lidí. Na druhou stranu začal vnitřní boj o další orientaci Junáka. Někteří členové sympatizovali s komunisty a převedli do nově vytvořené Pionýrské organizace část členů Junáka. (Zajíc, 2001, s. 17)

V šesté etapě 1949–1968 komunisté zavedli v Československu totalitní režim, kdy organizace Junák byla samozřejmě jednou z těch, která byla v roce 1950 podruhé zrušena. Tisíce skautů byli postiženi, mnozí skončili v těžkých žalářích v komunistickém koncentráku. (Nosek, 2018, s. 18, 26)

Některé skautské oddíly se pokusily přežít v ilegalitě nebo poloilegalitě, často v rámci jiných organizací, včetně někdy i Pionýra. Okolo roku 1966 se již občas začaly projevat veřejně, například skupina Psohlavci (Zajíc, 2001, s. 17).

Sedmá etapa neboli krátká světlá chvílka pro skauting se datovala 1968–1970. Období, kdy Junák koncem března roku 1968 obnovil svou činnost, a to při událostech tzv. Pražského jara, kdy mohli skauti zpět vystoupit z ilegality. Tento čas ovšem netrval dlouho vzhledem k okupaci sovětskými tanky. (Lom, Šebek, 1990, s. 12)

V osmé etapě 1970–1989 přichází krutá rána pro Českou republiku. K datumu 15.9. 1970 byla činnost Junáka potřetí zakázána. Na základě doporučení tehdejšího náčelníka Rudolfa Plajnera a náčelní Vlasty Koseové přešla celá střediska skautů koncem roku 1970 do nové Pionýrské organizace SSM. (Zajíc, 2001, s. 18)

Bez přerušení v práci pokračovala část oddílů v různých organizacích, jako byl například TOM (Turistické oddíly mládeže). (Nosek, 2018, s. 22)

Až v deváté etapě po sametové revoluci 2. prosince roku 1989 se Junák dočkal znovuoobnovení skautingu u nás. „*Sedmibodové prohlášení*“ určovalo základní směr rozvoje Junáka. (Zajíc, 2001, s. 19) Stanovy Junáka byly schváleny 28. prosince v roce 1989 a následujícím dnem byl zvolen Václav Havel prezidentem. Václav Havel byl v mládí také skaut a vyrůstal v 21. oddílu pražského střediska Šipka. (Nosek, 2018, s. 27) V roce 1996 se stali naši skauti a skautky plnohodnotnými členy WAGGGS i WOSM. (Zajíc, 2001, s. 19)

Od roku 1997–2019 se konalo několik světových skautských setkání tzv. jamboree a také spousta valných sněmů, kde se za tuto dobu vystříдалo několik jmen. Roku 2014 na XIV. Valném sněmu Junáka v Litomyšli se změnil název naší organizace na **Junák – český skaut**. (Nosek, 2018, s. 32)

Tento rok se konal XVII. Valný sněm Junáka³ v Olomouci. Sama jsem měla tu čest stát se delegátkou na sněm a podílet se na směřování Junáka dále. Schválili jsme například Strategii 2030 a volili jsme si nové členy do ústředních orgánů.

---

³ Valný sněm Junáka je nejvyšším orgánem naší organizace. Koná se zpravidla jednou za tři roky. (a. Junák-český skaut, z.s., 2022)

Obrázek 1: Účastníci Valného sněmu 2024 – autor Štěpán Filip (skautská přezdívka: Světluška)

Dle zdrojů na hlavní stránce Junáka – českého skauta je pro rok 2024 v České republice registrováno **76 711 skautů a skautek** a jsme **největší výchovnou organizací pro děti a mládež v Česku.** (a. Junák-český skaut, z.s., 2024)

VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI ČESKÉHO SKAUTINGU

Na počátku skautingu v českých zemích lze identifikovat tři klíčové postavy: Františka Hofmeistera, Jana Hořejšího, a hlavně Antonín Benjamin Svojsík. (Šantora, 2012, s. 19)

1. František Hofmeister

Termín „*skaut*“ v souvislosti s organizační jednotkou se poprvé objevil v roce 1911 u pedagoga Františka Hofmeistera, který provozoval americkou kolonii skautů v Rožmitále pod Třemšínem. Zde byly aplikovány některé prvky skautingu, jako například pobyt v přírodě, táboření, signalizace, stopování, vaření na ohništi a polní hry. Nicméně nelze tvrdit, že by se jednalo o plnohodnotné výchovné hnutí, a kolonie tak nemohla být považována za pravý skauting. Po válce již neexistují žádné další záznamy o kolonii a jejím zakladateli. (Šantora, 2012, s. 19)

2. Jan Hořejší

Jan Hořejší byl středoškolský profesor a patřil mezi další významné jednotlivce spojené s ranými skautskými začátky v Česku. Své studenty z Rokycan seznamoval s prvkem přírody během výletů. V létě roku 1911 je vzal na tábor a rozdělil je do družin. Tuto táborovou zkušenost zopakoval i následující rok. Kvůli rozepřím s tehdejšími vedením odboru Junáků v roce 1913 společně s Bořivojem Müllerem založil skautské sdružení Psohlavci. Psohlavci úzce spolupracovali s berounskými Děťmi Živěny. (Šantora, 2012, s. 19)

3. Antonín Benjamin Svojsík

Nejvlivnějším mužem skautingu je pedagog Antonín Benjamin Svojsík. Byl středoškolským učitelem tělocviku, zpěvákem, nadšeným poutníkem a cestovatelem, tudíž měl větší rozhled díky svým osobním zkušenostem ve své činnosti. Od devatenácti let se stal členem Sokola a o čtyři roky později byl ve funkci náčelníka celé Jungmannovy župy. Svůj přídomek „*Benjamin*“ získal v Českém pěveckém kvartetu, neboť byl jeho nejmladším členem. (Nosek, 2018, s. 8)

Svojsíkovo dávným ideálem byla výchova v přírodě, a proto se mu zalíbilo, jak každá skautská hra v přírodě byla významnou výchovnou složkou. A tak v rámci reformy tělocviku začal projevovat větší zájem o skauting. Inspirací mu sloužily zahraničními vzory, a tak v roce 1911 začal testovat skauting se svými studenty. Pouhé čtení příručky Roberta Baden-Powella „*Scouting for Boys*“ mu nestačilo, a proto se rozhodl o prázdninách téhož roku

vydat do Anglie, do samotné kolébky skautingu, aby si na vlastní oči prohlédl, jak skauting funguje. Antonín Benjamin Svojsík se zpět domů vrátil plný dojmů. Díky návštěvě Anglie a přímému kontaktu se skauty získal jasnější představu o skautingu. (Šantora, 2012, s. 19)

Sice se nesetkal se samotným zakladatelem, Robertem Baden-Powellem, ale společně se svým švagrem Adolfem Stránským se okamžitě pustili do překladu příručky „*Scouting for Boys*“. (Nosek, 2018, s. 8)

Jednotlivé praktiky a způsoby si ověřoval s místními chlapci a soustředil se na propagaci této nové výchovné metody mládeže. Je zajímavé, že oproti okolním zemím, kde se skautingu převážně ujímali vojenští představitelé, bylo pro český skauting typické, že ho **iniciovali pedagogové**. A. Benjamin Svojsík rychle pochopil, že se nejedná pouze o rozšíření tělesné výchovy, ale o zcela nový a podstatný systém výchovy mládeže. Tudíž Svojsíkovo cestu do Anglie považujeme za zrod českého skautingu. (Šantora, 2012, s. 19)

V roce 1912 se uspořádal první skautský tábor, ze kterého vznikla jeho publikace „*Den v táboře junáků*“. (Nosek, 2018, s. 9) Jeho aktivní činnost v létě ale neskončila a propagoval skauting dále. Již v srpnu v Troji uspořádal propagační tábor a skautskou myšlenku šířil i do dalších měst (například do Domažlic, do Brna anebo do Jičína) pomocí svých článků v různých časopisech. Na jaře 1913 uspořádal školení pro budoucí vůdce skautských oddílů. Mezi nejzdařilejší popisy skautingu patřil výtisk s názvem „*Význam skautování*“. (Šantora, 2012, s. 35-36)

V roce 1914 založil A. B. Svojsík spolek Junák – český skaut, a pro jeho podporu napsal spolu s řadou dalších českých odborníků knihu *Základy junáctví*. (Zajíc, 2001, s. 15)

Po vytvoření Československa a založení Svazu junáků – skautů RČS byl zvolen jejich náčelníkem. Tuto nejvyšší pozici zastával až do své smrti. Kromě toho převzal prezidentský post ve Svazu slovanských skautů a skautek a byl také členem světového skautského výboru. A. B. Svojsík získal skautské vyznamenání *Řád Stříbrného vlka* od R. Badena-Powella. Později podlehl nemoci a zemřel. Jeho hrob nalezneme na Vyšehradském hřbitově v Praze. (Šantora, 2012, s. 19)

2 MYŠLENKOVÉ ZÁKLADY SKAUTINGU

Pro anglické slovo „scout“ se hledal český název, padaly různé návrhy jako „Chodové“, „Stopaři“, „Zvědové“ nebo také „Kozáci“. Až přítel Svojsíka František Bílý navrhl „Junáci“ a ten se ujal. Od Chodů jsme nakonec převzali štít s psí hlavou nakreslený od Mikoláše Aleše, kterého požádal sám Svojsík. (Nosek, 2018, s. 8)

Nutnost mít spolkovou symboliku dozrála až po několika letech po zrodu skautingu. Symbolem nám tedy zůstala hlava chodského psa z roku 1912. Tento znak nebyl problém přijmout, protože probíhala doba velké obliby Jiráskových románů a Alšových kreseb. Neměli jsme sice jasno v tom, zda to je praporec nebo vlajka, ale vždy byla součástí bílá barva s hlavou psa uprostřed. Existovaly i členské odznaky, které byly ve tvaru rovnoramenného trojúhelníka (stylizace hrotu šípů), uprostřed se nacházela postava skauta se sokolem u boku a text Junák – český skaut. Odznaky byly ztvárněny ve třech typech: vůdcovský (zlatý), prvotřídní (stříbrný) a druhotřídní (bronzový). V komplikované době během války se vyvíjely stupně zdatnosti: nováček, junák prvního a druhého stupně, pak rádce a následně vůdce. Zavedly se i odznaky odborných zkoušek – odborek. (Šantora, 2012, s. 33, 56)

Skauting si z rytířské éry lidstva přisvojil svého patrona, svatého Jiří – vítěze v boji Dobra proti Zlu. Probouzení pocitu sounáležitosti B.-P. probouzel nejen krojem ale i například odznakem, pro který zvolili lilii s kompasovou střílkou. (Nosek, 2018, s. 3, 6) Nemusel se dlouho rozmýšlet střílka kompasu mu dlouho ukazovala správný směr k cíli a byla tehdy zobrazována ve tvaru lilie. Lilie navíc znamená symbol čistoty. Pod lilii přidal stuhu s textem Be prepared. (Hansen, 1994, s. 115)

2.1. POSLÁNÍ SKAUTINGU

Skautské hnutí je charakterizováno jako dobrovolné, nepolitické výchovné hnutí, které je otevřené pro všechny mladé lidi bez ohledu na jejich pohlaví, původ, rasu nebo náboženské přesvědčení. (Hansen, 1994, s. 113)

Tato charakteristika je v souladu s posláním, principy a metodami, které vymyslel zakladatel skautingu Robert Baden-Powell. Podle stanov Světové organizace skautského hnutí spočívá posláním skautského hnutí v podpoře celkového rozvoje mladých lidí, aby dosáhli co nejvyššího rozvoje své osobnosti ve fyzické, intelektuální, emocionální, sociální a duchovní rovině, a stali se zodpovědnými občany a aktivními členy svých lokálních,

národních a globálních společenství. Z této definice skautského hnutí a jeho poslání vyplývá, že jeho jádro je komplexní rozvoj osobnosti mladých lidí, který je založen na dobrovolnictví a vysoké míře tolerance. Skautské hnutí, jehož jsme všichni skauti součástí, se snaží přispět k lepšímu světu tímto způsobem. (Vítek, 2016, s. 18-19)

2.2. TŘI ZÁKLADNÍ PRINCIPY SKAUTINGU

Skautské hnutí usiluje o dosažení svého poslání prostřednictvím tří základních principů, které se následně promítají do skautských výchovných nástrojů a programu. Principy jsou chápány jako základní kameny skautské výchovy a měly by být respektovány. Všichni členové skautského hnutí by se jimi měli řídit. (Zajíc, 2001, s. 21)

V anglickém originále (Stanovy WOSM) se tyto tři základní principy nazývají „*Duty to...*“, zatímco v českém prostředí (například v Stanovách Junáka) se nejčastěji překládají jako „*Povinnost k...*“. S ohledem na to, že český termín „*povinnost*“ může vyvolávat dojem vnějšího tlaku a nepříjemnosti, který ne vždy odráží myšlenku odpovědnosti za respektování principů především před sebou samým, používá se v popisu principů přesnější termín a to „*Odpovědnost vůči*“. Zároveň slovo *povinnost* může být chápáno jako vnější nátlak, zatímco *odpovědnost* vyplývá z vnitřního přesvědčení jednotlivce a je kontrolována především jeho vlastním svědomím. (Vítek, 2016, s. 19)

Tři základní principy jsou: odpovědnost vůči Bohu, odpovědnost vůči ostatním a odpovědnost vůči sobě. (Vítek, 2016, s. 19)

Odpovědnost vůči Bohu znamená služba nejvyšší Pravdě a Lásce jako uznání a ochrana nemateriálních hodnot, které každého člověka přesahují. Neznamená to pouze mluvit pravdu ale i žít nepokrytecky. Sebedůvěra v člověka a mezilidské vztahy totiž kazí veškerá faleš. Vytvářet kvalitní a nádherné vztahy ve všech úrovních (kamarádství, partnerství až rodičovství) znamená sloužit Lásce. **Odpovědnost vůči ostatním** znamená, že máme rozvíjet vztah vůči druhým a že jsme odpovědní za druhé, a to je myšleno tak, že jim máme být užiteční. Každý vyniká v něčem jiném, a tudíž může být prospěšný společnosti úplně každý jedinec. Měli bychom i tolerovat odlišné společenské vrstvy a šířit mír a pohodu. **Odpovědnost vůči sobě** je cílena na seberozvoj. Každý jedinec by měl rozvíjet své talenty a bojovat proti svým špatnostem. Důležité je se vzdělávat dále a zdokonalovat se. (Kolektiv autorů, 2018, s. 19–20)

3 SKAUTSKÁ VÝCHOVNÁ METODA

Skautská výchovná metoda je pedagogický přístup ve skautském hnutí k výchově mladých lidí. Také je to cesta k sebevýchově, která má vést k rozvoji dovedností a znalostí, vytváření hodnotového žebříčku a k upevňování charakteru mladého člověka. Metoda je soubor ustálených prostředků vedoucích k požadovanému cíli, v našem případě k všestrannému rozvoji mladých lidí. (Neuwirthová, 2017, s. 12)

Skautská výchovná metoda směřuje mladé lidi k osobnímu rozvoji, podporuje budování charakteru, formování hodnotového přesvědčení a rozvoj dovedností a znalostí (Zeisek, 2020).

Štěpán Káňa (2019, s. 1) píše ve své odborné práci, že skauting v Česku má dlouhou tradici, která sahá až do období před první světovou válkou, a spojuje se s Antonínem Benjaminem Svojsíkem, jehož lze považovat za jeho zakladatele. Během minulého století se skauting výrazně proměnil, stejně jako společnost, která ho vytvářela. Nicméně, poslání, principy a skautská výchovná metoda zůstává ve své podstatě neměnná.

Skautská výchovná metoda je popsána ve stanovách Junáka, a tudíž je pro všechny členy závazná. Stanovy Junáka – českého skauta, z.s., definují skautskou výchovnou metodu takto: *„Skautská výchovná metoda závazně charakterizuje skautskou výchovu. Vychází ze zásad stanovených již zakladatelem skautského hnutí, které byly ověřeny více než sto lety praxe i poznatky moderní pedagogiky. Je založena na osmi základních prvcích, které dohromady tvoří vnitřně provázaný, nedělitelný systém.“* (c. Junák-český skaut, z.s., 2022)

Skautská výchovná metoda není jedinečná svými jednotlivými prvky. Například i jiné instituce pracují v malých skupinách – družinách, ale je ojedinělá tím, že všechny prvky SVM alespoň v nějaké míře zahrnuje a kombinuje. Pokud se porozhlédneme po jakékoliv organizaci, která vychovává děti, tak každá organizace bude mít vlastní prostředky a metody k dosažení stanovených cílů. Některé mohou být podobné těm skautským. Junák nemá jistotu, že to jediná správná metoda výchovy mladých lidí. (Vítek, 2016, s. 74)

Skautská metoda se převážně uplatňuje prostřednictvím organizace oddílu a pouze doplňkově prostřednictvím programů a aktivit. Samotné prostředí oddílu je naplněno výchovným obsahem, který je následně rozšířen a doplněn prostřednictvím programů. Síla skautské metody spočívá v kombinaci různých prvků, kdy výchovný vliv nevyplývá pouze

z jednotlivých prvků, ale spíše z vhodného propojení všech aspektů. (Neuwirthová, 2017, s. 194-195)

Skautský vedoucí strategicky plánuje aktivity, které integrují různé prvky skautské výchovné metody současně. Zároveň se snaží střídat aktivity tak, aby v průběhu činnosti byly všechny prvky SVM v oddílovém životě zastoupeny přibližně rovnoměrně. Pracovat s touto metodou neznámá používat ji pouze ve speciálně připravených hrách a programech, ale zejména ji aplikovat v běžném každodenním fungování oddílu. Například skautská výchovná metoda říká, že podporu dětského nadšení pro pomoc okolí asi lze lépe dosáhnout každodenní obětavostí a příkladem v konání drobných dobrých skutků než účastí na jednorázově organizované charitativní akci. (Vítek, 2016, s. 75)

Poprvé výchovu ve skautském prostředí člení Robert Baden-Powell ve své knize v českém překladu Na pomoc skautským vůdcům (Neuwirthová, 2017, s. 194). Člení ji do čtyř oblastí, prostřednictvím nichž se jednatel formuje k aktivnímu občanství. Tyto oblasti zahrnují rozvoj charakteru, udržování zdraví a fyzické zdatnosti, schopnosti v rukodělných pracích a řemeslných dovednostech, a nakonec také důraz na službu druhým. Místo toho, abychom tyto principy vtiskli mládeži násilně, snažíme se, aby si je osvojila přirozeně. (Baden-Powell, 2006, s. 17-18)

zodpovědný (schopen plnit své povinnosti a nést následky svých rozhodnutí) a uvědomělý (podporující ideály, které jsou podle něj důležité).

Dlouho se domnívalo, že výchova je pouze jednosměrné působení – rodič, vůdce působí na dítě. Povídalo se, že učitel, vůdce, rodič by měl být znalec, který dítěti říká, co se má učit a jak se má chovat. Ve skutečnosti je to tak, že výchova je vzájemné působení. Neustále se učíme nejen od dětí, kteří jsou mnohdy bystřejší, pohotovější a upřímnější než dospělí lidé, ale také i z vlastní zkušenosti a ze svých omylů a úspěchů. (Břicháček, Růžička, 2003, s. 8)

Skauting uplatňuje holistický přístup, přičemž se snaží přistupovat k jednotlivcům jako ke komplexním osobnostem. Každý jedinec je vnímán jako jedinečná a nedílná součást celého světa. (Zajíc, 2001, s. 60).

Dítě by nemělo být výchovou násilně směřováno nebo lámáno. Výchova by měla být láskyplná péče, kde respektujeme dítě jako samostatnou bytost, kterou doprovázíme na její cestě. Abychom se mohli stát průvodcem na cestě životem než jen vůdcem či pouhým ukazatelem směru, měli bychom vlastní cestu ukazovat vlastním pohybem, vlastní činností a vlastním úsilím. (Břicháček, Růžička, 2003, s. 8)

Skautští vedoucí by měli porozumět skautské výchovné metodě, správně ji uchopit v každodenní skautské činnosti a cíleně se všemi jejími prvky pracovat. Neznamena to, že máme zapojit všech osm prvků naráz, to téměř není možné. Vedoucí se snaží zapojit, co nejvíce prvků ve vymyšlených činnostech a jednotlivé činnosti střídat tak, aby zabezpečil zapojení všech prvků metody. *„Pokud metodu dokážeme plně využít, pracujeme s pedagogickým systémem, jedinečným právě pro skauting.“* (Neuwirthová, 2017, s. 194–195)

Pro lepší pochopení, co vlastně skautská výchovná metoda obnáší, si uvedeme jeden konkrétní příklad na družinové schůzce. Jeden den v týdnu se schází skautská družina jménem Rysové v klubovně (družinový systém). Vedoucí si připraví program, kde děti poznávají a učí se základní uzle – lodní, ambulanti uzle, dřevařská smyčka atd. (Učení se činností/zkušeností). Celý program je zasazen do příběhu s názvem: Ostrov, kdo přežije (symbolický rámec). Děti se na schůzce naučí základy uzlů a tím rozvíjí i své dovednosti (program osobního růstu).

Skautskou výchovnou metodu bychom měli pochopit a měli bychom také o ni opírat naši činnost. Výchovná metoda je bezesporu i jedním z pilířů, co dělá skauting skautingem. (Vítek, 2016, s. 74)

3.1 HISTORICKÉ PODOBY SKAUTSKÉ VÝCHOVNÉ METODY

Od počátku historie skautského hnutí, kdy zakladatel lord Baden-Powell vysvětloval skautskou výchovnou metodu z různých pohledů ve své knize *Scouting for Boys* a ve svých dalších dílech, tak skautská výchovná metoda inspirovala miliony a miliony skautských vůdců. Skautská výchovná metoda je součástí Světové organizace skautů a skautek (WOSM). První stanovy byly sepsány v roce 1924, nicméně až v roce 1977 se ústava zmiňovala o skautské výchovné metodě. Objevily se i další vysvětlení skautské metody v několika publikacích WOSM. Například v publikaci *The Essential Characteristics of Scouting, and Scouting: An Educational System*, která byla publikována v roce 1998. Dále v roce 2005 v dokumentu RAP (*Renewed Approach to Programme*). Nyní mají sepsanou aktuální podobu skautské metody. (WOSM – *The Scout Method*, 2019, s. 8)

Níže popíšu jednotlivé prvky a samotnou skautskou metodu, která byla zmiňována právě v roce 1977.

WORLD ORGANISATION OF SCOUT MOVEMENT, 1977, MONTREAL

Tato podoba byla schválena v roce 1977 na 26. Světové skautské konferenci, která se konala v Montrealu. Na tomto prohlášení se shodlo více než sto členských organizací WOSM. Metoda byla definována jako prostředky, které můžeme použít k dosažení cílů a také byla popisována jako systém progresivního sebevzdělávání prostřednictvím níže vypsanych prvků. Metoda se bere jako skupina jednotlivých prvků na sobě závislých a tvořících jednotný a integrovaný celek. O skautské metodě můžeme mluvit jen když všechny tyto prvky jsou kombinovány v rámci vzdělávacího systému. Skautská výchovná metoda je integrovaný celek nikoliv soubor různých a nesouvisících činností. (Morland, 1992)

1. Slib a zákon

Prvním prvkem skautské metody se zmiňuje slib a zákon. Slib a zákony jsou primárními nástroji pro formulování zásad skautského hnutí. Nejedná se tu ani tak o etické zásady obsažené ve slibu a zákonech, ale spíš o jeho úlohu jako výchovné metody. Mladý člověk – skaut se totiž prostřednictvím slibu a zákonu ze své vlastní vůle zavazuje k danému chování před svými vrstevníky a přijímá zodpovědnost za vyslovená slova. Mezi nejmocnější nástroje rozvoje mladých lidí je trvalé ztotožnění s těmito etickými hodnotami a trvalá snaha žít podle těchto ideálů, jak nejlépe dokážou. (Morland, 1992)

V tomto bodu skautské výchovné metody Hansen (1994, s. 113) popisuje, že skaut skrz skautský slib se zavazuje k tomu, že bude žít podle skautských zákonů a skautského hesla.

2. Učení se zkušeností

Mezi další základní prvky skautské metody patří aktivní vzdělávání neboli učení se praxí. Druhý prvek se stal základním kamenem moderního vzdělávání. Tento druh vzdělávání se objevuje ve všech dílech zakladatele, který systematicky zdůrazňoval, že „*chlapec je vždy připraven raději konat než trávit*“. Dr. Maria Montessori, jedna z nejuznávanějších autorit v oblasti aktivního vzdělávání, ocenila myšlenku skautingu, a to že učení by mělo probíhat pozorováním, experimentováním a osobní aktivitou. (Morland, 1992)

Hansen (1994, s. 114) píše, že poprvé použitý termín „*learning by doing*“ Robertem B.-P. se právě překládá jako „*učení se činností*“ a bere se jako odborný pedagogický výraz.

3. Členství v malých skupinách

Třetím základním prvkem skautské výchovné metody je systém členství v malých skupinách například hlídky. Společenské vědy uznávají již dlouho, že mezi výhody malých skupin patří snadnější socializace mladých lidí do společenského života. Ve vrstevnické skupině se vztahy odehrávají na primární úrovni. Ideální atmosféra pro proces jejich transformace do fáze dospělosti je právě ta atmosféra v malé skupině – malý počet osob, znalost ostatních členů ve skupině, vzájemné uznání v rámci skupiny s pocitem svobody a spontánnosti a ztotožnění všech členů skupiny s cíli. Díky malé skupině mladí lidé mají příležitost objevovat a přijímat myšlenku odpovědnosti a samostatnosti. Probíhá tak snadnější rozvoj charakteru těchto lidí a umožňuje jim získat kompetence jako například samostatnost, spolehlivost, schopnost spolupráce a komunikace. Z hlediska sociálního rozvoje navíc společné sdílení rizik a výzev vytváří mezi členy skupiny silné pouto. Úloha dospělého v této skupině je, že pomáhá mladým lidem objevit jejich potenciál k převzetí odpovědnosti. Neměli by fungovat jako kontrola, protože mladí lidé se lépe rozvíjí v atmosféře respektu a uznání jejich osobnosti. (Morland, 1992)

Hansen (1994, s. 114) píše o tom, že samostatnost, charakterová pevnost, vědomí odpovědnost, spolehlivost a připravenost ke spolupráci a vedení se právě nejlépe rozvíjí v malých skupinách.

4. Postupný a stimulující program

(Morland, 1992) také zmiňuje, že tyto výše uvedené tři prvky jsou konkrétně vyjádřeny ve skautském programu, který je souhrnem činností, které mladí lidé vykonávají. Čtvrtým prvkem jsou základní charakteristiky tohoto programu. Skautský program by měl být koncipovaný progresivně tak, aby uspokojil potřebu postupného a harmonického rozvoje mladých lidí. Mezi nástroje, kterými tím dosáhneme, patří systém zkoušek, výzev a odznaků. Program by měl být vyváženou kombinací rozmanitých aktivit tak, aby oslovil osoby, pro který je určen. Tyto různorodé aktivity vycházejí ze zájmů členů. Pro skautské aktivity by mělo být ideální prostředí v přírodě a kdykoliv je to možné, tak by se měly odehrávat právě v přírodě. Poskytuje prostředí, ve kterém probíhá harmonický rozvoj mladého člověka. Příroda hraje taky zásadní roli v duchovním rozvoji mladých lidí.

Dle informací od Hansen (1994, s. 114) se skautovi nabízí zajímavý a atraktivní program různorodých činností, a to například sportovní soutěže. A také tvrdí, že aktivity by měly probíhat v přírodě.

Pro porovnání níže přiblížím, jak skautskou metodu popisoval sám zakladatel R. Baden-Powell ve své knížce *Aids to Scoutmastership*. Využila jsem přetisk z roku 1945.

AIDS TO SCOUTMASTERSHIP, R. B. POWELL, 1920

1. Charakter (Character)

Tento prvek skautské výchovy vyučovali prostřednictvím hlídek, skautských zákonů, woodcraftu odpovědnosti vedoucího hlídky, týmových her a vynalézavosti při táborové práci. Patřilo sem i uvědomování si Boha Stvořitele skrze jeho díla, oceňování krásy v přírodě a skrze lásku k rostlinám či zvířatům, s nimiž se člověk díky životu v přírodě seznámil. Charakter byl tedy důležitý, ať už pro národ, tak i pro jednotlivce. Pokud měl však charakter rozhodovat o kariéře člověka, měl by být v něm rozvíjen, než se vydá na cestu, dokud byl chlapec ještě vnímavý. Zárodek charakteru byl v člověku již obsažen, jen bylo třeba ho rozvinout a dotáhnout. B.-P. píše, že pokud by chlapce ve válce vedl někdo s charakterem a nenechal je napospas životu, nemuseli by přijít o život. Proto ve skautské hnutí byl nejdůležitější cíl to, aby se chlapci vychovávali tak, aby se z vlastního přesvědčení učili novým věcem a sami chtěli směřovat k budování charakteru. (Baden-Powell, 1945, s. 27)

2. Zdraví a síla (Health and Strength)

Zdraví a síla se rozvíjeli skrze hry, cvičení a znalostí osobní hygieny a stravování. Bylo zcela zřejmé, že cena dobrého zdraví a síly při budování kariéry a radosti ze života byla nevyčísitelná. Pro B.-P. byla hodnotnější než „pouhé“ učení se z knih. Cílem vedoucích bylo přimět chlapce, aby byli sportovně založení a zároveň jim ukázali, že se muselo nejprve vybudovat tělesné zdraví a teprve potom se mohli bezpečně pustit do náročných tělesných aktivit. Tělesné zdraví se budovalo prostřednictvím správné životosprávy – vyvážená strava, pravidelné návyky, dýchání nosem, odpočinek, péče o sebe a čistota. Skauti vyzdvihovali zdatnost pro sport jako cíl zdraví. Skrze oddílové schůzky se měly poskytovat informace, jak být osobně zodpovědný za sebe samého pro své zdraví. Vedoucí jim nabízeli několik cviků, jak mohli rozvíjet svoji sílu, pokud by se tomu věnovali ve svém volném čase. Díky skautingu získávali také handicapovaní lidé více štěstí a naděje než kdykoliv předtím, byli jim poskytovány speciální nebo alternativní aktivity. Vyžadovali více trpělivosti a individuální pozornosti než běžní chlapci, ale výsledek stál za to. (Baden-Powell, 1945, s. 41)

3. Rukodělné práce a zručnost (Handicraft and Skill)

Třetí prvek se rozvíjel příležitostně prostřednictvím vnitřních aktivit, ale více zejména skrze průkopnictví, stavění mostů, táborových expedic a sebevyjádření pomocí umění, které směřuje k tomu, aby se z lidí stali efektivní pracovníci. B.-P. zde zmiňuje problém plýtvání lidským materiálem. Jako důsledek považuje neefektivní vzdělávání, chlapci nebyli vedeni k tomu, aby měli rádi práci a věděli, jak dovednosti uplatnit v budování kariéry. (Baden-Powell, 1945, s. 55)

Líbí se mi věta, kterou Baden-Powell (1945, s. 61) použil: „*Square pegs are too often placed in round holes.*“ Překládám si to jako „*Čtvercové kolíky jsou příliš často zasazovány do kulatých děr.*“ Zalíbila se mi proto, že se často jako budoucí pedagožka, ale i vedoucí ve skautu setkávám s tím, že někteří rodiči „upravují“ své děti do nějakého vzorce společnosti a nenechají své dítě se volně rozvíjet.

4. Služba druhým (Service to Others)

Skrze dobré skutky se neslo praktikování náboženství do každodenního života. Dobré skutky mohly být jak zcela drobné činy, tak i prostřednictvím prospěšných prací anebo záchrany života. (Baden-Powell, 1945, s. 63)

System hlídek (Patrol system)

System hlídek B.-P. nezmiňuje jako další prvek skautské metody společně s ostatními. Ale dost ho akcentuje samostatně, proto jsem se rozhodla o tomto bodu také zmínit.

System hlídek je podstatný a základní prvek skautského výcviku a tímto se liší od všech ostatních organizací. A tam kde je tento system správně aplikován, přinese úspěch. Každá hlídka byla tvořena po šesti až osmi členy, kteří byli trénovali jako samostatné jednotky. Každá pod svým vlastním odpovědným vůdcem. Hlídka je vždy součástí skautingu, ať už jde o hru anebo o práci, službu a disciplínu. Mezi důležitým krokem při výchově je přenesení části zodpovědnost na jednotlivce – jmenovat vedoucího hlídky, který je odpovědný vedením své hlídky a je na něm, aby se chopil rozvíjení vlastností každého chlapce ve své hlídce. Sice to zní jako příkaz, ale B.-P. píše, že v praxi to fungovalo. Prostřednictvím soutěží mezi hlídkami se vytvářel duch hlídky, který rozvíjel vyšší úroveň výkonnosti všech. Každý jednatel ve své hlídce uvědomoval, že je sám o sobě zodpovědnou částí a že má čest své hlídce přispívat svými schopnostmi při jakékoliv činnosti. (Baden-Powell, 1945, s. 22-24)

ZÁKLADY JUNÁCTVÍ, SVOJSÍK, 1912

Svojsík pracoval veľmi intenzívne na základní knize skautů, také do této knihy sehnal dost přispěvatelů. Jednalo se většinou o významné pedagogy, skladatele anebo spisovatele. Rozdíl mezi knihou R. B. Powella a Svojsíkovou knihou byl takový, že Svojsík spíše oslovoval dospělé než chlapce a knihu psal spíše stylem čítanky. Některé svazky vydával samostatně jako například svazek Táboření. Až v roce 1912 vyšly knižně jako Základy junáctví. (Šantora, 2012, s. 34)

Tato historická podoba vycházela z knihy *Scouting for Boys* (Baden-Powell, 1908), také z českých potřeb a specifik a z knih E. T. Setona. Tato podoba skautské výchovné metody měla pouze sedm bodů, a to Pobyť v přírodě, Umění pozorovati, Táboření, Noclehování v přírodě, Škola práce a rytířství, Fyzický vývoj a Vliv organizace. (Svojsík, 1912, s. 41)

Tenkrát skautské výchovné metodě záleželo na tom, aby vzbuzovala v chlapci touhu, aby se učil pro sebe a nebyly do něho vědomosti nalévány. Jejím účelem bylo vychovat z chlapců řádné občany. Pokud vedoucí používali knihu *Scouting for Boys*, mohli hochy naučit skautování, aniž by měli jakékoliv předchozí pedagogické vzdělání. Pokud si nevěděli rady, pomohl jim vzdělanější vedoucí. Skauting probíhal jak na venkově, tak i ve městě. Cílem bylo vytvořit jednu nebo dvě družiny po osmi chlapcích. Velký pokrok pro ně byl, když vlastnili klubovnu, stodolu nebo chýši, kde se mohli scházet a v létě pořádali tábor. Vše potřebné si skauti museli získávat sami vlastní prací, nesměli si o to prosit. Ve skautovi se junácká výchova snažila probudit touhu, aby se stal platným členem lidské společnosti prací svého ducha i paží. (Svojsík, 1912, s. 42)

Přiblížím zde sedm bodů této verze skautské výchovy.

1. Pobyť v přírodě

Dle pomůcek a různých cest jimiž se ubírala skautská výchova, se v první řadě uváděl styk s přírodou. K tomuto nevyčerpatelnému a prospěšnému zdroji pravdy, dobra a krásy se vždy obraceli, kdykoli jim to situace dovolila. V období, kdy se chlapci a dívky vyvíjeli, doporučovali chlapcům dopřát si co nejvíce zdravého vzduchu, veselé nálady, radostné společnosti a obklopit se velkolepými krásami a mnohotvárným životem, co jim příroda nabízí. Dávali za pravdu, že někteří z mladistvých s vedoucími rádi šli do volné přírody, avšak jen malá část měla z této procházky nějaký větší prospěch. Většina chlapců nebo dívek neviděla krásu přírody, nedokázali se radovat a nečerpali z bohatých zdrojů přírody. Proto

hlavním úkolem vůdců byl vytvořit skautům život v přírodě takovým způsobem, aby byl pro ně prospěšný a uměli z přírody čerpat. (Svojsík, 1912, s. 42-44)

2. Umění pozorovati

S touto schopností se bohužel setkávali pouze už u divochů žijících v přírodě, jelikož se u většiny lidí velmi málo vyvinula a postupem času byla zanedbávána, proto se skautští vedoucí tomu začali více věnovat. Například to byl americký kipling⁴ = Ernest Thomas Seton, který vytvořil celou řadu zajímavých cvičení a her pro zdokonalování bystrosti a přesnosti v postřehu. Tato schopnost byla vhodná a stále je pro pozorování osob, podrobností jejich zevnějšku ale i jejich jednání. Proto různá cvičení měla význam nejen pro skauty, ale i pro lovce, učitele, soudce, obchodníka, zkrátka pro každého. (Svojsík, 1912, s. 44-45)

3. Táboření

Tato složka se stala pro junáckou výchovu tou nejdůležitější částí. Byla to pro ně nejlepší škola života a příprava pro budoucí život. Během tábora uplatnili všechna hesla moderní pedagogiky. Mezi ně patřilo samostatně hledat i pracovat. Vyrůstala cenná vnitřní motivace k poslušnosti a vymizela strojenost školního prostředí. Skautští vedoucí chlapcům během tábora vytvořili tělocvičnu, hřiště i popřípadě divadlo, odkud si chlapci odnášeli co nejvíce dobrých vlastností a zážitků. Někteří rodiče se obávali pustit svého syna přenocovat pod stany nebo širým nebem kvůli prochladnutí. Tehdejší skautská výchova doporučovala táboření, brala občasný pobyt v přírodě jako nezbytnost pro každého jedince. Táboření bylo i mnohem levnější než noclehování v hostincích a to proto, že lidé utratili třikrát tolik peněz za večeři a nocleh, než kdyby si uvařili sami a tábořili po anglickém způsobu ve stanech. V táboře se objevovaly výchovné momenty života a táboření bylo pro ně cennější zajímavostí. (Svojsík, 1912, s. 46-47)

4. Noclehování v přírodě

Vedoucí v Junáku chtěli rodiče zbavit obav z bydlení ve volné přírodě, proto požádali lékařskou autoritu, a to univerzitního profesora Dr. Josefa Thomayera, který laskavě vydal toto prohlášení, cituji:

„Se stanoviska lékařského bych proti noclehování na volném vzduchu neb ve stanech při skautingu neměl žádných vážných námitek. Vždyť právě ležení ve volném vzduchu tvoří

---

⁴ Kipling podle spisovatele Josepha Rudyarda Kiplinga.

důležitou součástí moderního sanatorního léčení souchotin a právě lékaři, podobná sanatoria řídicí tvrdí, že se methodou tou dociluje u souchotinářů v zimních měsících lepších výsledků než v letních. ...” (Svojsík, 1912, s. 47)

5. Skautování školou práce a rytířství

Nejkrásnější a kouzelnou předností skautingu bylo a stále je učení se práci nenápadně, hravě, ve svěžím pohybu a za veselé nálady. To však ale neznamená, že se chlapci vyhýbali praktičnosti a opravdovosti. Naopak, čím zřetelnější praktický výsledek práce, čím větší zásluhu měl chlapec na vytvořeném produktu, který vyrobil, tím déle upoutal jeho pozornost a měl z něj skvělý pocit a radost. Skauti zde přestupovali nepatrnou hranici, která dělila hru od práce, poznávala radost z výsledku a pocítovala potíže i slast práce. Skaut získal samostatnost, vytrvalost, trpělivost, tvořivost a také přesnost. Každá práce ale musela být přiměřená věku táborníků. (Svojsík, 1912, s. 48-49)

6. Fysický vývoj mládeže

Nedostatek pozornosti byl věnovaný tělesnému rozvoji dospívající mládeže. Generace byla kritizována přezíravými lidmi, kteří projevovali svou nespokojenost s mládeží, která sice byla vybavena s určitým množstvím materiálních vědomostí, ale opouštěli školu oslabený, nesamostatný a s neenergetickým postojem. Junácké hnutí čelilo fyzickým nedostatkům výchovy mládeže tak, že kromě tělocviku začlenili do programu i aktivní pohyb v přírodě, vycházky, pochody a zdravé sporty. Z předmětu tělocviku vybírali cvičení, která lze bez větších obtíží mohli provádět venku, jako byly skoky, běh, házení, plavání, veslování, nošení břemen, šplhání, přetahování, zápas, šerm, střelba, přelézání, bruslení, jízda na lyžích, a další. Všechna tato cvičení prováděli hravou formou a občas i ve formě závodů, přičemž veselá nálada byla klíčovým prvkem. Mládež v junáckých družinách se teoreticky i prakticky seznamovala s první pomocí a získávala vhodné poznatky o významu svalech, sportovních aktivitách a tělocviku. (Svojsík, 1912, s. 50-51)

7. Vliv Organisaace

Klíč k úspěchu a pozitivním výsledkům junáckého hnutí nespočíval pouze ve šťastném výběru aktivit, prací a zábavy, kterými zaměstnávalo skauty. Hnutí bylo citlivé k potřebám a povaze mládeže, a proto se skauti s vášní věnovali jeho principům a plnili jeho náročné pokyny s láskou. Junáci měli hluboké znalosti všech aspektů života ve svých družinách, včetně tábora, výletů, her a dalších aktivit. Díky tomu mohl vůdce jednoduše řídit a spolupracovat se skauty, a život s nimi mu přináší radost namísto obav a stresu, jak tomu

bylo obvykle ve školním prostředí. Efektivní rozdělení chlapců do družin, které vedli zkušenější jedinci, výrazně usnadňovalo organizaci práce. Ti, kdo zažili příjemný život na táborech, nebyli překvapeni, že tisíce dobrovolných vůdců věnovali svůj volný čas výcviku junáckých družin. Vděčnost chlapců, radost z dosažených úspěchů v klíčových národních úkolech a půvaby pobytu v přírodě byly pro ně nejkrásnější odměnou za jejich obětavou práci. (Svojsík, 1912, s. 51)

STANOVY JUNÁKA – SVAZU SKAUTŮ A SKAUTEK ČR, 2001

Na X. Valném sněmu Junáka ve Vsetíně dne 21. října 2001 byly přijaty nové stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR. S novými stanovami přišla také aktualizovaná skautská výchovná metoda, která nyní obsahovala deset prvků. Byl odstraněn prvek „*rozvíjení užitečných dovedností*“ a prvky „*učení prostřednictvím praktických činností*“ a „*využívání her*“ byly spojeny do jednoho prvku s názvem „*učení se prostřednictvím praktických činností a her*“. Naopak do skautské výchovné metody byl přidán nový prvek nazvaný „*symbolický rámeček*“, který poskytoval výchovnou motivaci a inspiraci pro určitou věkovou skupinu. (Junák-český skaut, z.s., 2001)

Metody skautské výchovy jsou souborem přístupů k výchově, seberozvoji a formování charakteru, které jsou přizpůsobeny věku a individuálním potřebám jednotlivých členů. Jsou navrženy tak, aby efektivně podporovaly rozvoj mladých lidí. (Junák-český skaut, z.s., 2001)

„Jsou založeny na: Dodržování skautského slibu a na životě podle skautského zákona, Neustálém osobním rozvoji, zejména na pěstování kladných povahových vlastností, Učení prostřednictvím praktických činností, Týmové práci v malých skupinách (např. družinách), na výchově k odpovědnosti a k vedení, Spolupráci mladých lidí s dospělými, Službě společnosti, Pobytu a činnosti v přírodě, Postupných stimulačních programech a nejrůznějších činnostech zajímajících mladé lidi, Využívání skautské symboliky, Rozvíjení užitečných dovedností a využívání her.“ (Junák-český skaut, z.s., 2001)

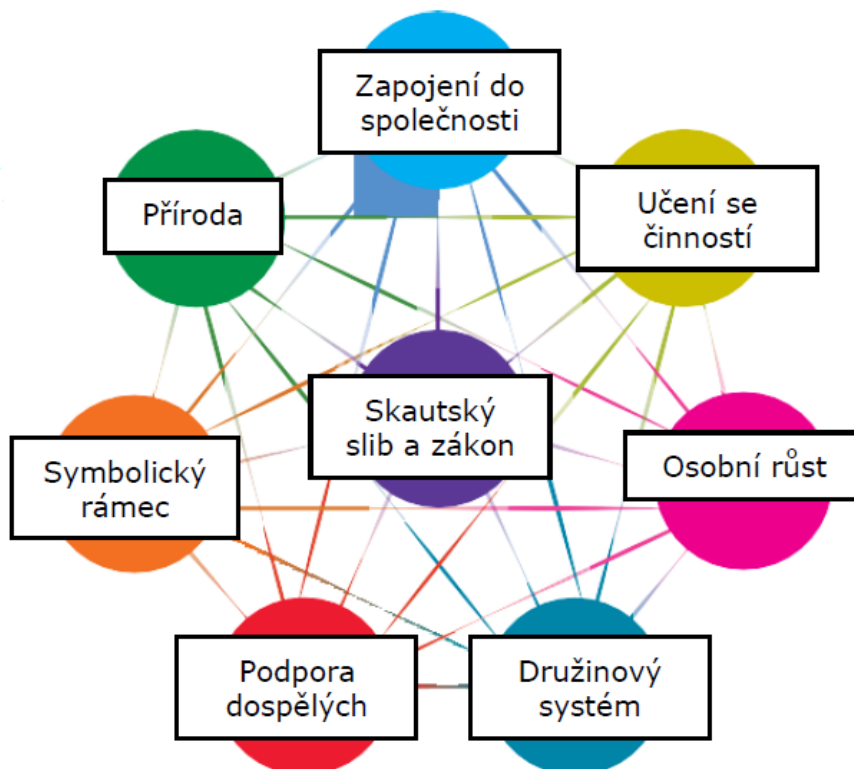
3.2 PRVKY SKAUTSKÉ VÝCHOVNÉ METODY

Skautskou výchovnou metodu definují stanovy Junáka (účinné od roku 2022) a je složena z osmi částí, které samy o sobě nejsou výjimečné, ale unikátní je jejich celek. Osm bodů skautské výchovné metody se jmenují: Skautský slib a zákon, Učení se zkušeností, Družinový systém, Symbolický rámec, Příroda, Program osobního růstu a Dospělí průvodci, a tedy Zapojení do společnosti. (c. Junák-český skaut, z.s., 2022)

Jednotlivé části – body metody jsou vzájemně úzce propojeny. Žádný z těchto prvků nesmí být opomíjen nebo upřednostňován, snižuje to účinnost skautské metody. Díky používání této metody skautští vedoucí docílí k všestrannému rozvoji dětí a mladých lidí v oddílech. Pro nás je nejen výhodné využívání skautské výchovné metody, ale dokonce i závazné – jak jsem již výše zmiňovala, je totiž popsána ve Stanovách Junáka. (Vítek, 2016, s. 74-75)

Zde na obrázku můžete vidět, že osm prvků SVM tvoří jeden provázaný celek. (WOSM – Základní charakteristiky skautingu, 2019, s. 14)

Obrázek 3: Systém prvků SVM (WOSM – Základní charakteristiky skautingu, 2019, s. 14)

Základem skautské metody je správné uspořádání struktury oddílu. Oddíl je organizován do samostatných skautských družin (družinový systém), kde členové navzájem udržují přátelské a respektující vztahy (dospělí průvodci). Oddíl často provádí aktivity v přírodě, kterou nejen využívá jako přirozeného prostředí, ale také jako prostředek k rozvoji (v souladu s prvky přírody). Programy oddílu jsou často obaleny atraktivními legendami (symbolický rámec) a hlavním nástrojem výchovy je hra, skrze kterou se děti učí (učení se zkušeností). Členové oddílu dodržují skautské zákony i mimo skautské aktivity – v průběhu běžného života (slib a zákon), a oddíl má své kroje a užívá symboly, které vyjadřují sdílené hodnoty (další aspekt symbolický rámec). Členové oddílu také pracují na svém osobním růstu i ve svém volném čase, plněním výzev na stezce (program osobního růstu), a vedení oddílu přitom jde příkladem a aktivně se snaží rozvíjet (další aspekt programu osobního růstu a role dospělých průvodců). (Neuwirthová, 2017, s. 195)

SKAUTSKÝ SLIB A ZÁKON

Tyto prvky, spolu s družinovým systémem a přírodou, byly klíčovými součástmi vzniku skautingu již v roce 1908. Na rozdíl od ostatních aspektů skautské výchovy, které bývají často intuitivní a skryté, jsou tyto principy viditelnými a hlavními pilíři celé skautské pedagogiky. (Káňa, 2019, s. 2-3)

Pokud jde o jejich formu, oba tyto prvky mají svůj původ ve středověkém rytířství. Rytíř byl označení pro válečníka ve středověku, který nejen exceloval v bojových dovednostech, ale také se řídil hodnotovým kodexem, ke kterému se zavázal slibem při ceremonii pasování do rytířského stavu. Mezi původními rytířskými zásadami patřily statečnost, věrnost a štedrost. Na počátku 20. století se Robert Baden-Powell inspiroval tímto systémem, neboť rytířství má v Anglii hluboké kořeny.

V roce 1910 zněl skautský slib v českém překladu takto:

„Slibuji na svou čest, že se vynasnažím ze všech sil plnit povinnosti vůči Bohu a královně, pomáhat jiným lidem v každé době, dodržovat skautský zákon.“ (Káňa, 2019, s. 10)

Bohužel pro naše české podmínky nebylo možné pouze přeložit originál do češtiny. Největší potíž byla v povinnosti k Bohu a králi, u které se Svojsík zdráhal. Potřeboval pro svou výchovnou vizi získat nové lidi a ty by nenalákal slibem náboženské poslušnosti. Byla zde totiž církev, která byla poměrně úzce provázána s rakouskými státními špičkami a k těm Češi moc sympatií necítili. I Sokol vystupoval proti církvi. Možná proto se ve Svojsíkových Základech junáctví nezmiňuje nic o slibu. (Šantora, 2012, s. 24–25)

Závazná verze, kterou v roce 1921 zavedl Svojsík ve Svazu junáků-skautů RČS zněla takto:

„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:

- 1. milovati vlast svou, Republiku československou, a sloužiti jí věrně v každé době.*
- 2. plniti povinnosti vlastní a zachovávatí zákony skautské.*
- 3. duší a tělem býti hotov(a) pomáhati bližním.“* (Šantora, 2012, s. 24–25)

O dvanáct let později byl ke slibu povolen dovětek „Tak mi pomáhej Bůh!“. Do sněmu 1992 Junáka nebyl slib změněn. Potom byla anglická verze *Duty to God* vyjádřená a nahrazena službou právě „*nejvyšší Pravdě a Lásce*“. (Šantora, 2012, s. 24–25)

Stanovy Junáka popisují skautský slib a zákon takto: „*Skautská výchova je především sebevýchovou, v níž klíčovou roli hraje upřímný dobrovolný závazek snažit se žít podle skautských principů. Složením slibu se skaut hlásí k hodnotám, stejně jako ke společnosti, se kterým tyto hodnoty sdílí. Zákon mu pomáhá tyto hodnoty nacházet v každodenním životě. Slib a zákon je tak základní oporou jeho duchovního života.*“ (c. Junák-český skaut, z.s., 2022)

Dle mé zkušenosti se opravdu skauting snaží dětem poskytnout morální hodnoty, které nesmějí být v dnešní společnosti opomenuty. Skaut v rámci svého poslání má za úkol přispívat k morálnímu rozvoji dětí. Voňavková (2005, s. 15) píše: „*Dospělý člověk má pravděpodobně vlastní pojetí toho, co je a není důležité, co podle něj je správné a jak má utvářet svůj život i vztahy k druhým lidem.*“ Je pravda, že děti často ještě nemají pevně stanovené hodnoty a hledají své místo ve společnosti, a proto je důležité, aby takový přehled, co je správné a co ne, měly daný z vnějšku. Skautský pohled je zaměřen na ukazování směru a představování hodnot, které by měly být dnes považovány za samozřejmé. A to se právě snaží dosáhnout prostřednictvím skautského slibu a zákona. (Kolektiv autorů, 2018, s. 90-91)

Zákon a slib jsou vyjádřením toho, co skauting představuje. Jsou to vlastně takové „básničky“, které prostřednictvím stručných, snadno zapamatovatelných a pro děti srozumitelných frází sdělují hodnoty, ke kterým skautská metoda směřuje. Obě tyto součásti hovoří o týchž principech, jen v jiných slovech. V deseti bodech zákona a ve slibu nalezneme péči o vlastní rozvoj, službu bližním i úctu k tomu, co přesahuje naše možnosti. (Voňavková, 2005, s. 15)

Skautský slib je osobním a intenzivním závazkem, který každý skaut činí před svědky. Jeho první slovo, „*Slibuji*“, vyjadřuje hluboký závazek. Významné je i dodatek „...*na svou čest*“, který představuje riziko ztráty cti, za kterou mnozí neváhali obětovat svůj život. Tato slova jsou vyřčena každým jednotlivcem za sebe, dobrovolně, vědomě a s patřičnou slavností. (Neuwirthová, 2017, s. 38)

Skládání skautského slibu je opravdu dobrovolným přijetím určitého životního stylu, který se shoduje se skautskými hodnotami. Dle Voňavkové (2005, s. 15) zkušenosti většinou probíhá v kruhu vrstevníků ve chvíli, kdy se jedinec rozhodne vstoupit do hnutí. Skutečnost, že slibuje v kruhu rovných vrstevníků, není pouze veřejnou událostí, ale také symbolizuje určitou zodpovědnost vůči ostatním. U nás v oddíle nemusí skládat slib hned po vstupu do Junáka. Skládají ho až když se na to cítí a oddílová rada rozhodne, že je připraven.

V našem oddíle se snažíme po celý skautský rok našim členům přiblížit různými aktivitami znění skautského slibu a jeho pochopení. Snažíme se slib a zákony si připomínat v různých konkrétních situacích. Správně ho uplatňovat v každodenním životě oddílu a ukazujeme dětem, že slib i zákon může být skvělým pomocníkem k ukázání správného směru. Během konání letního tábora se zaměřujeme více na pro ně srozumitelnější pochopení skautského slibu. Příprava na slibování je pro nás prioritou. Dětem čteme různé příběhy např. z knihy *Příběhy ke skautskému slibu a zákonu – Jiří Zajíc (Edy)*, které poutavou a atraktivní formou popisují slib a zákon.

Jakou formou tyto hodnoty dětem vysvětlíme, je čistě na jednotlivých vůdcích. Můžeme vyprávět příběhy, hrát dramatické hry či vést debaty. Důležité je, aby člověk, který bude plnit slib, byl na jeho plnění náležitě připraven. (Kolektiv autorů, 2018, s. 90)

Skládání skautského slibu je spojeno s hlubokým zážitkem, který vrcholí při slibovém ohni na letním táboře. Skaut, který se rozhodne složit slib, je nejprve poslán na tzv. vigílii⁵ (Kolektiv autorů, 2018, s. 91). Ta u nás v oddíle probíhá tak, že skaut si nalezne pro něj sympatické místo (mimo tábořiště), kde stráví jednu hodinu sám se sebou a to proto, aby mohl popřemýšlet o tom, zda chce opravdu slibovat a co to pro něj znamená. Po návratu do tábořiště se ho vedoucí zeptá, zda je připravený slibovat. Pokud se rozhodne pro jeho složení,

---

⁵ Vigílie neboli bdění je zvyk se připravit na významné svátky anebo mimořádné události.

následuje samotný rituál u slibového ohně, který u nás probíhá předposlední den tábora, a to ve večerních hodinách. Na přípravě ohně se podílí všichni účastníci tábora.

Rituál jako takový probíhá tak, že slavnostně za pomoci využití Setonova postupu zapalování slavnostního ohně, zapálí čtyři vybraní skauti slibový oheň. Poté vůdce tábora zavolá k sobě prvního slibujícího. Zeptá se, u jakého vedoucího chce skaut slibovat. Vedoucího si vybírá dle svého uvážení a před samotným slibovým ohněm ho musí požádat, aby u něj mohl slibovat. Skaut přistoupí před svého vedoucího, položí svou levou ruku na knihu Základy skautingu, Státní vlajku a některé oddíly přikládají oddílovou věc například šátek, placku nebo oddílové tričko. Pravou ruku zvedne a zdraví tím svého vedoucího.

Současné znění skautského slibu i zákona nalezne každý skaut ve Stanovách organizace. (c. Junák-český skaut, z.s., 2022) Cituji:

*„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:
sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,“
„plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,“
„duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti i bližním.“*

A po této části může skaut doplnit: *„K tomu mi pomáhej Bůh.“* Tento dobrovolný dovětek byl povolen až po roce 1933 (Káňa, 2019, s. 10). Potom může slibující obejít slavnostní kolečko, kdy mu každý přítomný člen pográtuluje.

Jedním z výrazných rysů skautského zákona je jeho pozitivní formulace, která poskytuje jakousi inspiraci či nástroj, jak každému jednotlivci pomoci utvářet život ve prospěch všech. Důležité je pravidelně si připomínat skautský zákon a slib v konkrétních situacích a aplikovat je v každodenním životě. (Voňavková, 2005, s. 15)

Slib je průvodcem po celý život, protože se zavázal dodržovat skautské zákony a naplňovat poslání a principy organizace, jak nejlépe dokáže. Skautský slib není cesta, která by slibem skončila, naopak to je teprve začátek. Je to cesta dalšího rozvoje a seberozvoje, cesta neustálé práce na zdokonalení sebe samého. (Voňavková, 2005, s. 16)

Skládání slibu je prvním krokem na cestě seberozvoje Zajíc (2001, s. 66). Podle Voňavkové (2005, s. 16) je důležité nechat jedince rozhodnout, kdy slib složí. Tím jim dáváme najevo, že i když jsou mladší, mají zodpovědnost za svůj život a svá rozhodnutí, a že věříme, že dokážou správně, poctivě a zodpovědně rozhodovat.

Skautský slib nám poskytuje pevný bod v životě a určuje směr našeho působení. V našem oddíle se obvykle skládá kolem 12 až 13 let. V této fázi mnozí nejsou plně vědomi toho, co slibují, ačkoli jejich vedoucí se snaží tento bod s nimi projít a dát jim příklad (Malíková, 2018). Já si myslím, že je důležité dětem hlavně vysvětlit, co znamená „*Nejvyšší Pravda a Lásky*“, kterou skrz skautský slib slibují. Protože se jedná o duchovní rozměr, který takto definoval Jiří Zajíc jako nejvyšší (univerzální) hodnoty. (Káňa, 2019, s. 3)

Z mé osobní zkušenosti mohu potvrdit, že hodnotu skautského slibu si člověk uvědomí až v dospělosti. Skauting není jen dočasná aktivita – kroužek, kterou člověk absolvuje. Mnoho dospělých vnímá skauting jako svůj životní styl, jelikož slibem se zavázali, že budou ctít skautské hodnoty a plnit skautské zákony, čímž se stávají aktivními členy společnosti (Zajíc, 2001, s. 38). Během dlouhé historie skautské organizace mnoho skautů obětovalo své životy pro hodnoty, které skauting zastává. Věřili, že tyto hodnoty by měly být dostupné pro všechny lidi a že svět bude lepším místem, pokud budou lidé vůči sobě a svému okolí tolerantnější. (Malíková, 2018)

Souhlasím s názorem Štěpána Káni (2019, s. 3), že je pro vlčata důležitá poslušnost, jak je vyjádřena ve skautském slibu. Vlčata jsou obvykle plná nápadů, ale často si neuvědomují důsledky svého jednání. Často se využívají pohádky jako je například O neposlušných kůzlátkách nebo O Smolíčkovi pacholíčkovi. Je vhodné, aby se v tomto věku učila rozlišovat mezi dobrem a zlem. Formovat si své svědomí na základě rozhodování, co je špatné a co je naopak dobré. S rostoucím věkem by skauti a skautky měli rozumět tomu, že ve světě neexistuje jen jedno správné řešení a že lidé nejsou jen dobří nebo zlí, jak bývá často zobrazováno v pohádkách. Důležité je, aby si rozvíjeli vlastní úsudek a rozhodovali se podle svého svědomí, které by mělo být neustále formováno. (Káňa, 2019, s. 3)

Skautské zákony jsou konkrétním návodem, jak by se skaut měl chovat. Jsou to postoje, které sdílí všichni členové skautské družiny a oddílu. Slib a zákon společně jsou tedy průvodci duchovním životem každého skauta a patří mezi základní prostředky skautské výchovy. (Vítek, 2016, s. 75)

V textu slibu se můžeme dočíst, že skaut se zavazuje dodržovat skautský zákon, který obsahuje deset bodů. I když se může zdát, že tento zákon připomíná křesťanské Desatero, neříká člověku, jaký by neměl být, ale spíše jakým směrem by se měl ubírat (Baden-Powell, 2006, s. 22). Není to však přísný návod, že skaut musí být určitým způsobem, jinak přestává být skautem. Spíše představuje ideál, kterému se snažíme co nejlépe přiblížit podle našich

možností. Dítě zákony může využít jako svého průvodce a učit se lépe vidět a hodnotit sebe sama ve světě Voňavková (2005, s. 16). Tento zákon má dlouhou historii, stejně jako slib, sahající až do počátků skautského hnutí. Byl převzat z anglického originálu a v průběhu let byl jen mírně upravován. Nicméně desátý bod zákona byl přidán Robertem Baden-Powellem až o tři roky později. (Šantora, 2012, s. 24)

V roce 1921 se ustálily změny skautských zákonů a byly skoro ve stejné podobě, jako teď v současnosti, až na jeden zákon a to devátý, který měl tuto variantu: *Skaut je spořivý.* (Šantora, 2012, s. 27)

Současné skautské zákony zní takto: (c. Junák-český skaut, z.s., 2022)

Skaut je pravdomluvný.

Skaut je věrný a oddaný.

Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.

Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.

Skaut je zdvořilý.

Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.

Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.

Skaut je veselý myslí.

Skaut je hospodárný.

Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích.

Na rozdíl od školního prostředí není očekáváno, že se děti budou učit přesné znění skautského slibu a zákona. Nicméně existuje možnost, že ve třídě budou zavedena určitá pravidla, básničky nebo říkanky, které skrývají modifikované principy skautské výchovné metody. Těmito principy jsou povinnost vůči sobě (zejména zodpovědnost za vlastní rozvoj), vůči druhým (podpora a pomoc druhým) a vůči vyšším hodnotám, než jsou materiální (například respekt k přátelství, uvědomění si hodnot přírody). (Chmelíková, 2022)

DRUŽINOVÝ SYSTÉM

„Skauting sdružuje chlapce do bratrských tlup, což je pro ně přirozená skupina pro hry, nezbednosti i zahálku.“ (Kupka, 2005, s. 6)

Základním prvkem skautského hnutí je družina. Tento prvek využívá přirozeného jevu, kdy vytváří pro děti malé skupiny stejně starých jedinců a přizpůsobuje jim prostředí

tak, aby se cítili dobře (Kupka, 2005, s. 6). Optimální počet členů družiny je šest až osm. (Voňavková, 2005, s. 20).

Skauting nejen zdůrazňuje výchovu jedince s rozvinutými schopnostmi, ale také klade důraz na jeho sociální roli a schopnost být aktivním a odpovědným členem společnosti. Proto se skautská výchova především odehrává v malých, přirozených skupinách vrstevníků, které poskytují mladým lidem emocionální podporu a zároveň jim umožňují rozvíjet své sociální dovednosti a uplatnit své silné stránky ve prospěch celého kolektivu. (c. Junák-český skaut, z.s., 2022)

Družinový systém pracuje s partou dětí, která funguje společně jako tým. Každý člen by si měl najít své místo a svou roli. Jelikož chce každý někam patřit, tak si myslím, že právě družina může být pro něj to správné místo – citové zázemí, které hledá a kde si nalezne své kamarády (Voňavková, 2005, s. 20). Společně překonávají nástrahy všedního života, řeší těžší úkoly, které je jako skupinu posouvají dál. Ve skautské družině členové nejenom že získávají i přátelství na celý život, ale učí se týmové spolupráci, důvěře, komunikaci, odpovědnosti za druhé a vlastní zodpovědnosti. Snaží se vytvářet kompromis. Všechny tyto jmenované schopnosti se jim později mohou hodit například v zaměstnání. (Kupka, 2005, s. 15)

V rámci skautingu je klíčovým principem v družině rovnoměrné rozložení znalostí a dovedností mezi jednotlivými členy. Každý jednotlivec má možnost identifikovat své silné stránky a využít je k prospěchu celého týmu. Každý člen má svou jedinečnou příspěvkovou hodnotu. Měli by ho brát takového jaký je, se všemi jeho vlastnostmi, náladami, plány i jeho sny. Členové se vzájemně doplňují, což znamená, že každý člen družiny je klíčovou a nenahraditelnou součástí kolektivu (Voňavková, 2005, s. 20). Rádce (viz níže) společně s vedoucím by během tvorby programu neměli zapomínat vyslyšet všechna přání členů družiny. Když se to rádcovi povede anebo se bude alespoň snažit o jejich uspokojení, budou se členové družiny rádi vracet na schůzky. (Zapletal, 2002, s. 5)

S každou družinou je spjata jejich identita, která se tvoří právě společnými zážitky, vztahy mezi členy anebo společnými znaky jako je například pokřik, název, barva nebo heslo družiny (Voňavková, 2005, s. 20). Družina a jejich týmový duch se vyvíjí dlouhodobě. A vzpomínky na družinu zůstávají dětem v myšlenkách i několik let po opuštění oddílu.

„Družinový systém vede každého chlapce k tomu, aby si uvědomil, že má osobní

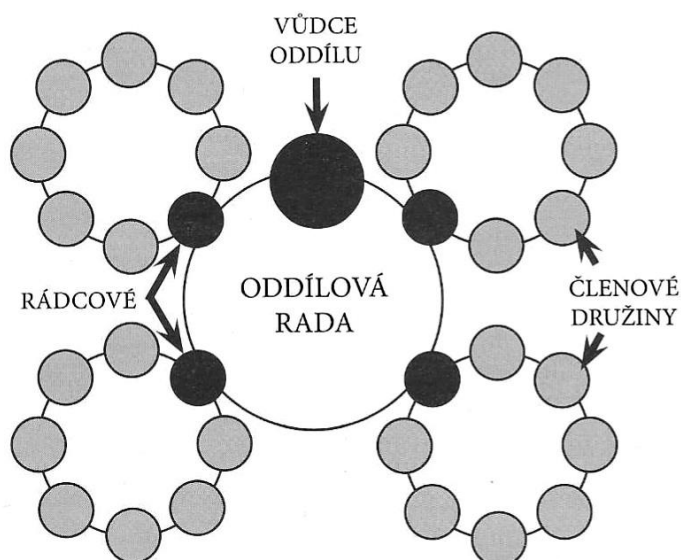
odpovědnost za dobro družiny. A vede každou družinu k tomu, aby si uvědomila, že má určitou odpovědnost za dobro oddílu.“ (Kupka, 2005, s.7)

Jedna ze zásadních rolí ve skautské družině je rádce a podrádce. Družinový rádce by měl být motorem své družiny. Dle Kupky (2005, s. 9) je v každé družině jeden člen, kterého ostatní uznávají jako svého „šéfa“. Je to osoba označovaná jako rádce a většinou je buď stejně starým členem družiny anebo je nejstarší z nich, má však své specifické povinnosti.

Rádce není někdo, kdo převezme povinnosti svého vedoucího, ale naopak jejich vztah je založen na rovnocenném postavení. Čas může přinést změny ve složení družiny, protože například starší rádci nebo podrádci přecházejí do vyšší věkové kategorie anebo přicházejí noví členové ve stejném věku jako daná družina. Stejně jako v každém oddíle existují rituály při přijímání nových členů, i družiny mají své vlastní tradice. Ty mohou zahrnovat například skok do náruče svých přátel nebo společné překonání různých překážek. Během táborového života se družiny spojují při každodenních aktivitách, jako je mytí nádobí, noční hlídky a ceremonie zvedání a spouštění vlajky. (Zapletal, 2002, s. 61)

Skautské družiny jsou součástí celého systému oddílu. Družiny tvoří skautský oddíl, kterou vede oddílová rada. Oddílová rada je právě složena z rádců družin a dospělého vedoucího oddílu. (Vítek, 2016, s. 78) V naší oddílové radě se nachází i zástupce vedoucího oddílu, hospodář oddílu a všichni vedoucí, kteří se podílejí na chodu našeho oddílu. Na oddílové radě řešíme a projednáváme přání všech našich členů. Společně plánujeme oddílovou činnost, se kterou souvisí veškeré schůzky, výpravy anebo akce pro veřejnost.

Obrázek 4: Družinový systém (Kupka, 2005, s. 9)

V tomto prvku SVM se ve vyučování můžeme více zaměřit na organizační formy vyučování. Skautská družina představuje skupinu jedinců, nejbližší se jí podobá organizační forma skupinová anebo kooperativní. (Chmelíková, 2022) Dále si myslím, že pod tento prvek můžeme také zařadit služby ve třídách jako například služba na tabuli, služba na rozdávání sešitů a podobně. Obdobné služby se nachází i ve skautských družinách, kde se například objevuje služba na rozdělávání ohně v kamnech.

Ke kooperativní výuce je potřeba spolupráce a rozvoje sociálních dovedností žáků. Spolupracuje se v malých skupinkách, popřípadě i ve dvojicích s pozitivní vztahem mezi sebou. Malá skupinka společně vykonává lidskou činnost, situaci, úkol a směřuje společně k cíli. Vyučující by měl mít hotovou kvalitní přípravu. (Vališová, Kasíková, 2011, s. 186-187)

Skupinová forma výuky se přizpůsobuje individuálním potřebám žákům. Zde je třída také rozdělena do menších skupinek podle různých hledisek. Žáci ve skupině spolu hovoří, pracují na společném úkolu, ale bohužel se nejedná o spolupráci. Nejedná se tu o pozitivní vzájemnou závislost – dokud neuspějí jako celek, nemůže uspět jednotlivec. (Vališová, Kasíková, 2011, s. 180-181)

Pro lepší přehlednost a porovnání přikládám tabulku od Šafránkové (2019).

Tabulka 1: Znaky kooperativní a skupinové výuky (Šafránková, 2019)

Kategorie	Kooperativní výuka	Skupinová výuka
Vztahy	pozitivní vzájemná závislost	nezávislost
Cíl	společný cíl a spolupráce	společný cíl většinou chybí
Práce jednotlivce	individuální viditelnost a role	jednotlivec je schován ve skupině
Zodpovědnost	zodpovědnost za sebe i za druhé (empatie)	zodpovědnost jen za sebe
Vedení	respekt a sdílené vedení	jeden zvolený nebo určený vedoucí
Proces	důležitý je výsledek i proces, každý může něčím přispět, komplexnost hodnocení	důležitý je především výsledek, proces se nehodnotí
Učitel	učitel pozoruje a intervnuje	bez intervence
Žák	sociálním dovednostem se přímo učí	sociální dovednosti jsou předpokládány nebo ignorovány
Skupina	skupina je spíše heterogenní	skupina je spíše homogenní

POBYT V PŘÍRODĚ

„Pro skauting je příroda nejen nejpřirozenějším výchovným prostředím; je i předmětem zájmu, péče a ochrany; stejně jako je zdrojem citového a duchovního rozvoje.“
(c. Junák-český skaut, z.s., 2022)

Ve skautingu se klade důraz na dlouhodobý pobyt a sžití se s přírodou, nikoliv jenom na využívání přírodních materiálů či vycházky do přírody. Už v příručce Roberta Baden-Powella skauting kladl důraz na pobyt v přírodě. Možná více pobyt v přírodě prosazoval Ernest Thomson Seton, který tímto výrazně ovlivnil podobu českého skautingu. Tudiž už od počátku skautského hnutí je příroda a pobyt v ní nedílnou součástí výchovy mladých lidí. (Vítek, 2016, s. 15, 82)

Příroda nám a také dětem umožňuje zpomalit a najít si čas k hlubšímu zamyšlení. Poskytuje nám možnost vnímat energii, kterou z ní můžeme čerpat, a objevovat v ní duchovní rozměr. Nabízí mnoho způsobů, jak si užívat její krásu, objevovat ji, a především ji chránit. Učení se vnímat přírodu může probíhat prostřednictvím všech našich smyslů: můžeme ji sledovat, vnímat její vůně, ochutnávat její plody, dotýkat se její textury nebo jen poslouchat zvuky, které v ní zní. (Vítek, 2016, s. 82)

Ve skautingu se příroda považuje za optimální prostředí pro výchovu. Slouží jako zdroj inspirace pro duchovní rozvoj a zároveň je předmětem zájmu, péče a ochrany. (Klápště, 2008, s. 7)

I když se snažíme pracovat s jiným prostředím, než je příroda, tak stále je, pro nás skauty, příroda to nejpřirozenější prostředí, ve kterém se pohybujeme. Zlepšujeme zde svoje schopnosti a dovednosti, snažíme se ji chránit, starat se o ni a přežít v ní i přes všechny její nástrahy. Budujeme k ní úctu a snažíme se ukázat lidem, že se ji nemusí bát, pokud se k ní budou chovat správně. Náš oddíl se snaží trávit co nejvíce času ze své činnosti právě v přírodě. A to nehledě na roční dobu či počasí, protože kdykoliv je co objevovat. Proto se i většina našich výprav a táborů odehrává ve volné přírodě, kde nám příroda slouží jako hřiště, kde můžeme hrát různé hry. Pozorujeme přírodní jevy, krásy a snažíme se je poznat. Také nám pomáhá k využití dalších prvků skautské výchovné metody. A to například právě výše zmíněný družinový systém. Díky přírodě se nám formuje družina, protože během přespání v lese nebo vaření na ohni si členové uvědomí, že se opravdu navzájem potřebují, jelikož každý má své výjimečné schopnosti. Někdo umí rozdělávat oheň a někdo zase umí uvařit výbornou polévku v kotlíku na ohni. (Vítek, 2016, s. 82)

V tomto prvku nejde o pouhé memorování veškeré fauny a flóry v přírodě, ale jde o to, co od přírody můžeme očekávat a v čem nám může být nápomocná. Důležité je dětem přírodu postupně přibližovat, ukazovat jim společenství lesa – například mravenčí království, které nám může ukázat správný směr. (Voňavková, 2005, s. 22) Jak pověděl zakladatel skautingu R. Baden-Powell: „*Pro ty, kteří mají oči, aby viděli, a uši, aby slyšeli, je les zároveň laboratoří, klubem i chrámem.*“ (Zajíc, 2001, s. 68)

Také po dětech nemůžeme chtít, aby se k přírodě chovaly šetrně, třídily odpad a neškodily životnímu prostředí, pokud to ani nedělá sám vůdce. Jak jsem již psala výše, vedoucí jsou pro děti vzorem a hrají u nich velikou roli. A díky tomu si jej i vybírají ke složení skautského slibu. Je důležité, aby se vedoucí chovali tak, aby šli dětem vzorem a nedávali jim špatné příklady. Tedy pokud chceme, aby děti třídily odpad, nemluvme jen o tom, jak třídíme, ale třídme ho sami. Co děti vidí u dospělých, jim přijde normální, a proto si myslí, že je to tak správné. (Klápště, 2008, s. 10, 45)

„Pobyt v přírodě umožňuje zvyšovat odolnost dětí a vytvářet řadu užitečných dovedností. Pro skauty byla příroda vždy druhým domovem. Znakem domova je jeho důvěrná znalost i vztah vzájemné spolupráce a podpory.“ (Břicháček, 1991, s. 15)

V současném světě, kde nás obklopují převážně věci vyrobené lidskou rukou anebo například vznikají černé skládky, je více než potřebné ukázat dětem, jak šetrně zacházet s přírodou a mluvit s nimi o této problematice. Je vhodné je například naučit vysazovat nové stromky a vysvětlit jim jejich důležitost v našem životě. (Klápště, 2008, s. 8)

Myslím si, že prvek pobyt v přírodě je ve vyučování na základní škole více využíván, ale prozatím skrze školní výlety, vycházky či využití přírodních materiálů ve výuce například během pracovních činností. Naopak ve skautingu, jak zmiňuji výše, je pobyt v přírodě brán spíše jako dlouhodobý pobyt a soužití s přírodou.

SYMBOLICKÝ RÁMEC

„Výchova mladých lidí je účinná, jen zaujme-li je a hovoří-li k nim jazykem, kterému rozumí a který je oslovuje. Skauting proto používá her, příběhů, symbolů a vzorů, které jsou pro mladé lidi přitažlivé, inspirativní a obohacující; tím jim přibližuje i hodnoty, z nichž skauting vychází.“ (c. Junák-český skaut, z.s., 2022)

V minulosti byl skauting symbolickým rámcem sám o sobě (Vítek, 2016, s. 80). V době vzniku skautingu nebyla nutnost vytvářet poutavé příběhy pro děti, aby je náplň

programu bavila. Anglie, místo zrození skautingu, tehdy vyhrála válku, a tudíž chlapcům stačilo to, že toužili se stát vojenskými důstojníky a po vzoru právě Roberta Baden-Powella dychtili cítit se jako hrdinové, rytíři tehdejší doby. Tento termín se objevil již v názvu „scout“ neboli česky zvěd. (Hořavová a Klápště, 2006, s. 6-7)

Symbolickým rámcem je tedy myšlen atraktivní obal pro výchovu, který motivuje děti k činnosti, která by je v „suché“ podobě nelákala. Pod tímto termínem si můžeme představit právě různé příběhy, které jsou pro děti atraktivní a podněcují v nich tvořivost. Díky příběhům se nám daří předávat dětem důležité hodnoty a otevírá různá náročná témata jakou je například šikana. Skautští vedoucí různým problémům čelí každou schůzku, a proto je důležité, aby byli dobře připraveni, jak tyto témata předávat a řešit. Symbolický rámec je nástroj, který vůdcům pomáhá přiblížit právě dané problémy a usnadňuje jim předávání. (Vítek, 2016, s. 80)

Symbolický rámec je pouze rámcem, kostrou samotného programu a neměl by ho tedy přehlušit. Pokaždé je nutné myslet na podstatu programu a jeho cílů, kterých chceme dosáhnout. Symbolický rámec může mít mnoho podob, může být použit pouze pro jednu schůzku, výpravu či jako celotáborová nebo celoroční hra. Na motivy různých filmů, seriálů, her či knih se snažíme připravit programy, která děti zaujmou pro své populární téma (Kolektiv autorů, 2018, s. 94). Na táboře v roce 2017 jsme například měli symbolický rámec inspirovaný z filmu a také z knižní podoby s názvem: „*Ohnivý pohár na škole čar a kouzel v Bradavicích*“. Také jsme v jiných letech cestovali časem a objevovali minulost našeho světa anebo letos máme v plánu téma Pán prstenů.

Neměli bychom zapomínat na to, že i symbolický rámec musí být přizpůsobený věku dětí. Měl by být přiměřený úrovni dětí a jejich zralosti. Například malá vlčata může přestat bavit řešit složité případy, protože si s tím neví rady. A naopak starší skauty (15 a více let) nejspíš nebude bavit hrát si na rytíře zachraňující princeznu. (Vítek, 2006, s. 80)

Přikládám tabulku od Vítka (2006), která může posloužit jako inspirace.

Tabulka 2: Přehled symbolických rámců pro věkové kategorie (Vítek, 2016, s. 80)

Věkové kategorie	Doporučený symbolický rámec
Benjamínci (do 6 let)	pohádky, poznávání cizích zemí, života v přírodě a zvířat
Světlušky (děvčata do 11 let)	příběh Lucinky z Kouzelné lucerny
Vlčata (chlapci do 11 let)	příběh Mauglího z Knihy džunglí
Skautky a skauti (holky a kluci od 11 do 15 let)	symbolický rámec stezky, skaut jako objevitel, prostředí a hrdinové knih nebo filmů (fantasy, sci-fi, mytologie, ...), historických období a dávných říší
Roveři a Rangers (kluci a holky od 15 do 25 let)	hledání, putování, poutník, cesta, příležitost, výzva

Na závěr bych ráda podotkla, z vlastní zkušenosti, že občas je užitečné prostě aktualizovat dlouhodobě používaný program, který vedoucí využívají několik let. Zejména pro výchovnou skupinu vlčat a světlušek⁶ je možné program oživit prostřednictvím aktualizace symbolického rámce.

Dle mého názoru a zkušenosti z praxí je prvek symbolický rámec ve vyučování na primární škole zastoupen, a to například skrze různé příběhy, scénky a výzdobu třídy. Nejvíce si myslím, že se využívá v 1. anebo 2. třídě na základní škole v učebnicích anebo pracovních sešitech, kde jsou pohádkové postavy průvodcem danou učebnicí.

UČENÍ SE ZKUŠENOSTÍ

Stanovy o tomto prvku říkají: „*Skautská výchovná metoda se opírá o vlastní aktivitu a činnost; vychází z přesvědčení, že člověk se nejlépe něco naučí tím, že to dělá; že znalosti, dovednosti i postoje si osvojí nejlépe za pomoci vlastních prožitků a zkušeností.* (c. Junák-český skaut, z.s., 2022)

⁶ Děti ve věku od 6 až 11 let. (Vítek, 2016, s. 80)

Skautská výchovná metoda se opírá o vlastní aktivitu a činnost. Vychází totiž z přesvědčení, že člověk se nejlépe naučí tím, že to dělá neboli znalosti, dovednosti i postoje si osvojí nejlépe za pomoci vlastních prožitků a zkušeností (d. Junák-český skaut, z.s., 2022)

Jak se zmiňuje na stránce Učení se zkušeností (d., 2022), tak opravdu je pro skauting typické, že dítě se nejlépe naučí danou činnost tím, že si ji na vlastní kůži vyzkouší. Díky experimentování a objevování zjistí, co udělali špatně a co do příště vylepšit. Chybami, jak se říká, se přece člověk učí. Ovšem chyby nejsou to jediné, čím se učíme. Když se nám něco povede nebo to uděláme správně, tak si to zapamatujeme a tuto zkušenost budeme využívat i v budoucnosti. Děti by měly od svého vedoucího dostat zpětnou vazbu ke své činnosti, která by jim měla být nápomocná. Zpětnou vazbu bychom měli poskytnout stručně a jasně, aby děti pochopily, kde nastala chyba a jak se jí do příště vyvarovat, aby mohly uspět.

Často ve skautingu zapojujeme činnosti, které mají smysluplný kontext a využití v reálném životě jako je například první pomoc a ošetřování zranění, zapálení ohně a uvaření jídla v kotlíku, táboření anebo práce v týmu (Vítek, 2016, s. 77). V našem oddíle připravujeme pro starší skauty například modelovou situaci tzv. maskovačka, kde si skauti musí poradit sami bez vedoucích, ale nachází se v bezpečném prostředí a můžou si vyzkoušet například autonehodu, která se jim díkybohu naskytne málokdy. Poté je nutná reflexe daného programu a psychicky skauty ošetřit, na to se nesmí zapomínat.

„ .... Z této zásady není vyjmuta ani výchova mravní; skauting neusiluje jen o to, aby člověk nebyl špatný; usiluje o to, aby dobro činil. Proto je součástí skautské sebevýchovy i zásada vykonat každý den alespoň jeden dobrý skutek. ... “ (c. Junák-český skaut, z.s., 2022)

Dobrý skutek nás provází již od počátku hnutí a je jedním ze základních prvků skautské výchovy. Robert Baden-Powell v jedné ze svých knih zmiňuje, že *„Skaut je aktivní v konání dobra, nikoli pouze pasivně dobrý.“* Proto skauti a skautky mají ve svém denním příkazu, že každý den vykonají alespoň jeden dobrý skutek. (Skauti na zemi, 2023)

Při výuce mají učitelé možnost využívat různé metody, jako je metoda slovní, názorně demonstrační, praktická nebo didaktické hry. Mezi tyto metody patří i badatelská výuka, která zdůrazňuje učení prostřednictvím aktivního zapojení a je v souladu s principy skautské metody. (Chmelíková, 2022)

Badatelská výuka se zaměřuje na objevování, experimentování a řešení problémů s cílem lépe porozumět podstatě vědy v různých oblastech. Patří mezi efektivní aktivizační

metody, které podporují interaktivní učení. Tato metoda není vhodná pouze pro přírodovědné předměty, jako jsou biologie, chemie a fyzika, ale s určitými úpravami ji lze aplikovat i v matematice a společenských vědách. (Šafránková, 2019, s. 210-211)

PROGRAM OSOBNÍHO RŮSTU

Stanovy Junáka o tomto prvku říkají: „*Skauting usiluje nejen o to, nabídnout pestrý a přitažlivý program mladým lidem každé věkové kategorie; podporuje i všestranný individuální rozvoj každého člena založený na jeho vnitřní motivaci a její podpoře.*“ (c. Junák-český skaut, z.s., 2022)

„*Skauting svým členům nabízí aktivity, které je baví a zároveň je posouvají dál*“ Skautské aktivity jsou navrženy tak, aby poskytovaly dětem příležitost zažít úspěch a posunout se vpřed. (Voňavková, 2005, s. 23). Individualizovaný přístup k jednotlivcům je nezbytný pro jejich osobní rozvoj. Aby se každý jedinec mohl posouvat výš, musíme znát jeho zájmy, silné stránky a slabé stránky. Tedy je potřeba individualizovaný přístup k jedinci. (b. Junák-český skaut, z.s., 2022)

Během osobního růstu jedince dochází k rozvoji jeho vlastní vnitřní motivace k aktivnímu a uvědomělému zapojení do vlastního rozvoje. Každý jedinec postupuje po této cestě směrem k výchovným cílům svým vlastním tempem a způsobem. Plán osobního růstu je nástrojem podporujícím tento prvek skautské metody. (Zajíc, 2001, s. 67-68)

Motivace je souhrn hybných činitelů, který jedince podporuje a dodává mu energii k určité činnosti. Vnitřní motivací jsou myšleny potřeby poznávací – získávat nové poznatky, sociální – potřeba sociální prestiže a pozitivních vztahů, výkonové – vyhnutí se neúspěchu a potřeba úspěšného výkonu (Šafránková, 2019, s. 110).

Skautský program není zaměřen pouze na zábavu, ale především na rozvoj schopností a dovedností u dětí. Jeho cílem je posunout je vpřed na jejich cestě k osobnímu rozvoji a seberozvoji (Voňavková, 2005, s. 24). Důležité je mít přizpůsobený program věkové kategorii naší družině dětí. Hlavním úkolem vedoucího oddílu je podnítit zájem dětí a pomáhat jim na jejich cestě k úspěchu. Nejefektivnější metodou je vést ostatní členy příkladem a osobně se zajímat o vlastní rozvoj. (Vítek, 2016, s. 83) Ve skautingu k tomu máme rozmanité pomocníky, ať už to jsou různé vzdělávací kurzy (rádčovské, čekatelské anebo vůdcovské apod.), tak i skautské stezky, odborky pro starší skauty a skautky anebo

vlčky a světýlka pro mladší jedince (vlčata a světlušky), závody anebo dokonce i pestré skautské výzvy.

Na základní škole se s prvkem program osobního růstu podle mě setkáváme v rámci úpravy výuky pro žáky, kteří potřebují individuální přístup anebo také v zapojování žáků do různých školních soutěží či olympiád. Také mohou existovat různé školní výzvy pro žáky jako například nějaká čtecí výzva. Na jedné základní škole jsem viděla seznam výzev v rámci předmětu Zdravý životní styl, kdy společně po dobu jednoho týdne se například snažili nejíst čokoládu anebo si každý den na 10 minut zacvičili.

Skautské stezky

Mezi základní výchovný nástroj rozvoje členů patří právě stezka, která slouží pouze jako prostředek k naplnění cílů celoročního plánu oddílu (Pilecký, 2019). Je to knižní průvodce, který je vytvořený pro každou věkovou kategorii zvlášť. Pro benjamínky, členové ve věku od 5 do 7 let, existuje tzv. Pěšinka, která slouží jako motivační deníček (b. Junák-český skaut, z.s., 2023)

Pro vlčata, světlušky a žabičky, členové ve věku od 8 do 10 let, je vytvořena tematická stezka, která má dostupné tři stupně a tzv. Nováčka – ten je pro nově příchozího člena, který ho uvede hravou formou do skautského světa (Žárská, 2008, s. 10). K dispozici jsou tři verze s odlišným příběhem a jsou ve formě komiksu – stezky vlčat (chlapců) jsou s příběhem Mauglího, cestičky světlušek (dívek) mají příběh Kouzelné lucerny a plavby s příběhem Čolka a Žabky, které jsou určené pro vodácké oddíly (a. Junák-český skaut, z.s., 2023)

Skrze různé úkoly děti rozvíjejí své dovednosti, vztahy s okolím a lásku k přírodě. Každá publikace obsahuje určené oblasti kompetencí, okruhy dovedností a schopností, které se děti ve svém věku snaží dosáhnout. Každý okruh zahrnuje konkrétní úkoly, které si děti obvykle mohou vybrat samy. Různé věkové skupiny vyžadují specifické dovednosti a schopnosti, které je třeba rozvíjet. Tyto skautské stezky nejsou povinné a slouží spíše jako návod pro práci s danou věkovou skupinou. Vedoucí má možnost vytvořit vlastní program a nemusí se řídit stanovenými stezkami, případně si je může upravit dle svých potřeb. Také zde neexistují žádné testy nebo zkoušení, děti soutěží pouze samy se sebou. (Pilecký, 2019)

Součástí stezek jsou i výzvy, které si skaut/skautka plní po splnění určité stezky. Mezi takové výzvy patří například Bosé nohy, Noční bdění, Ranní svítání anebo Výsadek,

který je v našem oddíle velmi oblíbený společně s výzvou Bosé nohy. Pro skauty a skautky jsou připravené i těžší zkoušky jako jsou například Tři orlí pera. Pro vlčata je lehčí varianta Tři bílé tesáky a pro světlušky se to nazývá Tři kapky rosy. (SKAUT – Středisko Lišák Neratovice, 2016)

Skautské odborky

Skautské odborky jsou oproti skautské stezce nástrojem k rozvoji ve specializovaných dovednostech. Slouží jako doplněk ke stezkám. Členové se zde věnují svým zájmům, koníčkům – konkrétní činnosti, která ho baví. Díky této možnosti, mohou skauti a skautky ukázat svůj um ostatním, zdokonalit se v něm a rozvíjet se dále. Vlčata a světlušky si plní tzv. Vlčky a Světýlka, které jsou jim přizpůsobeny. Za splnění některé odborky získávají nášivku na kroj, některé oddíly dávají i certifikát. (Pilecký, 2022)

Skautské závody

Skautské závody jsou příležitostí, jak si ověřit a porovnat znalosti a praktické dovednosti jednotlivých družin. Je to podpora družinového systému. Pro věkovou kategorii skautů a skautek se nazývá Svojsíkův závod a pro vlčata a světlušky se jmenuje ZVAS neboli Závod vlčat a světlušek. Závody se pořádají každý rok, přičemž se střídají pro věkovou kategorii. Jeden rok je tedy Svojsíkův závod a další rok je Závod vlčat a světlušek (ZVAS). I my letos připravujeme svá vlčata na závody, aby se ničeho nebála a věděla, co se tam bude dít. Pořádání prvního kola závodů je vždy na jednotlivých skautských okresech a skautská střediska se přihlašují k prvním kolům podle svého územního obvodu. Finálním závodem je potom celostátní kolo, kam postupují vítězové z krajských kol. (b. Junák-český skaut, z.s., 2024)

DOSPĚLÍ PRŮVODCI

„Dospělí ve skautingu hrají roli průvodců mladého člověka, tedy těch, kteří mu nejen ukazují cestu, ale také mu pomáhají, podporují jej a povzbuzují; to vše s respektem k jedinečné lidské bytosti, která dříve nebo později musí za svou cestu převzít plnou zodpovědnost.“ (c. Junák-český skaut, z.s., 2022)

Dospělí průvodci ve skautingu nejsou vidět jako vedoucí nebo rodiče, ale spíše jako pozitivní vzory a starší přátelé, kteří doprovázejí mladší členy na jejich cestě skautským světem. Klíčovým prvkem je osobní vztah a vzájemný respekt, který podporuje celé skautské společenství. Dospělý průvodce je tu pro mladší, aby je podporoval při objevování světa,

pomáhal jim získávat nové znalosti a dovednosti a zajišťoval jim bezpečné prostředí pro zkoušení nových věcí. Tento přístup dává dětem motivaci ke stále se učit a zdokonalovat a zároveň inspiruje dospělé, aby se neustále rozvíjeli a zdokonalovali. (Vítek, 2016, s. 84-85)

Skautský vedoucí by měl ve své roli plnit tři klíčové funkce. Zaprvé je odpovědný za správný průběh aktivit a jejich úspěšné uskutečnění – je tedy vedoucím aktivit. Dále by měl sloužit jako vychovatel a být pro děti příkladem a vzorem. Jako vychovatel by měl aktivně podporovat osobní růst dětí a zajistit, aby jejich zkušenosti přispívaly k pozitivnímu rozvoji znalostí, dovedností a postojů. A konečně, měl by být přátelským poradcem, který dětem poskytuje podporu a poradenství. (Zajíc, 2001, s. 68-69) Jak řekl Jan Amos Komenský: „*Naši učitelé nesmějí být podobni sloupům u cest, jež pouze ukazují, kam jít, ale samy nejdou.*“ (Databáze knih, 2024)

Zde si myslím, že učitelé jako dospělí průvodci by měli přistupovat k dětem individuálně a být také pro ně vhodným vzorem. A to tak že sami dodržují stanovená třídní pravidla, jsou spravedliví a dokáží uznat svou chybu, protože dělat chyby je lidské, ale je důležité si je uvědomit a poučit se z nich. Dále si myslím, že na základní škole se tento prvek může objevovat i v rámci doučování po výuce od samotného učitele, kdy jim například nabízí pomocnou ruku v těžším učivu.

ZAPOJENÍ DO SPOLEČNOSTI

V červnu v roce 2022 na mimořádném Valném sněmu Junáka byl termín Zapojení do společnosti přidán jako osmý prvek skautské výchovné metody. Tento prvek není vlastně zcela nový, ale na 41. celosvětové konferenci v roce 2017 se upravovala skautská výchovná metoda a byl přijat právě nový, osmý prvek: „*Community Involvement*“ (zapojení do společnosti). Junák – český skaut se k této metodě hlásil, a právě až v červnu 2022 ji oficiálně přijal do svých Stanov. (c. Junák-český skaut, z.s., 2023)

Stanovy o tomto prvku píší, že plnění skautského poslání vyžaduje spolupráci s různými komunitami na různých úrovních, od lokálních až po celosvětové, jak uvnitř skautského hnutí, tak i mimo něj. Skauti a skautky se nejčastěji angažují v místních komunitách, kde přispívají k řešení místních i globálních problémů. Při své službě identifikují potřeby, na které chtějí reagovat, a spolupracují s dalšími organizacemi. Tato zkušenost rozvíjí dovednosti a postoje potřebné pro aktivní účast ve společnosti. Skauting přispívá k vytváření lepšího světa jak skrze samotnou činnost, tak i výchovné účely. (c. Junák-český skaut, z.s., 2022)

Tento prvek SVM zohledňuje čtyři pilíře: prospěšnost světu, opravdová spolupráce s ostatními, osobní rozvoj a každodenní život v oddíle (c. Junák-český skaut, z.s., 2023). Je důležité hledat způsoby, jak se zapojit do místních komunit a společnosti jako celku, i mimo aktivity našich oddílů a středisek. Tato zapojení mohou mít různé formy. Například jednotlivci, zejména mladí lidé a dospělí, se mohou osobně angažovat v místní, regionální, národní nebo dokonce mezinárodní oblasti. Co se týče společně organizovaných aktivit, může jít například o organizování veřejně prospěšných událostí nebo spolupráci s dalšími organizacemi. (Kolektiv autorů, 2018, s. 99)

Na základních školách se tento prvek se nejspíš objevuje v rámci různých akcí pro veřejnost. Na mé základní škole se například pořádal jarní a vánoční jarmark pro obyvatele města a okolí. Konalo se to o víkendu, tudíž měli všichni občané města a okolí možnost se zajít podívat a přispět, pokud chtěli. Výrobky, které se tam prodávaly, vyráběli samotní žáci základní školy. Upřímně si nevybavuji, kam získané peníze putovali, ale doufám, že na dobrou věc.

Skautská výchovná metoda má své pevné základy a je dobře strukturovaná, avšak při zavádění jednotlivých prvků je důležité brát v úvahu věkovou skupinu, s níž pracujeme v daném okamžiku. Pro přehlednost použiji tabulku, která slouží k inspiraci, jedná se pouze o příklady využití prvků SVM ve skautingu, tak i v základní škole na 1. stupni. (Kolektiv autorů, 2018, s. 99)

Tabulka 3: Příklady využití prvků SVM (Kolektiv autorů, 2018, s. 100)

Prvky SVM	Skaut (vlčata, světlušky)	ZŠ (1.stupeň)
Slib a zákon	konkrétní pravidla chování a jejich dodržování	pravidla chování ve třídě
Družinový systém	rozdělení rolí ve skupině, spolupráce	organizační formy vyučování, symbolika skupiny
Příroda	jednodenní výlety, výpravy s přespaním, rozdělát oheň	vycházka do přírody, práce s přírodním materiálem
Symbolický rámec	pohádky, příběhy Mauglího nebo Lucinky	příběh, projektový den, tematická nástěnka
Učení se zkušeností	rukodělné činnosti, učení se samostatnosti, základy táboření	vyučovací metody
Program osobního růstu	stezka, vlčci a světýlka	individualizovaný přístup k jedinci, školní soutěže
Dospělí průvodci		učitel jako aktivní vzor pro své žáky
Zapojení do společnosti	organizování veřejně prospěšných akcí, zájem o dění ve společnosti,	tematický jarmark pro veřejnost, sběr papíru, kaštanů, víček a baterií

4 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

4.1. CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Na začátku každé výzkumné práce je klíčové stanovit si jasný cíl. Tato diplomová práce se zaměřuje na didaktickou analýzu skautské výchovné metody a jakým způsobem jednotlivé prvky skautské výchovné metody užívají pedagogové – skauti na 1. stupni ve svých základních školách.

Dalším krokem je formulace výzkumných otázek. Tyto otázky nejen tvoří jádro každého výzkumu, ale plní také dvě další zásadní funkce. První z nich spočívá v tom, že pomáhají zaměřit výzkum tak, aby přinesl výsledky odpovídající stanovenému cíli. Druhou, stejně důležitou funkcí, je poskytnout směr, jak vést výzkum. Je klíčové, aby výzkumné otázky byly v souladu se stanovenými cíli a výzkumným problémem. (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 62-63). Pro tuto diplomovou práci byla hlavní výzkumná otázka definovaná takto:

Jak skautští pedagogové využívají skautskou výchovnou metodou ve svých třídách na 1. stupni ZŠ?

Mezi mé vedlejší výzkumné otázky patřily:

Jak skautské pedagogy skauting ovlivnil v jejich profesi?

Jak využívají jednotlivé prvky SVM během svého vyučování?

Jaké prvky SVM zvládnou vyjmenovat a jaký prvek je pro ně důležitý?

Kde se poprvé setkali s pojmem skautská výchovná metoda?

4.2. KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Využila jsem ve své práci metodologii kvalitativního výzkumu. V dnešní době dominuje poměrně velká terminologická rozrůzněnost v definování termínu kvalitativního přístupu. V podstatě většina definic přisuzuje jiný zásadní znak kvalitativního výzkumu. Vyskytují se definice, které staví na metodě sběru dat, na použité metodě usuzování, na typu dat a na způsobu analýzy. (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 13)

Kromě definic existují základní charakteristiky kvalitativního výzkumu a jeho výsledků. Tento typ výzkumu obvykle vyžaduje delší a intenzivní interakci s jednotlivci,

skupinami nebo prostředím. Tyto interakce by měly být běžné a odrážet každodenní situace různých lidí nebo skupin. Cílem výzkumníka je získat komplexní pohled na studovaný předmět, jeho kontext a implicitní i explicitní pravidla, která ovlivňují danou oblast. Kvalitativní výzkum často používá málo standardizované metody sběru dat, včetně fotografií, záznamů, terénních poznámek, rozhovorů a osobních komentářů. Hlavním cílem je porozumět tomu, jak jednotlivci v daném prostředí chápou a reagují na události, proč se chovají tak, jak se chovají, a jak organizují své aktivity. Data jsou poté pečlivě analyzována a interpretována, aby výzkumník mohl podrobně popsat a porozumět pozorovaným jevům. (Hendl, 2016, s. 49-55)

Kvalitativní výzkum se skládá z několika klíčových fází. Začíná stanovením cíle výzkumu, poté následuje tvorba konceptuálního rámce a definice základních výzkumných otázek. Poté výzkumník vybírá vhodné metody a dbá na kontrolu kvality v průběhu výzkumu. Dalším krokem je sběr dat a jejich organizace, které jsou následně analyzovány a interpretovány. Na závěr jsou formulovány závěry a obsaženy ve výzkumné zprávě. (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 53-54)

Aby byl jakýkoliv výzkum považován za kvalitní, musí splňovat určitá kritéria. Vzhledem k tomu, že kvalitativní výzkum byl historicky méně uznáván jako plnohodnotná metodologie, otázka kvality byla klíčová. Existují tři hlavní koncepty kvality výzkumu: validita, reliabilita a zobecnitelnost etické dimenze. Validita se týká pravdivosti a platnosti výzkumu, což znamená, že nálezy správně odrážejí zkoumané jevy a jsou podloženy důkazy. Reliabilita se zabývá spolehlivostí výzkumných výsledků, což znamená, že opakovaná aplikace výzkumných metod by měla vést k podobným výsledkům, pokud se zkoumaný jev nezměnil. V kvalitativním výzkumu je reliabilita obvykle nižší, protože metody nejsou standardizované a každý výzkumník může zkoumat něco trochu odlišného. Kritérium spolehlivosti lze zajistit pomocí technik jako jsou například konzistence otázek v rozhovoru, přepisů a kódování výzkumných dat. (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 31-50)

Jelikož kvalitativní výzkum nabízí řadu výhod, jako je detailní popis a hlubší porozumění zkoumaným jevům, jedincům nebo událostem, rozhodla jsem díky těmto výhodám ho využít. Dále umožňuje studování fenoménů v jejich přirozeném prostředí, zkoumání procesů a formulování teorií, reagování na místní podmínky a hledání lokálních souvislostí. Také slouží jako úvodní fáze v průzkumu nových fenoménů. Na druhou stranu může být obtížné zobecnit získané poznatky na celou populaci, a kvalitativní výzkum často

nedovoluje kvantitativní predikce. Další nevýhody zahrnují obtížnost testování hypotéz a teorií, náročnost analýzy a sběru dat a možnost ovlivnění výsledků výzkumníkem a jeho osobními preferencemi. (Hendl, 2016, s. 49-55)

4.3. METODA SBĚRU DAT

V návaznosti na teoretické poznatky jsem prováděla výzkum, ve kterém jsem jako metodu sběru dat využila polostrukturovaný rozhovor. Polostrukturovaný rozhovor představuje jednu z forem hloubkového rozhovoru, který je nejčastěji využívanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Hloubkový rozhovor obvykle probíhá formou nestandardizovaného dotazování, kdy jeden výzkumník klade několik otevřených otázek jednomu účastníkovi. Tato metoda umožňuje zkoumat členy určitého prostředí či specifické sociální skupiny s cílem porozumět jejich vnímání událostí a chování. Díky otevřeným otázkám má výzkumník možnost porozumět pohledu zkoumaných osob bez omezení, která by jinak mohla nastat při použití standardizovaných otázek v dotazníku. Hloubkový rozhovor umožňuje zachytit výpovědi a slova účastníků v jejich přirozeném kontextu. Proces sběru dat pomocí této metody zahrnuje několik důležitých kroků, jako je výběr vhodné metody, příprava rozhovoru, samotné dotazování, přepis rozhovoru, reflexe, analýza dat a následné psaní a prezentace výzkumné zprávy. (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 159-160)

Polostrukturovaný rozhovor je sestaven z připravených otázek, které směřují k identifikaci výzkumných témat prostřednictvím detailních odpovědí. Bádající může využít předem stanovenou strukturu rozhovoru a záznamový arch k námětům a zaznamenávání poznámek. Základem je konverzace, která umožňuje zkušenému výzkumníkovi upravovat pořadí, rychlost a styl kladení otázek. (Mišovič, 2019, s. 79-84)

Důvěra mezi výzkumníkem a respondentem je klíčová pro úspěch rozhovoru. Před samotným začátkem rozhovoru je důležité informovat a motivovat respondent, seznámit ho s cílem výzkumu, místem rozhovoru a předpokládanou délkou trvání. Na začátku rozhovoru je nezbytné získat informovaný souhlas a ujistit účastníka o zachování anonymity. Samotný rozhovor začíná obecnějšími tématy, přičemž jádro rozhovoru tvoří otázky spojené s cíli výzkumu a stanovenými výzkumnými otázkami. Výzkumník by měl usilovat o výpovědi, které umožní sestavit soudržný příběh. (Mišovič, 2019, s. 79-84)

Polostrukturovaný rozhovor jsem si vybrala, protože jsem mohla mít dopředu připravené otázky na dané téma. Snažila jsem se je pokládat ve všech rozhovorech. Zároveň

jsem měla i volnost reagovat na situaci a v případě potřeby ujištění, zda odpověď respondenta chápu správně, jsem mohla položit otázku doplňující.

Po zvolení polostrukturovaného rozhovoru jako hlavní metody výzkumu bylo nezbytné vytvořit sadu otázek, které jsou uvedeny v příloze č. 1. Tyto otázky se nejprve zaměřují na pedagogy jako takové, abych znala jejich profesní i skautskou cestu. V druhé části se zaměřuji na to, jestli znají obsah SVM a jestli ji ve svém vyučování na základní škole využívají a jakým způsobem.

Pro každý prvek bylo zjišťováno u respondentů jejich praktické zkušenosti z výuky. Po vytvoření otázek následoval výběr respondentů, kteří byli vybráni na základě kritérií podrobně popsaných v následující kapitole. Poté byli respondenti osloveni, seznámeni s tématem rozhovoru a požádáni o spolupráci na výzkumu. Po obdržení souhlasu s účastí na výzkumu byl s nimi domluven termín rozhovoru. Výzkumné šetření bylo provedeno v březnu 2024. Rozhovory se odehrávaly přes online videohovor přes Google Meet. Rozhovory většinou trvaly půl hodiny. Respondent byl seznámen s tím, že rozhovor bude anonymní. Všichni respondenti souhlasili s tím, že rozhovor bude nahráván. Respondentům byly pokládány tazatelské otázky a pokud to bylo potřeba, tak i doplňující otázky. Po ukončení rozhovoru byl jeho obsah přepsán a poté podroben analýze, která probíhala pomocí otevřeného kódování.

V první části rozhovorů se otázky týkaly poznání samotného respondenta. Shrnutí získaných informací se nachází v tabulce 4. Druhá část otázek v rozhovoru se týkala skautské výchovné metody a toho, zda ji znají, ví, jaké má prvky a také kdy se o ni poprvé dozvěděli.

4.4. RESPONDENTI VÝZKUMU

Respondenti byli vybráni dle následujících kritérií:

- Prvním kritériem bylo to, že daný pedagog měl být buď aktuálně členem Junáka anebo byl v minulosti členem Junáka.
- Dalším kritériem byla různorodost základních škol. Zda jejich škola pochází z velkého města anebo ne.
- Třetím kritériem bylo, že daný pedagog učí na 1. stupni základní školy.

- Čtvrtým kritériem bylo, aby alespoň dva respondenti měli jiné skautské vzdělání než ostatní respondenti.
- Pátým kritériem byla různorodost v délce pedagogické praxe.

Polostrukturovaných rozhovorů proběhlo celkem 5.

Pro lepší pochopení kolonky níže „*Nejvyšší skautské vzdělání*“ přiblížím i náš skautský systém vzdělávání. Pro rovery a rangers⁷ existují nekvalifikační vzdělávací kurzy, které rozvíjí jejich kompetence, ale nedají jim kvalifikaci. Patří mezi ně i roverské lesní kurzy (např. RLK Fonticulus) anebo rádcovské kurzy (např. RK Koblížek), které jsou pro členy 13-16 let. Patří sem i zážitkové kurzy pro rádce a rádkyně, to je například Jihočeská Žirafa. (Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2000)

Mezi kvalifikační skautské vzdělávání patří Čekatelská zkouška (ČZ), Vůdcovská zkouška (VZ), Střediskové minimum (SM), Instruktorská kvalifikace (IK) a také i Odborné činovnické kvalifikace (OČK). Dále i kurzy které jsou zaměřené na vodní skauting, jako je např. Kapitánská zkouška anebo Zkouška vodáckého minima. Existují i tzv. lesní kurzy (např. ČLK Na Větvi) a to znamená, že mají i letní běh – 7 až 14 dní v létě. (Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2000)

Čekatelská zkouška je základní kvalifikace, přístupná pro členy od 15 let, aby skaut mohl spolupůsobit při vedení oddílu. Vůdcovská zkouška opravňuje od 18 let vést skautský oddíl i tábor. Předem je potřeba mít splněnou čekatelskou zkoušku a kvalifikaci Zdravotníka zotavovacích akcí. Střediskové minimum opravňuje k vedení skautských středisek. Instruktorská zkouška nám umožňuje organizovat vzdělávací kurzy. A splněním odborné činovnické kvalifikace můžeme ověřovat kompetence z určitého oboru (např. pedagogika, psychologie, zdravotní věda, vedení oddílu apod.) na všech kurzech. (Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2000)

---

⁷ Skauti ve věku od 15 do cca 26 let.

Tabulka 4: Respondenti výzkumu

Jméno	Aktivní skaut	Délka členství v Junáku	Nejvyšší skautské vzdělání	Všeobecné vzdělání	Délka pedagogické praxe	Třídní učitel	Škola z velkého města
Veronika	Ano	21 let	IK	Mgr. (1. st. ZŠ)	5 let	Byla	Ano
Kryštof	Ano	15 let	VZ	Mgr. (1. st. ZŠ)	2 roky	Ano	Ne
Barbora	Ne	6 let	ČZ	Mgr. (1. st. ZŠ)	3 roky	Ano	Ano
Denisa	Ne	8 let	ČZ	Mgr. (1. st. ZŠ)	2 roky	Ano	Ne
Klára	Ano	25 let	SM	Mgr. (VV, Bio)	7 let	Ne	Ne

4.5. ANALÝZA DAT

Po ukončení rozhovoru byla dostupná data přepsána (příloha 2) a dalším úkolem bylo podrobit tento přepis systematické analýze a interpretaci. Jeden z efektivních a univerzálních přístupů k analýze dat je otevřené kódování, které bylo v této práci využito. Otevřené kódování je jednoduchá a účinná technika, která se často používá při kvalitativních výzkumech. Při kódování dochází k rozdělení textu na menší jednotky, kterým jsou přidělena jména a výzkumník s nimi poté pracuje. Tyto jednotky mohou zahrnovat celé odstavce, věty, slova nebo sekvence slov, přičemž hranice jednotek jsou určovány podle významu a ne formálně. Každé jednotce je přidělen kód, který ji charakterizuje a odlišuje od ostatních. Při výběru kódů je důležité zvážit, co daná jednotka vyjadřuje a jaký jev či téma reprezentuje. (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 211-212).

Nejprve byly vytvořeny kódy ve formě krátkých frází nebo slov, které sloužily k označení jednotlivých témat a prvků skautské výchovné metody. Poté byly odpovědi respondentů řazeny do podkategorií na základě těchto kódů, které odpovídají jednotlivým

prvkům skautské výchovné metody. Tento proces třídění byl proveden na základě polostrukturovaných otázek, které směřovaly k identifikaci a zhodnocení různých aspektů skautingu ve vzdělávacím prostředí. Během opakovaném procházení rozhovorů a kódů, byly některé kódy přejmenovány dle potřeby. Otevřené kódování bylo v této práci provedeno pomocí softwaru ATLAS.ti (příloha 3).

5 ODPOVĚDI NA VÝZKUMNÉ OTÁZKY

5.1. JAK SKAUTSKÉ PEDAGOGY SKAUTING OVLIVNIL V JEJICH PROFESI?

U všech respondentů má jejich výuka pozitivní ohlas: „*Má pozitivní ohlas.*“ (Klára) „*Jo, děti docela rády pracují ve skupině.*“ (Barbora)

Všichni respondenti odpověděli, že skauting jim vryl své hodnoty i v krátkém čase: „*Heleď myslím si že jo. I za tu krátkou chvíli, co jsem byla skautka.*“ (Barbora) „*Ano, určitě.*“ (Veronika) „*Myslím si že jo.*“ (Kryštof) „*Jojo, to určitě.*“ (Klára).

Kryštof také podotkl, že mu příprava na výuku trvá déle, pokud chce například využít skupinovou formu výuky: „*Tak určitě, příprava různých aktivit je náročná a zabere dost času.*“ (Kryštof) Klára zmiňuje, že i ji výuka trvá déle: „*Určitě zabere mnoho času, ale baví mě to.*“

Na otázku, zda si žáci uvědomují jiný způsob výuky někteří odpověděli že ano například: „*Ano.*“ (Denisa) „*Ano, uvědomují.*“ (Klára) Barbora řekla: „*To netuším.*“

A Veronika zmiňuje, že záleží, jaký učitelé učí a jak: „*Takhle pokud můj kolegové měli stejný přístup i bez základů ze skautingu, tak si myslím, že si to neuvědomili. Ale tady si spíš myslím, že to je o charakteru učitele a taky na tom, jak ten učitel je aktivní. Já jsem třeba přespávala s dětmi ve škole, ano nějaká zkušenost z oddílu tam byla. Ale myslím si, že jsem nebyla jediná. Vím, že někteří kolegové to nedělali. Myslím si, že skautský základ není podmínkou k tomu dělat věci skautsky.*“

Skauting své členy ovlivnil spíše osobnostně a v přístupech k věcem: „*Nemyslím si, že by to úplně ovlivnilo můj způsob učení, ale spíš přístup k věcem. Což mi dává smysl.*“ (Veronika) „*V přístupu k lidem – dětem, v chování a v přístupu k přírodě.*“ (Klára)

A také jim upevnil charakter: „*A pak možná ještě v rámci vedení školy jsem nebyla jako tupá ovce, že to je takový, že se nad těmi věcmi zamýšlím. Vlastně je velmi jednoduchý kritizovat, ale stavět už je těžký. A do toho stavění se hodně lidem už nechce a jenom kritizují. Já jsem vedla skautské středisko, a to mi naučilo jít ty věci měnit a nebýt jenom nespokojená.*“ (Veronika)

Dal jim do života dost zkušeností, například jak poznamenává Kryštof: „*Skauting mi dal do života spoustu zkušeností, jak s komunikací s rodiči od brzkého věku, tak i organizování*

různých výletů.“ Veronika popisuje, že se mnohem dříve naučila dávat srozumitelnější pokyny: *„Mnohem dřív jsem se naučila dávat srozumitelnější pokyny v rámci třídy.“*

Nejvíce respondenti zmiňují, že skauting rozvíjel komunikační schopnosti: *„Pak si myslím, že jsem trochu lépe uměla komunikovat s rodiči, že to pro mě nebyla novinka.“* (Veronika) *„To stejné v komunikaci s rodiči, nebojím se je oslovit anebo je poprosit o spolupráci.“* (Kryštof) *„Člověk se musel zvládnout o sebe postarat a sebrat odvahu se zeptat a komunikovat. Takže si myslím, že má komunikace s lidmi je na lepší úrovni, než by asi byla a jsem taková nebojácná.“* (Barbora)

Veronika ke komunikaci ještě dodala příklad: *„A pak si myslím, že jsem v rámci komunikaci s rodiči, tak jsem jim nabídla, ať mi něco doporučí anebo ať přináší ten pohled, stejně jako jsme byli zvyklí v oddíle. Vybízeli jsme rodiče, když nám pomůžete, doporučíte. Tak se na všech schůzkách ptám, jestli rodiče mají nějakou poznámku nebo postřeh. A pak si taky myslím, že jsem se rodiče snažila zapracovávat, jak jsem zvyklá z oddílu. Například když jsme šli s dětmi bruslit, tak se rodiče poprosila, jestli by nám nemohli přijít pomoc se zavazováním tkaniček. A ti rodiče, kteří byli třeba na Home Office, tak přišli a pomohli. Takže to mi přijde úplně super, a to si myslím, že mám hodně z toho oddílu.“*

Denisa naopak zmiňuje, že ji skauting naučil toleranci k druhým: *„Naučil mě, jak důležité je si pomáhat, respektovat se i přes jiné názory, a především jak tyto zkušenosti předávat dál.“*

Kryštof si i myslí, že díky získané schopnosti ze skauta organizovat různé výpravy a akce, tak se nebojí ani organizovat akce ve škole: *„Nebojím se organizovat nějakou akci, protože s tím mám zkušenost ze skauta a převážně vím, co to obnáší. Spousta mých kolegů se neženou do pořádání nějakého výletu, protože je to pro ně náročné a neví s čím začít.“* A Veronika sdělila podobný názor jako Kryštof: *„Lépe jsem si uměla zorganizovat práci, obzvlášť když jsme někam vyjžděli, tak jsem věděla, co s sebou mít.“*

Barbora dále zmiňovala i častější využití skupinové formy ve výuce a dále přidává i získanou nebojácnost: *„No, asi bych nevyužívala tolik třeba tu skupinovou organizační formu, kdybych ze skauta neviděla, že když se to dobře uchopí, tak je to skvělý pomocník a funguje to. A pak asi tím, jak jsme byli vystavováni různým komplikacím, myslím třeba poprosit lidi o vodu, když jsme byli na výletě a zrovna nám došla.“*

Kryštof ještě zmiňuje, že jeho výuku se snaží držet v přátelské atmosféře, kterou zažil i ve skautské družině: *„Výuku se snažím nést v přátelské atmosféře, protože vím, že v ní se pracuje nejlépe.“*

Respondenti propojili skautské zkušenosti ve vzdělávání: *„Pak si myslím, že ty všechny skautský kurzy, které jsem prošla, jak už první pomoc a zdravotnický kurzy. Tak v tom školství je školení jednou za dva roky na hodinu. A to si myslím, že vzhledem k tomu, že máme zodpovědnost za ty děti, je opravdu málo. Furt více si to uvědomuji jako matka. Často přemýšlím, jestli učitelka dokáže pomoc mé dceři, když ji třeba zaskočí.“* A také si myslí, že díky skautingu nebyla jako tupá ovce: *„A pak možná ještě v rámci vedení školy jsem nebyla jako tupá ovce, že to je takový, že se nad těmi věcmi zamýšlím. Vlastně je velmi jednoduchý kritizovat, ale stavět už je těžký. A do toho stavění se hodně lidem už nechce a jenom kritizují. Já jsem vedla skautské středisko, a to mi naučilo jít ty věci měnit a nebýt jenom nespokojená. A to si myslím, že spousta z mých kolegů nemá.“*

5.2. JAK VYUŽÍVAJÍ JEDNOTLIVÉ PRVKY SVM BĚHEM SVÉHO VYUČOVÁNÍ?

Tyto odpovědi respondentů mohou sloužit jako inspirace pro vlastní vzdělávací aktivity – informace od skautů – učitelů nám pomůžou poskytnou inspiraci a nápady, jak integrovat prvky skautské výchovné metody do vlastního vzdělávacího prostředí nebo do aktivit pro děti a mládež. Poté nám skauti, kteří jsou součástí skautského hnutí, mohou lépe objasnit, jak jsou tyto prvky aplikovány v praxi při výchově a vzdělávání.

SLIB A ZÁKON

Co pro respondenti znamená skautský slib a zákony

Skautské zákony jsou spojeny se skautským slibem, protože ve skautském slibu máme samotný závazek, že bychom je měli dodržovat: „... *plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské.*” Pro většinu respondentů skautské zákony znamenají hodnoty, podle kterých chtějí žít nebo se s nimi snaží řídit svůj život: „*Tak zákony jsou pro mě nějaká pravidla, kterými bych se chtěl v životě řídit. A snažím se s nimi řídit.* (Kryštof) „*Ale zákony беру jako nějaký shluk pravidel, který mi napomáhají žít dobrý život nebo chovat se tak jak bych chtěla.* (Veronika) „*Skautský zákon pro mě představuje jakousi příručku pro život. Je to seznam deseti bodů, které definují správné chování a hodnoty, které skaut má respektovat a naplňovat ve svém životě. Tyto zákony jsou pro mě směrnice, které mě inspirují a motivují ke správným rozhodnutím a k akcím, které jsou pro dobro ostatních.*“ (Klára)

Většina respondentů zmiňují, že skautský slib pro ně znamená motto, závazek nebo zvnitřnění skautingu: „*Moje motto, podle kterého jednám v situacích.*” (Denisa) „*Skautský slib je pro mě takový ten závazek, abych právě ty pravidla dodržel a abych se choval, jak nejlépe to jde.*” (Kryštof) „*To je jako nějaké zvnitřnění skautingu a všeho co obnáší.*” (Veronika) „*Pro mě samotnou má skautský slib hluboký význam. Skautský slib je pro mě závazek, který člověk dává sám sobě a před ostatními, že bude žít podle určitých hodnot a principů, které jsou obsaženy ve skautském zákoně. Tento slib znamená pro mě závazek k zodpovědnému chování, respektu k sobě, k ostatním lidem a k přírodě.*“ (Klára)

Chápání, význam slibu a zákonů vnímají respondenti různě. Můžeme také říct že dle jejich slov, to pro ně je opravdu významný okamžik v jejich životě a není jednoduché ho popsat: „*Uff. Ty jo. Nevím, jestli to takhle teďka dokážu říct.*” (Veronika) „*Já se omlouvám, ale na tohle nedokážu odpovědět.*” (Barbora)

Nastavená pravidla ve třídě

Nyní se zaměřujeme na to, jakým způsobem je využíván tento prvek na prvním stupni základní školy.

Na otázku, zda mají nějaká třídní pravidla nastavená odpověděli všichni respondenti jako třídní učitelé ano a na tvorbě se podílela celá třída – lépe se dodržují pravidla, jejíž důležitost si sám žák uvědomí: „*Samozřejmě máme. Na tvorbě se podílela celá třída na začátku školního roku.*“ (Kryštof) „*Ano, třídní pravidla. Je to osm pravidel, které si na začátku roku žáci vymysleli a odhlasovali.*“ (Barbora) Nastavená pravidla byla často pozitivně laděná: „*Nejsou tam žádné zákazy a jsou to spíše pozitivně motivovaná pravidla.*“ (Veronika)

Pravidla znázorňovala toleranci k druhému anebo že chybovat je lidské: „*Pomáhejme si, respektujme se, neboj se říct si o pomoc.*“ (Denisa) „*Tak například používáme milá slova, nasloucháme ostatním a navzájem se respektujeme, jsme připraveni se něco nového naučit a třeba ještě nebojíme se udělat chybu.*“ (Kryštof) „*Chovají se k sobě ohleduplně a třeba pomáháme si navzájem.*“ (Veronika) „*Chyba je kamarád, jsme ohleduplní vůči ostatním, při hodinách nevykřikujeme, neběháme ve třídě, nemluvíme vulgárně, umíme naslouchat druhému a podobně.*“ (Barbora) „*Pomáháme jeden druhému. Snažíme e chránit přírodu. Nasloucháme jeden druhému.*“ (Klára)

Po porušení těchto pravidel většinou nepřišel žádný kázeňský trest. Většina žáků byla zralá v uvědomování si chyb a rozvíjela si komunikační schopnosti: „*Tresty nastavené nemáme. Ale na třídnických hodinách se snažím používat takové smajlíky smutného a veselého. Žáci si dobrovolně můžou vzít jaký chtějí a někomu to společně s důvodem dát.*“ (Kryštof) „*Žáky netrestám. Vše probereme a téměř vždy si uvědomí, že pravidlo porušili.*“ (Klára) Až na některé výjimky, kde žáci byli nevyzrálí v uvědomování si chyb: „*Často upozorňuji na porušení pravidel já. To, aby si žák uvědomil sám porušení pravidel se stává cca v 10 % případech. Poté následuje trest, pokud je porušení vážné, nebo opakované, myslím třeba poznámku.*“ (Barbora)

DRUŽINOVÝ SYSTÉM

Během našich rozhovorů jsme se zaměřili na proces vytváření skupin ve třídě, rozdělení rolí ve skupinách a formování identity třídy.

Identita v družině se buduje pomocí pokřiku, jména nebo symbolu družiny. Ve třídách se spíše objevuje ten symbol – maskot. Tři respondenti odpověděli, že třídní identitu budují

pomocí maskota: „*Máme maskota třídy, plyšáka Berta.*“ (Kryštof) „*Máme maskota – plyšáka Krtečka a jeho kamarády.*“ (Denisa) „*Také máme jednoho maskota plyšáka, který putuje mezi dětmi. Ty si ho berou v rámci úkolů i domů, jezdí s námi na výlety a podobně.*“ (Barbora) „*Máme maskota třída.*“ (Klára)

Klára s Barborou mají i ve třídě vytvořené tablo nebo nástěnku: „*Máme ve třídě nástěnku, kde můžou děti svou magnetku přidělit k momentální své náladě.*“ (Klára) „*Na začátku roku jsme si dělali společné tablo, společné téma na 1 školní rok.*“ (Barbora)

Všichni respondenti občas využívají skupinovou formu vyučování. Do skupin je buď rozdělují dle náhody nebo na základě osobního posunutí žáka: „*Využívám k tomu takové kartičky, které mi žáky rozdělí různě do skupin, podle toho, jak početně velkou skupinu potřebuji. Ale někdy si je rozdělím sám, aby byly vyvážené.*“ (Kryštof) „*Střídám náhodné rozřazování, rozřazování na základě toho, jak žáci chtějí, případně rozdělím žáky tak, aby byl v každé skupině 1 žák s SVP – pomalejší a ostatní náhodně, někdy na základě vztahů ve třídě. Dávám dohromady žáky, kteří spolu normálně nehovoří, někdy naopak dávám pomalejší k sobě a rychlejší k sobě. Každá skupina má jiný obsah práce, jiný rozsah.*“ (Barbora) „*Skupiny měním pro zajímavost. Například někdy máme dívčí a chlapecké skupiny. Někdy utvoří skupiny žáci sami.*“ (Klára)

Skupinové role většinou určené nejsou. Například visí na nástěnce přehled skupinových rolí, aby si žáci sami určili, co kdo má na starost. Nebo je vyučující zařazují málokdy: „*Spíše ne, role zařazují zhruba ve 20 % případů.*“ (Barbora) „*Nemáme, ale visí nám na nástěnce druhy rolí.*“ (Kryštof) Ale vedoucího skupiny si žáci určují častokrát sami dle uvážení skupiny, obdobně to je i ve skautingu: „*Vyberou si ho sami, a to v každé nově vytvořené skupině.*“ (Kryštof) „*Skupina si ho vybrala sama a při každé aktivitě si ho vybírala znovu.*“ (Veronika)

Ve třídě existují také služby, systém služeb máme i ve skautu. Například máme v družině službu starání se o nástěnku nebo službu na rozdělávání ohně v kamnech. U respondentů ve třídě se naskytovaly služby typu: „*Služba na tabuli, pomocná ruka pana učitele, služba na rozdávání sešitů a tak.*“ (Kryštof) „*Mazání tabule, rozdávání sešitů, eko hlídka, úklid.*“ (Barbora) Typy služeb se často opakovaly. Nejčastěji služba na mazání tabule a služba na rozdávání sešitů.

Služby se střídají po týdnu anebo po 14 dnech a buď si žáci vybírali sami nebo se střídali po lavicích: „*Po 1 týdnu. Střídáme po lavicích, vždy 2 děti na jednu službu.*“ (Barbora) „*Děti se střídají po 14 dnech a hlásí se dobrovolně.*“ (Klára) „*Po čtrnácti dnech vybereme novou*

službu.“ (Kryštof) Ve skautingu se většinou taky služby střídají po 14 dnech, tak aby si službu vyzkoušela většina a našla se v tom, co je baví a naplňuje.

Služby jako svoboda v rozhodnutí: „*Žáci si vybírají sami, podle toho, na co se cítí a co chtějí aktuálně dělat.*“ (Kryštof)

POBYT V PŘÍRODĚ

Nejdříve bylo zjišťováno, zda respondenti budují u žáků vztah k přírodě. Všichni odpověděli ano. Poté následovala otázka, jakým způsobem ho budují.

Všichni respondenti využívají přírodní materiál během výuky během předmětu pracovní činnosti: „*Ano. Ve výtvarce nebo při pracovkách a v prvouce.*“ (Veronika) Také během pokusů v přírodovědě: „*Ano, v případě názorných ukázek hlavně v přírodovědě, při pokusech.*“ (Barbora)

Propojení s přírodou se tu objevuje: „*No, například tělocviky během pěkného počasí máme venku. V rámci výuky někdy jdeme na procházku a objevujeme přírodu.*“ (Kryštof) „*Obojí. Škola v přírodě, občas jsme měli i demonstrační procházky třeba na jaře v rámci prvouky. Nebo taky návštěvy DDM, kde byly různé expozice kytěk a zvířat. A tak. Taková ta malá zoo.*“ (Veronika) Barbora má i možnost učit na školní zahradě: „*Některé předměty se učíme na školní zahradě, jednou za rok v rámci akce Den země chodíme na výuku do přírody a také tvoříme předměty z odpadových materiálů, jednou ročně máme na škole také terénní výuku, kdy jsme také celý den venku.*“ (Barbora)

Klára zmiňuje: „*Využíváme učebnici Prvouka nová generace od nakladatelství Fraus. Je to hybridní pracovní učebnice s badatelským přístupem jako pokusy, pozorování, vycházky.*“

Účast na akcích prospěšné pro přírodu moc na školách není, ale někdy respondenti využijí vycházky a posbírají odpadky v okolí: „*To ne, ale právě během jedné procházky, tak jsme společně posbírali nějaký ten odpadek v okolí.*“ (Kryštof) Barbora má možnost se starat i o školní zahradu, což může být prospěšné pro přírodu: „*Zatím ne, v rámci pracovních činností se chodíme ale pravidelně starat o školní zahradu a také se staráme o květiny ve škole, máme na zahradě vlastní záhony, kde se děti učí pěstovat základní rostliny.*“ (Barbora)

SYMBOLICKÝ RÁMEC

Dále se zajímáme o to, jak respondenti využívají symbolický rámeček ve výuce.

Respondenti využívají symbolický rámec jako atraktivní představení učiva a vnější motivaci: „*Ano, využívám. Často abych atraktivně představil učivo přečtu nějaký úryvek příběhu. Jednou jsem do třídy přišel i převlečený jako pravěký člověk, když jsme probírali vývoj člověka.*“ (Kryštof)

Nebo se objevuje ve výzdobě třídy nebo nástěnky, kde se rozvíjí kreativita a spolupráce: „*Ano, třídu zdobíme jednak výrobky žáků z VV, ale i různými skupinovými projekty, které souvisí s probíranou látkou, v rámci celoškolních akcí pak máme cca 3x za rok soutěže o nejlépe vyzdobenou třídu Halloween, Vánoce, Velikonoce – to děti vyrábí i doba různé dekorace a nosí je do školy.*“ (Barbora) „*Ano, mám ráda vyzdobenou třídu, což žákům může často pomoci i při brainstormingu apod.*“ (Denisa) „*Nemáme rok laděný třeba do Harryho Pottera. Máme pouze výzdobu odrážející aktuální výuku než nějaký celoroční téma. I když jednou jsme se třídou dělala celoroční pohádkovou cestu.*“ (Veronika) „*Určitě měníme nástěnky podle ročního období nebo k danému tématu.*“ (Klára)

Veronika jako jediná z respondentů využívala i tematické učebnice, kde se nacházela imaginární postava, která žáky provázela celou učebnicí: „*Ano, využívali. V angličtině to je pejsek. Promiň aktuálně si nevzpomenu na název. A v matematice je to Matýsek.*“ (Veronika)

UČENÍ SE ZKUŠENOSTÍ

Veronika popisuje, že u menších dětí to prováděla minimálně: „*Minimálně u těch malých dětí.*“ Kryštof se zmiňuje, že během předmětu prvouky experimentovali: „*Jednou jsme dělali společně pokusy v prvouce. Experimentovali jsme s vodou a vzduchem.*“ Barbora podotkla: „*Málokdy, ale ano.*“

Zpětná vazba na činnost jako klidné shrnutí negativ a pozitiv: „*Ano, docela často si na konci činnosti shrneme, co a jak a zhodnotíme danou činnost.*“ (Kryštof)

Nejčastěji se v základní škole na 1. stupni dle odpovědí respondentů experimentuje v předmětu prvouka/přírodověda: „*Přírodověda, vlastivěda, matematika.*“ (Barbora) „*Často během přírodovědy, ale i během pracovních činností, popřípadě výtvarné výchovy.*“ (Denisa) „*Během prvouky.*“ (Klára) „*V prvouce, a ještě asi ve výtvarce. Například nám bublala sopka.*“ (Veronika) Respondenti zmínili i další předměty, ale u každého respondenta to byl zmíněný jiný předmět, až na Denisu a Veroniku, ty se shodovaly v předmětu výtvarná výchova.

Dobré skutky jako vnímání potřeb druhých: „*Myslím si, že to sbírání odpadků byl takový dobrý skutek. Jinak ve škole například sbíráme plastová víčka.*“ (Kryštof) „*Jojo, když jsme z vánočního jarmarku vybrali nějaké koruny, tak jsme koupili nějaká kuřata pro člověka v tísní. Domluvili jsme se.*“ (Veronika) „*Jen v rámci celé školy se dělají různé sbírky, například na útulek, dětské domovy, domovy seniorů, sběr plechovek. Na Vánoce jsme psali přáníčka pro nemocné lidi v nemocnici.*“ (Barbora) „*Ano, svíráme kaštiny a sbíráme víčka pro jednoho chlapce.*“ (Klára)

Například Denisa zmiňuje, že společně žádný dobrý skutek nekonají, ale snaží se pravidelně se třídou zamyslet, zda někdo nějaký udělal: „*Společně úplně ne, ale každý týden si na chvíli sedneme a společně se zamyslíme, zda se nám za uplynulý týden nějaký povedl.*“

PROGRAM OSOBNÍHO RŮSTU

Všichni respondenti se snaží ke svým žákům přistupovat individuálně: „*Ke každému se snažím individuálně, pokud to situace dovolí. Ale mám ve třídě skupinku nadaných a skupinku slabších žáků, tak u těch se snažím vždy přistupovat individuálně.*“ (Kryštof) „*Určitě individuálně ke slabším, individuálně k nadaným a pak takový ten průměrný střed taky, ale méně. Spíš záleželo na kapacitě a kolik žáků kde bylo. Snaha určitě byla.*“ (Veronika) „*Snažím se, ale s počtem 29 žáků ve třídě je to často velmi obtížné.*“ (Barbora) „*Při plném obsazení třídy si myslím, že to téměř není ani možné, ale snažím se žáky brát jako individuální osoby, které mají individuální potřeby a každému se v životě děje něco jiného. Proto se snažím alespoň o klidný a přátelský přístup a vytvoření bezpečného prostředí.*“ (Denisa) „*Snažím se ke všem žákům individuálně přistupovat.*“ (Klára)

Respondenti porozumívají odlišnostem jedinců: „*Pro nadané mám připravené materiály navíc, takže když mají hotovou svou práci, tak si můžou chodit pro těžší úlohy. U slabších žáků dávám menší množství materiálu, mají třeba kratší pracovní list a tak.*“ (Kryštof) „*Pro nadaný jsem upravovala materiály a dávala jsem rozšiřující. A pro ty, kteří měli nějaké IVP, tak s nimi jsem pracovala, jak doporučoval IVP. Ty materiály s rozšiřujícím učivem měli k dispozici všichni, ale ti nadanější to většinou zvládli a ten zbytek se v tom tak matlal, ale pokud se v tom chtěli matlat, tak jsem ji to určitě nabídla.*“ (Veronika) „*Slabším žákům se snažím ulevit na kvantitě, ale stále se je snažím vést ke kvalitě – například méně příkladů, ale aby pochopili princip. Nadaným se snažím naopak přidat více, pokud vidím že na to mají. I z důvodu, aby se nenudili (haha).*“ (Denisa)

Barbora zmiňuje i časovou dotaci, speciální motivaci, umístění v předních lavicích a spolupráci s asistentem pedagoga: „*Většinou mají kratší práci, než ostatní nebo delší časovou dotaci na vypracování úkolů, individuální podporu asistentky pedagoga, kterou máme ve třídě. Mám je posazené v předních lavicích. Mají speciální motivace pomocí razítek, často se snažím motivaci podpořit i slovním hodnocením – jak ústním, tak i písemným.*“ Klára se vyjádřila takto: „*Neomezují je například časem, snažím se přizpůsobit tempo výuky všem.*“

Pocit úspěchu můžou žáci zažít i během nějaké výzvy, proto jsme se tázali respondentů, zda nějaké výzvy ve svých třídách mají: „*Měli jsme čtenářskou výzvu, kde jsme měli za nějaké období přečíst určitý počet stránek.*“ (Kryštof) „*Určitě. Například měli jsme měsíc extra třídění odpadu. Anebo jsme měli třídní knihovničku, kde se nacházela čtecí výzva.*“ (Veronika) „*Možná v rámci čtení, společně tvoříme sbírku (takový záznam) všech knih.*“ (Barbora) „*Celý měsíc se žáci naší školy účastnili výzvy Švihej. Skok přes švihadlo jako příspěvek pro hendikepované.*“ (Klára)

Do různých činností respondenti motivují žáky pomocí scének, příběhů: „*Heled' většinou atraktivní uvedením nějakého problému. Velmi často nějakou scénkou uvádějící. Nedokážu to popsat, mým chováním a mým přístupem. Úplně to perfektně nejde v té běžné škole.*“ (Veronika) „*Tak myslím si, že ta motivace je například přečtení části toho příběhu nebo ten kostým. Někdy využiji známku – jedničku za splnění nějakého úkolu.*“ (Kryštof)

Objevuje se tu i propojení s prvkem Učení se zkušeností: „*Prostřednictvím didaktických her, snažím se také propojit látku s běžným životem...*“ (Barbora) „*Didaktickou hrou, písničkou, videem, obrázky apod.*“ (Denisa)

Klára je motivuje pomocí společných zážitků: „*Pomocí zážitků při výuce.*“

Zjistili jsme, že nejvíce se ve školách na 1. stupni objevuje čtenářská výzva, kde žáci mají buď přečíst určitý počet stránek/knih anebo si tvoří seznam přečtených knížek. Jako motivaci také respondenti využívají propojení s prvkem Symbolický rámeček – scénky, příběh a s propojením prvku Dospělí průvodci – motivace chováním respondenta.

Jako další podoba prvku Program osobního růstu můžou být různé školní soutěže a olympiády. Z odpovědí jsme zjistili, že Veronika měla povinnou účast na školních soutěžích: „*Myslím si, že to jsme měli téměř povinné.*“ A Barbora se zúčastňuje soutěžích, které nabídne vedení školy: „*Ano, ale jen v rámci toho, co dostaneme od vedení.*“

Kryštof naopak zmiňuje, že pokud se naskytne příležitost, tak se někteří žáci zúčastní: „*Když se naskytne možnost, tak někteří žáci jdou například na recitační soutěž nebo na souboj mezi školami ve městě v různých předmětech.*“

Mezi soutěže, do kterých se respondenti zapojují, patří různé výtvarné soutěže, recitační soutěže nebo logické olympiády: „*Recitační soutěž, logická olympiáda, Matematický klokan, různé výtvarné soutěže, soutěž v dopravní výchově.*“ (Barbora) A Denisa se zapojuje s dětmi do Matematického klokana: „*Zapojujeme se do Matematického klokana.*“

Většina respondentů se shodla, že ne nepřipravují pro žáky žádné soutěže a olympiády. Až na Kláru, která: „*Připravuji soutěže poznávačky přírodních materiálů, značek a podobně.*“

Dále jsme zjišťovali postoj respondentů k soutěžím. Pro některé je důležité se soutěží zúčastnit, působí to jako vnitřní motivace a nabídka většího rozhledu: „*Ano, děti to motivuje se více snažit, také mohou zažít úspěch. Pokud postoupí, byť jedno dítě ze třídy do obvodního kola a dále, máme z toho radost celá třída. Výborně to sblízuje kolektiv a motivuje děti dále se učit.*“ (Barbora) „*Jo, protože ta zkušenost je posouvá dál.*“ (Klára)

Naopak Kryštof tvrdí, že to pro něj není moc důležité: „*Moc ne.*“ Veronika se přidala ke stejné odpovědi. Denisa se zmiňuje o tom, že žáky do ničeho netlačí a nechává rozhodnutí na nich: „*Žáky do toho netlačím, dávám jim na výběr. Ukazuji jim, jaké mají možnosti.*“

DOSPĚLÍ PRŮVODCI

Zaměřili jsme se na to, jak respondenti jako dospělí průvodci chápou svou roli. Ptali jsme se jich, jak se vnímají jako vzory pro děti, jak aktivně se věnují výchově a rozvoji dětí a jakým způsobem organizují aktivity, aby byly pro děti přínosné a zajímavé.

Většina z nich se snaží být dospělý průvodce jako vzor pro žáky, učít je že chybovat je lidské a působí jako vnější motivace: „*Tak nejčastěji mým chováním, protože to, co děti vidí, tak kopírují. Uznávám svou chybu. Děti to berou jako nějakou ukázkou toho, že se může splést i dospělý a je v pořádku se splést. A myslím si, že jsem férový.*“ (Kryštof) „*Vším, co ve škole konám, protože vím, že furt na mě někdo kouká. Zase nejsem úplně vždy spravedlivá, ale snažím se uznat svou chybu.*“ (Veronika) „*Snažím se děti přivést ke sportu, jezdím do práce na kole. Už se mi stalo, že na základě toho, že mě někdo viděl, tak druhý den přijel do školy také na kole. Snažím se s dětmi komunikovat nekonfliktním způsobem a učít je vnímat své emoce právě tím, jak s nimi hovořím. Jak se oblíkám, jak důsledně kontrolojuji zapomínání pomůcek a domácích úkolů, dodržuji stejná pravidla jako děti, například se snažím*

nepoužívat telefon, když ho mají děti ve škole zakázány. Těch věcí je ale určitě spousta a určitě si je všechny ani neuvědomuji. Často dělám chyby a s dětmi se tomu mnohdy i zasmějeme, v komunikaci s rodiči na tom ale stále ještě pracuji. Také se snažím být férová.“ (Barbora) *„Ve svém chování a přístupu k nim. Neponižuji je, nevyzdvihuji jejich nedostatky před ostatními a snažím se je učit vzájemnému respektu. Ukazuji jim, že chybovat je lidské a nic se vlastně neděje, ale důležité je se poučit a něco si z toho odnést – například zbytečně nespěchat.“* (Denisa) *„Snažím se být aktivní, vždy se snažím, co nejlépe se připravit na hodinu. Naslouchám jim a chválím je.“* (Klára)

Všichni respondenti se snaží dodržet stanovená třídní pravidla: *„Ano, snažím se jít příkladem.“* (Barbora) *„Ano, snažím se dodržovat pravidla.“* (Klára)

Někteří respondenti jsou žákům nápomocný i mimo výuku anebo se zapojují do činností, které jsou pro třídu připravené: *„Vesměs vše dělám s nimi – vnímám, že je to i více motivuje pro práci.“* (Barbora) *„Někdy jim nabízím doučování po škole. Je to dobrovolné.“* (Kryštof) *„Nabízím žákům doučování.“* (Denisa) *„Při čtenářských dílnách také čtu, pokud jsou nějaké speciální dny ve škole, také se účastním. Například den bez aktovek, den, kdy máme nosit jednu barvu oblečení a tak.“* (Barbora) *„Ano, pomáhám jim při službě péče o kytky a při úklidu.“* (Klára)

ZAPOJENÍ DO SPOLEČNOSTI

Barbora společně s Veronikou zmiňují, že netvoří žádné akce pro veřejnost.

Kryštof naopak se třídou tvoří jarmark: *„Letos pořádáme velikonoční jarmark pro všechny rodiče a kolemjdoucí.“* Denisa zmiňuje jako akci pro veřejnost den otevřených dveří: *„Den otevřených dveří.“* Klára se též zapojila do akce pro veřejnost: *„Zapojili jsme se do Dne Země.“*

Organizace akce pro veřejnost má cíl osobnostního rozvoje, upevnění charakteru nebo spolupráce: *„Cílem je vštěpit dětem ochranu přírody.“* (Klára) *„Tak já v tom vidím, že žáci se naučí například pracovat s penězi. Výrobky, se kterými si dali práci a sebralo jim to dost času, tak najednou mizí velmi rychle před očima a uvědomují si, že by si měli vážít věci, protože i daného autora to stálo čas.“* (Kryštof) *„Snažíme se ukázat práce žáků, přístup k nim a společnou spolupráci učitele a žáka. Je to pro rodiče potencionálních žáků.“* (Denisa)

5.3. KDE SE POPRVÉ SETKALI S POJMEM SKAUTSKÁ VÝCHOVNÁ METODA?

Je důležité, abychom se o ní dozvěděli co nejdříve, protože se jedná o důležitý koncept Junáka. Proto bylo zjišťováno, kde se respondenti o ní poprvé dozvěděli.

Většina respondentů se o skautské výchovné metodě dozvěděla na čekatelském kurzu: *„Heleď myslím si, že to poprvé byly čekatelky. Na schůzkách jsem si neuvědomoval, že to je přímo skautská výchovná metoda.“* (Kryštof) *„Ty jo, já nevím asi v oddíle. I když nejspíš na čekatelkách. Už si to přesně nepamatuji.“* (Veronika) *„Tipuji to na ty čekatelky.“* (Barbora) *„Na čekatelských zkouškách.“* (Denisa)

Klára tvrdí, že se o ní dozvěděla už během přípravy na čekatelský kurz: *„Asi poprvé když jsem se připravovala na čekatelky, ale jinak jsem o nich slyšela na všech těch kurzech.“*

5.4. JAKÉ PRVKY SVM ZVLÁDNOU VYJMENOVAT A JAKÝ PRVEK JE PRO NĚ DŮLEŽITÝ?

Díky vyjmenování prvků od respondentů můžeme zjistit, jaké prvky jsou pro ně klíčové, a tudíž si je nejspíš nejvíce pamatují.

VYJMENOVÁNÍ PRVKŮ SVM

Všichni respondenti zvládli vyjmenovat alespoň 3 prvky skautské výchovné metody. Ve většině odpovědí zaznívá prvek Pobyt v přírodě a Družinový systém: „*No, určitě tam je příroda a družina. Potom si vybavuju nějaké ty průvodce a symbolický rámeček.*“ (Kryštof) „*Mám pocit že nejvíce ta spolupráce, ta družina. Pak asi příroda, osobní růst a učení se zkušeností.*“ (Veronika) „*Pokud si správně vzpomínám tak nějaká ta družina, příroda a slib a zákony skautů.*“ (Barbora)

Jeden z pěti respondentů dokázal vyjmenovat všechny prvky skautské výchovné metody: „*Skautský zákon a slib, učení se zkušeností, program osobního růstu, symbolický rámeček, příroda a pobyt v ní, dospělí průvodci, zapojení do společnosti a družina.*“ (Denisa)

Klára zvládla vyjmenovat všechny prvky až na nově přidaný prvek Zapojení do společnosti: „*Tak je to příroda, program osobního růstu, učení se zkušeností, slib a zákon, družina, dospělí průvodci, symbolický rámeček a teď mi teda vypadl ten nový. Ten si nemůžu furt zapamatovat.*“ (Klára)

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ PRVEK SVM

Respondenti mezi nejvíce důležitý prvek zmínili nejčastěji prvek Družinový systém a dvakrát zazněl i prvek Učení se zkušeností. Důležité prvky pro ně také byly Pobyt v přírodě, Dospělí průvodci, Slib a zákon a Program osobního růstu: „*Mám pocit, že nejvíce ta spolupráce, ta družina. Pak asi příroda, osobní růst a učení se zkušeností.*“ (Veronika) „*Nejspíš ta družina, a ještě asi ty dospělí průvodci, inspirovali mě.*“ (Barbora) „*Asi Učení se zkušeností.*“ (Denisa) „*Pro mě asi největší roli hrála družina. Bylo to pro mě přátelské prostředí, kde jsem získal kamarády a schopnosti jako je spolupráce, komunikace a vytvoření kompromisu. Což se mi teď dost hodí v zaměstnání.*“ (Kryštof) „*Slib a zákon je pro mě nejdůležitější a snažím se jím řídit.*“ (Klára)

SHRnutí A DISKUSE

Výzkum se zaměřil na pohledy skautských pedagogů v oblasti využití skautské výchovné metody v praxi, přesněji na 1. stupni základní školy. Z důvodu malého výzkumného vzorku nelze přesně určit, zdali jsou zjištěné informace všeobecně platné u všech skautských pedagogů. Přesto z výsledků výzkumu vyplynulo několik užitečných informací a pohledů.

Nejvíce zajímavé výsledky přinesly odpovědi na vedlejší výzkumnou otázku: „*Jak skautští pedagogy skauting ovlivnil v jejich profesi.*“ Tato výzkumná otázka byla položena z důvodu, protože se uvádí, že by měla skautská výchovná metoda vliv na pedagogy, kteří jsou nebo byli skautskými vedoucími, v několika klíčových oblastech:

Zkušenost s výchovou a leadershipem (vůdcovstvím): Skautská činnost vyžaduje schopnosti vedení a výchovy dětí a mládeže. Skautští pedagogové se tak setkávají s různými výchovnými situacemi, které rozvíjejí jejich dovednosti v oblasti komunikace, organizace aktivit a práce s mládeží.

Rozvoj osobnosti: Skauting klade důraz na individuální rozvoj a seberealizaci. Toto ovlivňuje pedagogy ve smyslu osobnostního růstu, kde si osvojují dovednosti pro seberozvoj a podporu rozvoje u svých žáků.

Etické a morální hodnoty: Skautské principy a hodnoty jako jsou důvěra, loajalita, čestnost a pomoc druhým mají vliv na pedagogy při formování vlastních etických postojů a hodnot, které mohou následně aplikovat ve výuce.

Praktické dovednosti a aktivity: Skautské aktivity často zahrnují venkovní dovednosti, týmovou práci a praktické dovednosti, které mohou být přínosem i ve školním prostředí. Pedagogové se tak mohou inspirovat skautskými metodami a přinášet do výuky různé aktivity a praktické dovednosti.

Posilování spolupráce a komunity: Skautské prostředí kladoucí důraz na spolupráci a posilování komunity může ovlivnit pedagogy při tvorbě prostředí ve třídě nebo školním kolektivu, kde se snaží podporovat spolupráci mezi žáky a vytvářet prostředí vzájemné podpory.

Flexibilita a adaptabilita: Skauting často vyžaduje schopnost přizpůsobit se různým situacím a prostředím. Tato schopnost adaptace může být u pedagogů přínosem pro práci s různorodými skupinami žáků a v různých výukových situacích.

Skautská výchova tak může poskytovat pedagogům užitečné nástroje, dovednosti a hodnoty, které mohou aplikovat ve své profesionální práci a přispívat tak k obohacení výchovného procesu ve školách.

Z odpovědí na otázku můžeme tedy říct, že skauti využívají své zkušenosti ze skautingu ve svém zaměstnání. Například se lépe vyjadřují a mají schopnost komunikovat s ostatními. Tato schopnost je klíčová pro práci ve skupině, kde je důležitá spolupráce a dovednost dosahovat kompromisů. Skauti získali zkušenosti s kooperací a vytvářením kompromisů právě ve svých skautských družinách, což se promítá do jejich pracovního prostředí.

Dále využívají dovednosti, které získali na různých skautských vzdělávacích kurzech během svého členství ve skautingu. Tyto kurzy je naučily různé praktické dovednosti a strategie, které mohou efektivně aplikovat ve svém každodenním životě a profesní praxi. Tímto způsobem skauti integrují hodnoty a principy skautingu do svého osobního a profesního rozvoje.

Jak jsem již zmiňovala v teoretické části, skautský slib je pro každého skauta významná událost, díky kterému se stává hodnotným skautem. Na táboře tomu věnujeme opravdu velkou pozornost, aby slibující člen vhodně uchopil skautský slib a rozuměl, co slibuje před ostatními členy jeho oddílu. Z výsledků se dá tedy říct, že pro respondenti je skautský slib dobrovolným morálním závazkem, který neberou jako pouhou formalitu. Spíše ho vnímají jako směrnici pro své jednání a chování, ke které se chtějí aktivně zavázat, a není pro ně spojen s nepříjemnými povinnostmi.

Na základní škole se určitě neučí znění skautského slibu a zákonů, ale podobají se tomu třídní pravidla, která tam mohou být nastavená. Ve kterých se do určité míry mohou skrývat skautské zákony a znění slibu. Z odpovědí na otázku, zda respondenti mají nastavená nějaká pravidla, můžeme také konstatovat, že v třídních pravidlech na prvním stupni základní školy se nacházejí upravené verze skautských zákonů, což naznačuje, že pedagogové využívají tento prvek skautské výchovné metody ve změněné podobě.

Prvek Družinový systém se na základní škole může projevovat jako organizační forma, například prostřednictvím skupinového členění, služeb ve třídě nebo formováním identity třídy. Z výsledků můžeme vyvodit, že tento prvek se na základní škole na prvním stupni objevuje, ale v modifikované podobě pro školní prostředí. Například při rozdělování do skupin není běžné, aby skupina připomínala skautskou družinu, která je charakterizována vyvážeností jednotlivců. Ve školním prostředí spíše převažuje rozdělení do skupin podle náhody nebo jiných kritérií, než je běžné ve skautingu. Identita třídy se převážně formuje pomocí plyšového maskota, ve skautingu se převážně využívá jméno a pokřik družiny. Ve třídách se objevuje také systém služeb jako ve skautu, ale specifikovaný na školní prostředí.

I přesto že většina školní výuky probíhá v budově školy, bylo zjištěno, že respondenti se snaží ovlivnit výukový proces organizováním vycházek a školních výletů do přírody anebo právě začleňováním práce s přírodními materiály do výuky. Z výsledků můžeme vyvodit, že na základních školách se s přírodou pracuje, avšak nedostává se důrazu na dlouhodobý pobyt v přírodě, jak je to běžné ve skautingu. Tímto chybí pravidelný a intenzivní kontakt s přírodou, který by podporoval hlubší vztah dětí k přírodě a prožitky spojené s přírodním prostředím.

Jak jsem již naznačila, symbolický rámeček slouží jako atraktivní forma výchovy a motivace pro děti. Tímto rámcem se myslí využití symbolů, příběhů, nebo scének, které mají za účel zaujmout a podpořit děti k učení a zapojení do vzdělávacích aktivit. Respondenti tento prvek využívají skrze atraktivní představení učiva, ve výzdobě třídy nebo nástěnky a také Veronika zmínila jako jediné využití tematicky laděných učebnic. Zjistili jsme, že prvek Symbolický rámeček se na prvním stupni základních škol využívá a můžeme říct, že se shoduje se skautskou výchovnou metodou.

Prvek Učení se zkušeností je podobný badatelské metodě ve výuce, což znamená, že žáci mají příležitost objevovat a prozkoumávat témata skrze vlastní zkušenosti. Tento přístup je také spojen s prováděním dobrých skutků ve školním prostředí. Výzkum se zaměřil na to, zda respondenti, v tomto případě učitelé, při výuce se žáky provádějí experimenty a společně konají dobré skutky. Cílem bylo zjistit, do jaké míry je vzdělávání spojeno s praktickými zkušenostmi a aktivitami, které mají prohloubit pochopení a zapojení žáků do učiva.

Ze zjištěných informací můžeme vyvodit, že prvek Učení se zkušeností prostřednictvím badatelské metody ve výuce se na 1. stupni základní školy nejčastěji objevuje v předmětech jako je prvouka/přírodověda nebo výtvarná výchova. Zároveň jsme

zjistili, že aktivity spojené s dobrými skutky na 1. stupni existují, ale spíše ve formě celoškolských sbírek pro různé organizace nebo charitativní akce.

Skauting se snaží poskytovat dětem aktivity, které je posouvají vpřed. Pro ně je klíčové zažívat pocit úspěchu, což je velkou motivací. Aby každý jedinec mohl dosahovat pokroku, je důležité znát jeho zájmy, silné stránky a oblasti, ve kterých potřebuje podporu. Proto je nezbytný individuální přístup ke každému jednotlivci. Proto jsme se zaměřili na to, zda respondenti ke svým žákům přistupují individuálně a zda to je ke všem žákům anebo jen k žákům s nějakým omezením.

Z uvedených odpovědí vyplývá, že respondenti se snaží pracovat s žáky individuálně, ale nacházejí to náročné, zejména pokud mají přistupovat individuálně ke všem žákům ve třídě. Raději využívají upravené materiály, mění časové limity pro vypracování úkolů nebo přidávají pracovní listy pro žáky s nadanými schopnostmi. Tímto způsobem se snaží lépe reagovat na individuální potřeby a schopnosti každého žáka ve třídě. Také jsme zjistili, že nejvíce se ve školách na 1. stupni objevuje čtenářská výzva, kde žáci mají buď přečíst určitý počet stránek/knih anebo si tvoří seznam přečtených knížek. Jako motivaci také respondenti využívají propojení s prvkem Symbolický rámeček – scénky, příběh a s propojením prvku Dospělí průvodci – motivace chováním respondenta.

Také je patrné, že pokud je možnost zúčastnit se soutěže s třídou, respondenti tuto příležitost uvítají, avšak nedávají dětem pocit, že je nutné se účastnit, pokud to není vyžadováno. Obecně se zdá, že většina respondentů nevidí účast na soutěžích jako něco zásadního nebo důležitého. Zároveň lze říci, že prvek Program osobního růstu, jak se ukazuje z odpovědí respondentů, se v určité míře na základních školách prvního stupně objevuje. Tento prvek není však zároveň vnímán jako zcela klíčový nebo rozsáhlý.

Jak již bylo uvedeno v kapitole Prvky skautské výchovné metody, skautský vedoucí by měl ve své roli splňovat tři klíčové funkce. První z nich je být pro děti vhodným vzorem, což zahrnuje předvádění pozitivních vlastností a hodnot, které skautství propaguje. Druhou funkcí je být vychovatelem, což znamená podporovat rozvoj dětí a mládeže skrze skautské aktivity a hodnoty. Třetí funkcí je dohlížet na organizaci činností, což zahrnuje plánování a provádění skautských aktivit tak, aby byly zajímavé, vzdělávací a bezpečné pro účastníky.

Zjistili jsme, že většina respondentů dodržuje stanovená pravidla společně se žáky. Snaží se žákům pomáhat i mimo vyučovací hodiny, nejčastěji pomocí dobrovolného doučování. Někteří dokonce provádějí aktivity spolu se žáky. Dále svým chováním,

přístupem se snaží být vhodným vzorem, protože ví, že je děti sledují a úkony po nich opakují. Dá se tedy říci, že prvek Dospělí průvodci se ve vyučování na prvním stupni základních škol využívá.

Prvek Zapojení do společnosti se na základní škole může objevovat jako akce tvořené pro veřejnost. Z odpovědí respondentů můžeme konstatovat, že se tento prvek objevuje prostřednictvím akcí pro veřejnost. Tyto akce zahrnují dny otevřených dveří školy, tematické jarmarky nebo události jako Den Země. Často je organizují pro to, aby žáky něco nového naučili nebo rodičům žáků ukázali, co se během výuky tvoří. Tento prvek je důležitým aspektem, který umožňuje školám a žákům zapojit se do širší komunity a projevit se ve veřejném prostoru. Tyto akce přinášejí prospěch nejen škole samotné, ale také posilují vztahy s rodiči, dalšími členy komunity a podporují vědomí o důležitosti společenského angažmá.

Jak jsem již obdobně psala v kapitole Skautská výchovná metoda, tak pro mnohé skauty znamená skautská výchovná metoda způsob výchovy a vzdělávání, který klade důraz na osobní rozvoj dětí a mládeže prostřednictvím praktických zkušeností a aktivit v přírodě. Tato metoda se opírá o hodnoty jako jsou samostatnost, spolupráce, respekt k přírodě, služba druhým a seberozvoj. Skautská výchovná metoda podporuje učení se skrze praxi, dobrovolnou účast a přímý kontakt s přírodou a společenstvím. Je to způsob výchovy, který poskytuje dětem a mládeži cenné dovednosti, zkušenosti a hodnoty, které je připravují na život a pomáhají jim stát se odpovědnými a aktivními občany.

Z odpovědí na vedlejší výzkumnou otázku: „*Kde se poprvé setkali s pojmem skautská výchovná metoda?*“ je zřejmé, že většina respondentů se seznámila s termínem „*skautská výchovná metoda*“ až na čekatelském kurzu. Toto je logické, protože SVM je jednou z kompetencí potřebných k úspěšnému absolvování čekatelské zkoušky. Čekatelská zkouška je jeden z prvotních vzdělávacích kurzů pro členy Junáka. Tato skutečnost naznačuje, že termín SVM a její koncept jsou důležité pro skautské hnutí a jsou součástí vzdělávacího procesu pro skautské členy.

Výzkumná otázka: „*Jaké prvky SVM zvládnou vyjmenovat a jaký prvek je pro ně důležitý?*“ byla položena z několika důvodů. Jeden z těchto důvodů je, že získáme perspektivu – skauti mají osobní zkušenosti se skautskou výchovnou metodou, takže jejich názory a hodnoty mohou poskytnout cennou perspektivu na to, co je pro ně v této metodě klíčové a důležité. Dále dostaneme lepší a hlubší porozumění – díky zeptání se skautů na

klíčové prvky skautské výchovné metody můžeme lépe porozumět základním principům a hodnotám, které tato metoda propaguje, jako je samostatnost, spolupráce, péče o přírodu a služba druhým. Také tím zjistíme, jaké hodnoty jsou v rámci skautingu předávány mladým lidem. Z odpovědí na první část otázky vyplývá, že všichni respondenti si vybaví minimálně tři prvky skautské výchovné metody. Většinou zmiňují prvky, které jsou více viditelné během skautské činnosti jako například prvek Družinový systém a Pobyť v přírodě. A dále můžeme říct, že nejvíce důležitý prvek je Družinový systém. A to díky svému prostředí, kde získali respondenti přátelství, schopnost spolupráce a komunikace.

Závěrem můžeme říct, že z rozhovorů vyplývá, že skautští pedagogové svým způsobem využívají skautskou výchovnou metodu v praxi.

ZÁVĚR

V mé diplomové práci jsem se zabývala využitím skautské výchovné metody na 1. stupni základní školy a svou práci jsem rozdělila na dvě hlavní části: teoretickou a výzkumnou.

Teoretické části jsem se nejdříve zabývala historickými kořeny skautingu v Česku, ve světě a jejich nejvýznamnější osobnosti. Dále jsem popisovala poslání a principy skautingu. V neposlední řadě byla má práce zaměřená na skautskou výchovnou metodu, která byla stěžejním tématem této práce. Věnovala jsem se historickým podobám skautské výchovné metody a poté jsem detailně popisovala definici skautské výchovné metody a jejím jednotlivým prvkům, u kterých jsem se zaměřila i na využití daného prvku na 1. stupni základní školy.

Ve výzkumné části jsem zrealizovala kvalitativní výzkum, kde jsem využila metodu sběru dat polostrukturovaný rozhovor s pedagogy (skauty) vyučující na 1. stupni ZŠ. Cílem těchto rozhovorů bylo zjistit, jak pracují s jednotlivými prvky ve své výuce. Také jsem vysvětlila metodologii výzkumu, kde jsem i definovala hlavní výzkumnou otázku: „*Jak skautští pedagogové využívají skautskou výchovnou metodu ve svých třídách na 1. stupni ZŠ?*“ Dále jsem zmínila popis respondentů, kde je přiložená i tabulka konkrétně popsanych respondentů pro lepší orientaci. Poté následovalo vysvětlení analýzy přeepsaných rozhovorů, která proběhla pomocí otevřeného kódování skrz software ATLAS.ti

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak skautští pedagogové využívají skautskou výchovnou metodu ve svých třídách na 1. stupni ZŠ. Cíl práce byl splněn. Primárně se nejednalo o to, jak správně skautskou výchovnou metodu uchopit ve své výuce, ale o to, jak konkrétně pracují s jednotlivými prvky SVM a zda se využití liší mezi respondenty anebo ne. Zjistila jsem, že učitelé například pracují podobně s prvkem Slib a zákony. Většina vyučujících mají ve své třídě nastavená pozitivně laděná pravidla pro celou třídu a většinou s tresty po porušení pravidel nepracují. Snaží se o to, aby si to žáci uvědomili sami. I když se nachází i výjimky mezi vyučujícími, kteří spíše využijí poznámku do žákovské knížky jako trest. Všichni respondenti občas využívají skupinovou formu výuky a někteří budují identitu třídy skrze maskota třídy. Což nám připomíná prvek Družinový systém. Prvek pobyt v přírodě se objevuje většinou jako práce s přírodním materiálem anebo třídní vycházky do přírody. Využití symbolického rámce se promítá nejvíce ve výzdobě třídy a nástěnky. Učení se

zkušeností se objevuje pouze občas ve výuce, a to v rámci různých pokusů. Prvek program osobního růstu je naplňován díky individuálním přístupům vyučujících a někteří respondenti se s dětmi zapojují i do školních soutěží. Existují i nějaké výzvy, kde se žáci můžou rozvíjet a zlepšovat se. Respondenti se také snaží být svým žákům vhodným vzorem, a to skrze své chování. Nabízí žákům i pomocnou ruku. A v poslední prvku Zapojení do společnosti se respondenti zmínili, že málokdy s nimi tvoří prospěšnou akci pro veřejnost.

Dále jsem se chtěla ujistit v tom, že skauting je opravdu užitečný pro profesi pedagoga. Díky odpovědím respondentů jsem zjistila, že členství ve skautingu jim zlepšilo hlavně komunikační a organizační schopnosti. Což si myslím, že jsou důležité kompetence učitele.

Myslím si, že skautská výchovná metoda se ve vyučování objevuje, ale jde o to, jak k výuce daní skautští pedagogové přistupují a zda si uvědomují, že se právě jedná o skautskou výchovnou metodu. Pro využití postupů podobných skautské výchovné metody není podle mě podmínkou být skautem a nejsou dány tím, že by si je vědomě vybrali.

Na závěr můžeme říci, že skautská výchovná metoda může být pro skautští učitele na 1. stupni ZŠ inspirativní a užitečnou. Není však možné aplikovat všechny její prvky z důvodů jako je například prostředí školní třídy nebo obsah výuky. Záleží na osobnosti učitele, jak efektivně využije skautskou výchovnou metodu a jaké základní myšlenky a metody přinese do prostředí školní třídy.

Resumé

Diplomová práce se zaměřuje na možnosti využití skautské výchovy v praxi na prvním stupni základní školy.

V teoretické části práce jsou popisovány historické kořeny skautingu – světového a českého, myšlenkové základy skautingu – poslání a tři principy skautingu a v neposlední řadě je věnována pozornost samotné skautské výchovné metodě spolu s historickými podobami a jejími jednotlivými prvky.

V praktické části se nachází metodologie výzkumného šetření. Dále se v této části popisují kapitoly Cíl výzkumu a výzkumná otázka, Kvalitativní výzkum, Metoda sběru dat, Respondenti výzkumu, Analýza dat. Závěrem je kapitola Odpovědi na hlavní výzkumnou otázku a na vedlejší výzkumné otázky, které byly získány prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru.

Bylo zjištěno, jaké prvky skautské výchovné metody se využívají na 1. stupni základní školy. Závěrem výzkumu je, že všechny prvky skautské výchovné metody jsou ve školním prostředí v určité podobě využívány, avšak ne v jejich úplné nebo komplexní formě.

Summary

The thesis focuses on the possibilities of using Scout education in practice at the first level of primary school.

The theoretical part of the thesis describes the historical roots of Scouting - world and Czech, the ideological foundations of Scouting - the mission and three principles of Scouting, and last but not least, attention is paid to the Scout educational method itself, along with its historical forms and its individual elements.

In the practical part, the methodology of the research investigation is presented. Furthermore, this section describes the chapters on Research Aim and Research Question, Qualitative Research, Data Collection Method, Research Respondents, Data Analysis. Finally, there is a chapter on Answers to the main research question and secondary research questions, which were obtained through a semi-structured interview.

It was found out what elements of the Scouting educational method are used in primary school level 1. The conclusion of the research is that all elements of the Scouting educational method are used in some form in the school setting, but not in their full or comprehensive form.

SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY

BADEN-POWELL, lord Robert (2006). *Na pomoc skautským vůdcům*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum. ISSN 1210-9827

BADEN-POWELL, lord Robert (1945). *Aids to scoutmastership*. Ottawa: The National Council Boy Scouts of Canada.

BŘICHÁČEK, Václav (1991). *Poselství skautské výchovy*. Skautské prameny. Liberec: Skauting. ISBN 80-85421-02-X.

HANSEN, Walter (1994). *VLK, jenž nikdy nespí*. Praha : Nakladatelství SCOUTARCH. ISBN 80-901049-1-6.

HENDL, Jan (2005). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.

CHMELÍKOVÁ Veronika, 2022. *Možnosti využití skautské výchovné metody v primární škole Plzeňského kraje*. Plzeň. Diplomová práce. Západočeská univerzita. Fakulta pedagogická.

Junák – svaz skautů a skautek ČR (2000). *Sbírka skautských předpisů a řádů. ŘÁD pro vzdělávání činovnic a činovníků Junáka – svazu skautů a skautek ČR*. Praha: Tiskové a distribuční centrum. ISBN 80-86109-49-6.

KÁŇA Štěpán, 2019. *Skautská výchovná metoda v čase a prostoru*. Odborná práce pro získání OČK MZHS na LŠ Protos. Protos – lesní škola.

KLÁPŠTĚ, Petr a et. al (2008). *Příroda kolem nás*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum. ISSN 1210-9827.

KLÁPŠTĚ Petr a HOŘAVOVÁ Kateřina (2006). *Symbolický rámeček podle 3.B*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum. ISSN 1210-9827.

KOLEKTIV AUTORŮ (2018). *Vůdcovská zkouška jinak*. Praha: Junák – český skaut, Pardubický kraj, z.s. ISBN 978-80-262-1311-8

KUPKA, Ondřej (2005). *Družinový systém*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum. ISSN 1210-9827

LOM, Miloň (1990). *Historie českého skautingu slovem a obrazem*. Junácká edice (Šebek & Pospíšil). Mladá Boleslav: Šebek & Pospíšil. ISBN 80-85210-01-0.

MALÍKOVÁ Lenka, 2018. *Skautská výchovná metoda v praxi. Konkrétní příklad skautského vedoucího*. Liberec. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci. Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická.

MIŠOVIČ, Ján (2019). *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Slon. ISBN 978-80-7419-285-2.

NEUWIRTHOVÁ (LUCKÁ), Barbora (2017). *Vůdcovská zkouška: příručka nejen k přípravě na vůdcovskou zkoušku*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum. ISBN 978-80-86825-81-6.

NOSEK-WINDY, Václav (2018). *Cestou k pramenům: historie skautingu v obrazech*. Čtvrté, doplněné vydání. Ilustroval Jiří TESARŮ, ilustroval Jiří PETRÁČEK. Praha: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum. ISBN 978-80-7501-131-2.

RŮŽIČKA Vít a BŘICHÁČEK Václav (2003). *Pedagogika*. Svazek 3. Edice vůdcovská zkouška. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum. ISBN 80-86109-36-4.

SVOJSÍK, Antonín Benjamin (1991). *Základy junáctví*. 3., nezm. vyd. podle 1. vyd. v r. 1912. Praha: Merkur. ISBN 80-7032-001-x.

ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar (2019). *Pedagogika*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika (Grada). Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5511-3.

ŠANTORA, Roman (2012). *Skautské století: dobrodružný příběh 100 let českého skautingu*. Praha: Junák – TDC. ISBN 978-80-86825-72-4.

ŠVARŤÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana a BUREŠ, Miroslav (2011). *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Pedagogika (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3357-9.

VÍTEK, Tomáš (2016). *Čekatelská zkouška*. 1. aktual. dotisk. Praha: Junák – český skaut, z.s., Tiskové a distribuční centrum. ISBN 978-80-7501-100-8

VOŇAVKOVÁ, Věra (2005). *Tichou poštou*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum. ISSN 1210-9827

VOSÁTKA, Mirko (1990). *Ze života prvního skauta*. KRJ Brno.

ZAJÍC, Jiří (2001). *Myšlenkové základy skautingu*. 2., opr. a dopl. vyd. Vůdcovská zkouška. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR. ISBN 80-86109-73-9.

ZAPLETAL, Miloš (2002). *Rádce skautské družiny*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum. ISBN 80-86109-88-7.

ŽÁRSKÁ, Magdaléna, et al (2008). *Jak pracovat se stezkou*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum. ISSN 1210-9827

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

DATABÁZE KNIH (2008-2024). *Jan Amos Komenský citáty*. Online. Dostupné z <https://www.databazeknih.cz/citaty/jan-amos-komensky-177> [cit. 2024-03-20].

JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, Z.S. (2001). *Stanovy Junáka*. Online. Dokument. SKAUT – Křižovatka. Dostupné z: <https://archiv2.krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/116-stanovy-junaka?autologin=1> [cit. 2024-03-26].

a. JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, Z.S. (2022). *Mimořádný valný sněm 2022*. Online. SKAUT – Křižovatka. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/organizace/snemy-a-volby/valny-snem/mimoradny-valny-snem-2022> [cit. 2024-03-20].

b. JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, Z.S. (2022). *Program osobního růstu*. Online. SKAUT – Křižovatka. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/skautska-vychova/skautska-vychovna-metoda/2021-04/program-osobniho-rustu> [cit. 2024-03-14].

c. JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, Z.S. (2022). *Předpis: Stanovy spolku (vč. Přejídného dodatku č. 1)*. Online. SKAUT – Křižovatka. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/spisovna/stanovy-junaka-ceskeho-skauta/2022-06/predpis-stanovy> [cit. 2024-03-14].

d. JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, Z.S. (2022). *Učení se zkušeností*. Online. SKAUT – Křižovatka. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/skautska-vychova/skautska-vychovna-metoda/2021-04/uceni-se-zkusenosti> [cit. 2024-03-15].

a. JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, Z.S. (2023). *Stezky a cestičky vlčat, světlušek a žabiček*. Online. SKAUT – Křižovatka. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/svetlusk-y-zabicky-vlcata/stezky-a-cesticky-vlcat-svetlusek-a-zabicek> [cit. 2024-03-14].

b. JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, Z.S. (2023). *Vedu benjamínky*. Online. SKAUT – Křižovatka. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/benjaminci/vedu-benjaminky> [cit. 2024-03-14].

c. JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, Z.S. (2023). *Zapojení do společnosti*. Online. SKAUT – Křižovatka. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/skautska-vychova/skautska-vychovna-metoda/2021-04/zapojeni-do-spolecnosti> [cit. 2024-03-14].

a. JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, Z.S. (2024). *Zajímavosti o skautingu*. Online. SKAUT – Křižovatka. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/komunikace-a-propagace/zajimavosti-o-skautingu> [cit. 2024-03-21].

b. JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, Z.S. (2024). *Závod vlčat a světlušek, ročník 2024 - Materiály ke stažení*. Online. SKAUT – Skautské závody. Dostupné z: <https://zavody.skaut.cz/ke-stazeni/> [cit. 2024-03-10].

MORLAND, Liam (1992). *Fundamental Principles*. Online. Scoutdocs. Dostupné z: https://scoutdocs.ca/Documents/Fundamental_Principles.php [cit. 2024-03-25].

PÁR MINUT HISTORIE (2017). *Co je kalokagathia?* Online. Dostupné z: <https://www.pmhistorie.cz/co-je-kalokagathia/> [cit. 2024-03-10].

PILECKÝ, Ondřej (Lung) (2019). *Co je stezka*. Online. SKAUT: Skautská stezka. Online. Dostupné z: <https://stezka.skaut.cz/co-je-stezka/> [cit. 2024-03-10].

PILECKÝ, Ondřej (Lung) (2022). *Co jsou to odborky?* Online. SKAUT: Odborky – odborné zkoušky pro skautky, skauty, rovery a rangers. Dostupné z: <https://odborky.skaut.cz/co-jsou-to-odborky/> [cit. 2024-03-10].

SKAUT – STŘEDISKO LIŠÁK NERATOVICE (2016). *Výzvy skautů a skautek*. Online. Dostupné z: <https://skaut-lisak.cz/skautska-praxe/2016/07/vyzvy-skautu-a-skautek/> [cit. 2024-03-10].

SKAUTI NA ZEMI (2023). *Skautský dobrý skutek*. Online. Dostupné z: <https://www.skautinazemi.cz/skautsky-dobry-skutek> [cit. 2024-03-09].

World Scout Bureau Inc (2019). *The Scout Method*. Online. Kuala Lumpur: World Scout Bureau Global Support Centre. Dostupné z: https://www.scoutinglight.com/uploads/3/7/1/4/37143177/7.3_yp-wosm_thescoutmethod.pdf [cit. 2024-03-09].

World Scout Bureau Inc (2019). *Základní charakteristiky skautingu*. Online. Kuala Lumpur: World Scout Bureau Global Support Centre. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/skautska-vychova/skautska-vychovna-metoda/2021-04/uceni-se-zkusenosti> [cit. 2024-03-09].

ZEISEK, Vojtěch (2020). *Skautská výchovná metoda. A její vývoj za poslední století a desetiletí*. Online. Ekologický odbor Výkonné rady Junáka – českého skauta, z.s. Karlova

univerzita. Přírodovědecká fakulta a Botanický ústav AV ČR, v.v.i. Katedra botaniky.
Dostupné z: https://trapa.cz/sites/default/files/np_mff_2.pdf [cit. 2024-03-26].

Seznam obrázků

Obrázek 1: Účastníci Valného sněmu 2024 – autor Štěpán Filip (skautská přezdívka: Světluška)	12
Obrázek 2: Rozbor cílů skautingu pro výchovu k občanství (Baden-Powell, 2006, s. 16). 19	
Obrázek 3: Systém prvků SVM (WOSM – Základní charakteristiky skautingu, 2019, s. 14)	31
Obrázek 4: Družinový systém (Kupka, 2005, s. 9)	39

Seznam tabulek

Tabulka 1: Znaký kooperativní a skupinové výuky (Šafránková, 2019)	40
Tabulka 2: Přehled symbolických rámců pro věkové kategorie (Vítek, 2016, s. 80)	44
Tabulka 3: Příklady využití prvků SVM (Kolektiv autorů, 2018, s. 100).....	51
Tabulka 4: Respondenti výzkumu	57

Seznam příloh

1. Otázky polostrukturovaného rozhovoru
2. Ukázka přepisu polostrukturovaného rozhovoru
3. Ukázka kódování v softwaru ATLAS.ti

PŘÍLOHY

1. Otázky polostrukturovaného rozhovoru

První část (obecná charakteristika)

- Jsi aktivní skaut/skautka?
- Jak dlouho jsi skaut/skautka? / Jak dlouho si byl skautem/skautkou?
- Jaké máš skautské vzdělání?
- Vzděláváš se dále ohledně skautingu?
- Jaké máš všeobecné vzdělání?
- Jak dlouho jsi pedagog? (délka pedagogické praxe)
- Jsi třídní učitel nebo vyučuješ některé předměty na 1. stupni ZŠ?
  - V jaké třídě jsi třídní učitel?
  - Jaké předměty vyučuješ a v jakých třídách?
- Je tvá škola z velkého města?

Druhá část (SVM – skautská výchovná metoda)

- Máš povědomí, co to je SVM?
- Kde ses o SVM poprvé dozvěděl(a)?
- Pamatuješ si, co obsahuje SVM za prvky?
  - Dokážeš je vyjmenovat?
- Který prvek byl/je pro tebe nejdůležitější?
- Myslíš si, že využíváš SVM během svého vyučování?

Slib a zákon

- Co pro tebe samotného/samotnou znamená slib a zákon?
- Máte ve třídě nastavená nějaká pravidla?
  - Jaká pravidla to například jsou?

- Používáte k zapamatování nějakou pomůcku?
- Jak řešíš porušení pravidel?

Družinový systém

- Jaké organizační formy využíváš?
- Rozděluješ často žáky do skupin?
  - Podle jakého kritéria je rozděluješ?
  - Máte určené role ve skupině?
  - Je tam už předem určený vedoucí skupiny anebo si ho skupina vybere sama?
- Buduješ ve třídě vlastní identitu?
  - Pokud ano, jakým způsobem ji buduješ?
- Existují u vás ve třídě nějaké služby?
  - Jaké například?
  - Jak určuješ, kdo jakou službu bude mít?
  - Jak často se střídají?

Pobyt v přírodě

- Snažíš se budovat u žáků vztah k přírodě?
  - Čím ho buduješ?
- Využíváš během výuky přírodní materiál?
- Zúčastnili jste se společně nějaké akce prospěšné pro přírodu?

Symbolický rámeček

- Jakým způsobem využíváš symbolický rámeček?
  - Máte vyzdobenou třídu dle určitého tématu, který například probíráte?
- Využíváte tematické učebnice nebo pracovní sešity, kde je využit symb. rámeček?

- Jaké to například jsou?

Učení se zkušeností

- Zkoumáte a experimentujete společně se žáky během výuky?
  - Během jakého předmětu?
- Dáváš žákům zpětnou vazbu po určité činnosti?
- Konáte společně i nějaké dobré skutky? Popř. jaké?

Program osobního růstu

- Jak přistupuješ ke svým žákům?
- Motivuješ žáky k určité činnosti?
  - Jak žáky motivuješ k té dané činnosti?
- Máte společné výzvy ve třídě nebo ve škole? Popř. Jaké?
- Přípravuješ pro žáky různé školní soutěže nebo olympiády?
  - Pokud ano, jaké to jsou?
- Zapojuješ žáky do různé školní soutěže nebo olympiády?
  - Například do jakých soutěží / olympiád?
  - Je pro tebe důležité se zúčastnit s dětmi soutěže nebo olympiády?

Dospělí průvodci (jako učitelé)

- Jak vnímáš, že využíváš prvek dospělí průvodci?
- Zapojuješ se společně s žáky do různých činností?
  - Do jakých například?
- Dodržuješ stanovená třídní pravidla?
- Jsi žákům nápomocná(ý) i mimo výuku?
  - Jakým způsobem si nápomocná (ý)?

Zapojení do společnosti

- Organizujete se třídou nějakou akci pro veřejnost?
  - Za jakým účelem/cílem ji organizujete?

- Pro koho je akce připravena?
- Myslíš si, že SVM využívají i ostatní kolegové, aniž by věděli, že to je právě SVM?
  - Uvědomují si to děti, že s nimi pracuješ jinak než jiní učitelé?
- Shledáváš se s pozitivním ohlasem na tvé vyučování, kde právě využíváš SVM?
  - Zabere využití SVM více času na přípravu výuky?
  - Jaký je časový rozdíl mezi přípravou klasické výuky a výuky s prvky SVM?
- Myslíš si, že tě skauting ovlivnil v profesi pedagoga?
  - Jak Tě ovlivnil? V čem?

2. Ukázka přepisu polostrukturovaného rozhovoru

Diplomová práce – rozhovor Kryštof

1. Část (obecná charakteristika)

Z: Jsi aktivní skaut?

K: Ano, jsem.

Z: A jak dlouho jsi skaut?

K: Nějakých 15 let jsem členem v oddíle.

Z: Jaké máš skautské vzdělání?

K: Nejvyšší mám vůdcovské zkoušky. Pak samozřejmě čekatelky a také zdravotníka zotavovacích akcí.

Z: Vzděláváš se dále ohledně skautingu?

K: Když se naskytne možnost, tak vyrazím na nějaký workshop. Aktuálně nejsem nikde přihlášen.

Z: Jaké máš všeobecné vzdělání?

K: Mám magisterské vzdělání, obor učitelství pro 1. stupeň.

Z: Jak dlouho jsi pedagog? Myslím délku pedagogické praxe.

K: Zatím pouze dva roky.

Z: Jsi třídní učitel nebo vyučuješ některé předměty na 1. stupni ZŠ?

K: Jsem třídní učitel v páté třídě.

Z: Je tvá škola z velkého města?

K: Nene, je to spíš menší město.

2. Část (SVM – skautská výchovná metoda)

Z: Máš povědomí, co to je skautská výchovná metoda?

K: Myslím si, že tuším, co to je.

Z: Kde ses o skautské výchovné metodě poprvé dozvěděl?

K: Heleď myslím si, že to poprvé byly čekatelky. Na schůzkách jsem si neuvědomoval, že to je přímo skautská výchovná metoda.

Z: Pamatuješ si, co obsahuje skautská výchovná metoda za prvky?

K: Některé body bych asi zvládnul vyjmenovat.

Z: Zkusíš je vyjmenovat?

K: No, určitě tam je příroda a družina. Potom si vybavuju nějaké ty průvodce a symbolický rámeček.

Z: Přesně tak. Potom tam je učení se zkušeností, zapojení do společnosti, slib a zákon a program osobního růstu.

K: Ano, vzpomínám si, že o tom se na čekatelkách zmiňovali.

Z: Který prvek je pro tebe nejdůležitější?

K: Pro mě asi největší roli hrála družina. Bylo to pro mě přátelské prostředí, kde jsem získal kamarády a schopnosti jako je spolupráce, komunikace a vytvoření kompromisu. Což se mi teď dost hodí v zaměstnání.

Z: S tím souhlasím, mám to stejně. A myslíš si, že využíváš skautskou výchovnou metodu během svého vyučování?

K: Myslím si, že jo.

Z: Dobře, pojďme se na to více zaměřit. První prvek tu tedy máme Slib a zákon. Co pro tebe samotného znamená slib a zákon?

K: Tak zákony jsou pro mě nějaká pravidla, kterými bych se chtěl v životě řídit. A snažím se nimi řídit. Skautský slib je pro mě takový ten závazek, abych právě ty pravidla dodržoval a abych se choval, jak nejlépe to jde.

Z: Díky. A máte ve třídě taky nastavená nějaká ta pravidla?

K: Samozřejmě máme. Na tvorbě se podílela celá třída na začátku školního roku.

Z: Super. Jaká pravidla to například jsou?

K: Tak například používáme milá slova, nasloucháme ostatním a navzájem se respektujeme, jsme připraveni se něco nového naučit a třeba se ještě nebojíme udělat chybu.

Z: Používáte k tomu například nějakou pomůcku?

K: To nepoužíváme.

Z: Jak řešíš porušení pravidel?

K: Tresty nastavené nemáme. Ale na třídnických hodinách se snažím používat takové smajlíky smutného a veselého. Žáci si dobrovolně můžou vzít jaký chtějí a někomu to společně s důvodem dát.

Z: Dokázal by si říct nějaký příklad, jak to funguje?

K: Tak například Klárka si vzala smutného a dala ho Lukášovi, protože během přestávky běhal po třídě a shodil ji tak pravítko, které se zlomilo. Lukáš se pak k tomu může vyjádřit. Například tady se Lukáš omluvil Klárce a koupil ji sám od sebe nové pravítko.

Z: Super, díky. Další prvek tu je Družinový systém. S tím se pojí organizační formy ve výuce. Tak jaké organizační formy využíváš?

K: Tak určitě tu hromadnou a skupinovou taky.

Z: Dobře a rozděluješ často žáky do skupin?

K: Občas ano.

Z: Podle jakého kritéria je rozděluješ?

K: Využívám k tomu takové kartičky, které mi žáky rozdělí různě do skupin, podle toho, jak početně velkou skupinu potřebuji. Ale někdy si je rozdělím sám, aby byly vyvážené.

Z: Máte určené role ve skupině?

K: Nemáme, ale visí nám na nástěnce druhy rolí.

Z: Je tam už předem určený vedoucí skupiny anebo si ho skupina vybere sama?

K: Vyberou si ho sami, a to v každé nově vytvořené skupině.

Z: Buduješ ve třídě vlastní identitu?

K: Myslím si, že ano.

Z: Jakým způsobem ji buduješ?

K: Máme maskota třídy, plyšáka Berta.

Z: Existují u vás ve třídě nějaké služby?

K: Ano, takové ty klasické, které jsou asi všude.

Z: Jaké například?

K: Služba na tabuli, pomocná ruka pana učitele, služba na rozdávání sešitů a tak.

Z: Jak určuješ, kdo jakou službu bude mít?

K: Žáci si vybírají sami, podle toho, na co se cítí a co chtějí aktuálně dělat.

Z: Jak často se střídají?

K: Po čtrnácti dnech vybereme novou službu.

Z: Pokračujeme prvkem pobyt v přírodě. Snažíš se budovat u žáků vztah k přírodě?

K: Ano.

Z: Čím ho buduješ?

K: No, například tělocviky během pěkného počasí máme venku. V rámci výuky někdy jdeme na procházku a objevujeme přírodu.

Z: Využíváš během výuky přírodní materiál?

K: Jak kdy. Spíše během nějakého vyrábění.

Z: Takže například v pracovních činnostech?

K: Přesně tak.

Z: Zúčastnili jste se společně nějaké akce prospěšné pro přírodu?

K: To ne, ale právě během jedné procházky, tak jsme společně posbírali nějaký ten odpaděk v okolí.

Z: Dále tu máme symbolický rámec. Jakým způsobem využíváš symbolický rámec?

K: Často ho využívám tak, abych atraktivně představil učivo, přečtu nějaký úryvek příběhu. Jednou jsem do třídy přišel i převlečený jako pravěký člověk, když jsme probírali vývoj člověka.

Z: Máte vyzdobenou třídu dle určitého tématu, který například probíráte?

K: Třídu i nástěnku většinou ladím do ročního období anebo do tématu, který probíráme v prvouce.

Z: Využíváte tematické učebnice nebo pracovní sešity, kde je využit symbolický rámec například provázející osoba?

K: Nene.

Z: Dále tu máme Učení se zkušeností. Zkoumáte a experimentujete společně se žáky během výuky?

K: Jednou jsme dělali společně pokusy v prvouce. Experimentovali jsme s vodou a vzduchem.

Z: Dáváš žákům zpětnou vazbu po určité činnosti?

K: Ano, docela často si na konci činnosti shrneme, co a jak a zhodnotíme danou činnost.

Z: Konáte společně i nějaké dobré skutky? Popřípadě jaké?

K: Myslím si, že to sbírání odpadků byl takový dobrý skutek. Jinak ve škole například sbíráme plastová víčka.

Z: Další je Program osobního růstu. Jak přistupuješ ke svým žákům?

K: Ke každému se snažím individuálně, pokud to situace dovolí.

Z: Ke všem žákům nebo pouze k žákům s omezením či nadáním nebo ke slabším žákům?

K: Mám ve třídě skupinku nadaných a skupinku slabších žáků, tak u těch se snažím vždy přistupovat individuálně.

Z: Jakým způsobem k nim přistupuješ?

K: Pro nadané mám připravené materiály navíc, takže když mají hotovou svou práci, tak si můžou chodit pro těžší úlohy. U slabších žáků dávám menší množství materiálu, mají třeba kratší pracovní list a tak.

Z: Motivuješ žáky k určité činnosti?

K: Tak myslím si, že ta motivace je například přečtení části toho příběhu nebo ten kostým. Někdy využiji známku – jedničku za splnění nějakého úkolu.

Z: Máte společné výzvy ve třídě nebo ve škole? Popřípadě Jaké?

K: Měli jsme čtenářskou výzvu, kde jsme měli za nějaké období přečíst určitý počet stránek.

Z: Připravuješ pro žáky různé školní soutěže nebo olympiády?

K: Nepřipravuji.

Z: Zapojuješ žáky do různé školní soutěže nebo olympiády?

K: Když se naskytne možnost, tak někteří žáci jdou například na recitační soutěž nebo na souboj mezi školami ve městě v různých předmětech.

Z: Je pro tebe důležité se zúčastnit s dětmi soutěže nebo olympiády?

K: Moc ne.

Z: Tak teď Dospělí průvodci jako učitelé. Jak vnímáš, že využíváš prvek dospělí průvodci?

K: Snažím se být správným vzorem pro děti.

Z: Jak se snažíš být vzorem?

K: Tak nejčastěji mým chováním, protože to, co děti vidí, tak kopírují. Uznávám svou chybu. Děti to berou jako nějakou ukázkou toho, že se může splést i dospělý a je v pořádku se splést. A myslím si, že jsem férový.

Z: Zapojuješ se společně s žáky do různých činností? Plníš aktivity s nimi?

K: Tak když je to vytvořené pro třídu od někoho, tak se zapojím i já. Pokud to připravuji já pro třídu, tak spíš se snažím být v tu chvíli pro ně.

Z: Dodržuješ stanovená třídní pravidla?

K: Určitě.

Z: Jsi žákům nápomocný i mimo výuku?

K: Někdy jim nabízím doučování po škole. Je to dobrovolné.

Z: Poslední prvek je Zapojení do společnosti. Organizujete se třídou nějakou akci pro veřejnost?

K: Letos pořádáme velikonoční jarmark pro všechny rodiče a kolemjdoucí.

Z: Za jakým účelem ji organizujete?

K: Tak já v tom vidím, že žáci se naučí například pracovat s penězi. Výrobky, se kterými si dali práci a sebralo jim to dost času, tak najednou mizí velmi rychle před očima a uvědomují si, že by si měli vážít věci, protože i daného autora to stálo čas.

Z: Děkuji moc a posledních pár otázek. Myslíš si, že skautskou výchovnou metodu využívají i ostatní kolegové, aniž by věděli, že to je právě SVM?

K: Jak kteří, záleží na člověku.

Z: Uvědomuj si to děti, že s nimi pracuješ jinak než jiní učitelé?

K: Pokud zrovna mají po hodině s vyučujícím, který má pouze frontální výuku a nevyužívá žádné didaktické hry, tak si myslím, že ví, že to je jiný styl výuky.

Z: Zabere využití SVM více času na přípravu výuky?

K: Tak určitě, příprava různých aktivit je náročná a zabere dost času.

Z: Myslíš si, že tě skauting ovlivnil v profesi pedagoga?

K: Myslím si že jo. Skauting mi dal do života spoustu zkušeností, jak s komunikací s rodiči od brzkého věku, tak i organizování různých výletů. Nebojím se organizovat nějakou akci, protože s tím mám zkušenost ze skauta a převážně vím, co to obnáší. Spousta mých kolegů se neženou do pořádání nějakého výletu, protože je to pro ně náročné a neví s čím začít. To stejné v komunikaci s rodiči, nebojím se je oslovit anebo je poprosit o spolupráci. Výuku se snažím nést v přátelské atmosféře, protože vím, že v ní se pracuje nejlépe.

3. Ukázka kódování v softwaru ATLAS.ti

DP_Franzová Zdenka - ATLAS.ti - Trial Version

D 5: Diplomová práce - rozhovor Veronika

D 4: Diplomová práce - rozhovor Krýštof

D 3: Diplomová práce - rozhovor Klára

D 2: Diplomová práce - rozhovor Denisa

D 1: Diplomová práce - rozhovor Barbora

File Home Search & Code Analyze Import & Export Tools Help

Add New Project

Documents Quotations Codes Memos Networks Links

Entities Comment

Quotation Coding In Vivo Quick Delete Comment Search Edit Analyze Tools Export View

39 K: Myslim si, že jo.

40 Z: Dobře, pojďme se na to více zaměřit. První prvek tu tedy máme Slib a zákon. Co pro tebe samotného znamená slib a zákon?

41 K: Tak zákony jsou pro mě nějaká pravidla, kterými bych se chtěl v životě řídit. A snažím se nimi řídit. Skautský slib je pro mě takový ten závazek, abych právě ty pravidla dodržoval a abych se choval, jak nejlépe to jde.

42 Z: Díky. A máte ve třídě taky nastavená nějaká ta pravidla?

43 K: Samozřejmě máme. Na tvorbě se podílela celá třída na začátku školního roku.

44 Z: Super. Jaká pravidla to například jsou?

45 K: Tak například používáme milá slova, nasloucháme ostatním a navzájem se respektujeme, jsme připraveni se něco nového naučit a třeba se ještě nebojme udělat chybu.

46 Z: Používáte k tomu například nějakou pomůcku?

47 K: To nepoužíváme.

48 Z: Jak řešíš porušení pravidel?

49 K: Tresty nastavené nemáme. Ale na třídnických hodinách se snažím používat takové smajlíky smutného a veselého. Žáci si dobrovolně můžou vzít jaký chtějí a někomu to společně s důvodem dát.

50 Z: Dokázal by si říct nějaký příklad, jak to funguje?

51 K: Tak například Klárka si vzala smutného a dala ho Lukášovi, protože během přestávký běhal po třídě a shodil ji tak pravítko, které se zlomilo. Lukáš se pak k tomu může vyjádřit. Například tady se Lukáš omluvil Klářece a koupil jí sám od sebe nová pravítko.

ATLAS.ti

4:2 aby...
4:2 upevněn charakteru

4:3 ...
4:3 lépe se dodržují pravidla, jejíž...

4:4 Tak např...
4:4 tolerance k druhému

4:6 ...
4:6 rozvoj komunikační schopnosti

4:7 Na...
4:7 rozvoj komunikační schopnosti
4:7 zralost v uvědomování si chyb

100%